

Trede lodenn : Skrivagnerien aet da anaon etre 1992 ha 2000

- A -

ARDEVEN, Louis Maurice

Loeiz Maoris Ardeven

(An Oriant 13-09-1950/Lannarstêr 29-11-1998)

Kenlabourat a rae gant *Skrid*. Mab e oa da Vaoris Pêr Ardeven ha da Vari Radegonda Primas. Studier e oa e Skol-veur Roazhon, e 1974, pa zarempredas skipailh *Skrid*. Sevel a reas neuze un droidigezh eus Howard P. Lovecraft evit ar gelaouenn-se, adkemeret gant *Al Liamm* goude e varv.

O chom edo en Oriant, dizimez ha dilabour, pa varvas trumm da heul ur gwallzarvoud war an hent-foran e Lannarstêr. 48 vloaz e oa hepken.

Kenlab.:

SKRD *An tonkad a gouezhas war Sarnath* (troid.) 5/1974.

LLMM *An tonkad a gouezhas war Sarnath* (troid.) 312/1999/33.

Dave.:

LLMM 312/1999/101 ; Ti-kêr an Oriant.

AUFFRET, Joseph Yves Marie

Jozeb Erwan Vari Aofred

Erwan ar Menga, Tad kozh Erwan, Yves du Menga

(Sant Kouloum 12-04-1909/Kankaven 12-11-1998)

Beleg ha skrivagner ganet e Breizh-Uhel, e dud a oa eus Bro-Dreger avat. Mont a reas war e studi e kloerdi bihan Sant-Priest (69800) hag e kloerdi bras Roazhon. Bet beleget e 1937 hag anvet da gure, e Bazeleg-an-Dezerzh (35420), eus 1937 da 1946, hag e Komborn (1946-1951). Bet person Sant-Suleg-ar-C'hoad (35250), eus 1951 da 1953, hag e Kerlean (35430), eus 1953 da 1959, a-raok mont da veleg en eskopti Kemper e-pad daou vloaz. Kuitaat a

reas ar vro neuze evit mont er Broioù-Krec'h e Joué-en-Charnie (72540), e-kichen Le Mans, e-lec'h ma chomas 17 vloaz, eus 1961 da 1978. Eno eo, evelkent, pell diouzh ar vro, tapet gantañ e 60 vloaz, ma krogas da skrivañ *Emziskouezioù ar Werc'hez e Breizh* en ur yezh desket gantañ. Aet e yec'hed war zisteraat e kemeras e retred e 1978 hag ez eas d'un ti-yec'hed e Kankaven. Chom a reas ugent vloaz en ti-se o sevel meur a levr, ken e galleg, ken e brezhoneg, ar re-mañ a voe embannet da gentañ war ar gelaouenn *Imbourc'h*. Dek vloaz ha pevar-ugent e oa an tad Aofred pa varvas e Kankaven. Aet gwan e zaoulagad ne oa ket evit lenn ken en e vloavezhioù diwezhañ. Douaret eo bet e Sant-Kouloum, e barrez c'henidik.

Levr.:

Emziskouezioù ar Werc'hez e Breizh, Kastellaodren, 1969, in-8, 232p.

Breuriezh Vreizh 1791, emb. Nature & Bretagne, 1976, 164p.

Deskomp esperanteg, Hor Yezh, 1978; tri levr: *Yezhadur esperantek*, *Geriadur esperantek-brezhonek*, *Geriadur brezhonek-esperantek*.

Kanevedenn war ar vugale, IMBO/122-123, 1980, 109p.

Kevrin ar vuhez diskleriet d'ar re vihan, IMBO/131, 1980, 52p.

Yann Fañch kereour Gwidel, IMBO/138-139, Roazhon, 1981, 64p.; eil moull. Emb Sant Erwan, Rostrenenn, 1990, 81p.

Priz an daspren, IMBO/151-153, 1982, 120 p.

Karantez eo Doue, Imbourc'h, 1984.

Kadoudal, Emb. Barr-Heol, Bulien, 1984.

Kenlab.:

BLBR *Ar Werc'hez steredennet* 185/1971/26.

BAHE *Kadoudal e ti an tener-dent* 99-100/1978/45.

IMBO 1980-1984.

Dave.:

LLMM 311/1998/595; lizher an ao. Jozef Duré, diellour eskopti Roazhon. (22-06-99).

- B -

BERNIER, Gildas

Gweltaz Bernier

Gweltaz, Gweltaz ar C'hounaer, Gweltaz Kounaer, Mab Tudy, Izan Vraz (?)

(Kiberen 30-07-1919/Roazhon 30-11-2000)

Kelenner. Mab ur c'habiten a bellvor. Goude e aotreegezh war al Lizhiri e voe kelenner war an Istor e Lise Dupuy-de-Lôme en Oriant (1947-67) ha, goude-se, e Lise Roazhon.

Kenlabourat a reas gant *Galv* hag *Arvor* e-pad ar brezel dindan an anv Gweltaz ar C'hounaer. Ne skrivas ket kalz e brezhoneg goude-se, met kenderc'hel a reas da studiañ danvez Breizh betek e varv, al lec'hanvadurezh hag ar buhezioù-sent dreist-holl. Pevar bloaz warn-ugent e oa hepken pa c'hounezas an Trec'h Meur e Roazhon e 1943. Abalamour d'e ampartiz war brezhoneg Bro-Wened e voe karget, gant Servijoù Dourlec'hiadurezh ar Verdeadurezh, da gas enklaskoù war lec'hanvadurezh aodoù ar Mor-Bihan.

Levr.:

(E galleg)

Toponymie nautique de la Presqu'île de Quiberon, Annales hydrographiques, 1956.

Toponymie nautique des îles de Houat et Hoëdic, Annales hydrographiques, 1958.

Toponymie nautique du Golfe du Morbihan et de ses abords, Annales hydrographiques, 1965.

Toponymie nautique de Belle-Île, Annales hydrographiques, 1967.

Kenlab.:

GWAL *Listri diweza ar C'hab Horn* 133/1941/226.

GALV *Yez ha broadelez e Bro-Vreiz* 10-11/1942/167.

ARVO *Porzh-pesketa an Oriant* 128/1943/01 ☒ *Talvoudegezh porzhioù bihan* 167/1944/4 ha 168/1944/4.

LLMM *Diwar-benn kendalc'h Dulenn 1947* 6/1948/35 ☒ *Diwar-benn ar ger « gored »* 12-13/1949/97.

NHAD *Hunvre en dousig* 5/1952/17 ☒ *D'en danue-pried* 5/1952/17.

BRUD *Mammen brehoneg Gwéné* 1/1957/118.

BRUN *Maro Sten Kidna : Brer en dud uvel ha peur* 55/1982/22 ☒ *Penaoz e veze graet servij relijiel an inizi* 176/1994/67.

Dave.:

FALZ 2/2/1957/17.

BIHANNIC, Louis

Loeiz Bihanig

Yannig Kerleon

(Landeda 19-07-1924/Sant-Servan 15-08-1998)

Emsaver ganet e bro an aberioù en un tiegezh labourerien-douar. Brezhoneger a-vihanik e oa Loeiz ha ne zekas ar galleg nemet d'e seizh vloaz e skol Landeda. E 1937 ez eas war e studi da Skolaj Sant-Charlez Kemper hag eno eo e tommas ouzh an Emsav. Emezelañ a reas ouzh S.B.B. e 1942 hag e stourmas evit ar strollad-se oc'h enkefiañ gwerzh ar gelaouenn *L'Heure Bretonne* ha skodennoù izili e rannvro betek dibenn ar brezel. Anavezet evit e vennozhioù e oa evel-just hag harzet e voe d'an 21 a viz Du 1944 ha toullbac'het e S.Charlez, e skol gozh. Ne voe dieubet nemet c'hwec'h miz diwezhatoc'h, d'ar c'hentañ a viz Mae 1945.

Ober a reas neuze e goñje er verdeadurezh a-raok mont da Skol ar Mor e Pempoull. Echu e studi e verdeas, evel eilgabiten da gentañ ha, goude-se, evel kabiten er verdeadurezh-kenwerzh, war holl vorioù ar bed. E 1951 e timezas gant Marsella ar Rouz eus Lanniliz. Homañ, avat, a varvas a-daol-trumm e 1960 pa oa-eñv war vor. E dibenn 1962 e reas e soñj adkemer gwreg hag e timezas gant Paola Gruieg eus Gwitalmeze, d'ar 27-09-1962. Divizout a reas neuze klask labour war an douar. E 1965 ez eas da ofiser-porz e Dieppe da gentañ hag e Sant-Maloù e 1972. Adkemer a reas neuze e labour evit an Emsav hag e 1972 ez eas da gelenner gant Skol Ober o reizhañ labourioù ar skolidi e-pad 25 bloaz,

betek fin e vuhez. War-dro 1976 e c'houlennas Ronan Huon, rener *Al Liamm*, digantañ kemer perzh e sekretouriezh ar gelc'hgelaouenn ma oa koumanantet dezhi abaoe 1950. Ober a reas al labour-se c'hoazh e-pad ur pemzek vloaz bennak. Echuiñ a reas skrivañ e eñvorennoù ur miz hanter hepken a-raok e varv.

Levr.:

Eñvorennoù ur c'hi, An Here, 1989, 76 p.
Gant avel ar vuhez, Embannadurioù al Liamm-an Here, 2000, 159p.

Kenlab.:

LLMM *An troc'hañ-tali war aodoù Bro-Leon*, 126/1968/38 ☒ Skouer pobloù 225/1984/210 hag ivez *Helena proferez an dour benniget* 310/1998/423 (dalif).

HYZH *Gerioù dastumet e Landeda* 105/1975/55-63.

Dave.:

BREM 204/1998/2 ; LLMM 310/1998/417, 420 ha 481.

BOUESSEL DU BOURG, Jean Marie**André Pierre*****Yann Vari Andreu Pêr Bouessel du Bourg***

Herve Landiern, Kervourc'h, Vollandry,

Yann Felger, H. Lanngrist.

(Pariz (75009) 04-12-1924/Nant-Izeg 24-05-1996)

Stourmer breton bet ganet e Pariz en un tiegezh kozh bourc'hizien eus harzoù Breizh gwriziennet, abaoe pevar c'hantved da nebeutañ, etre Gwitreg ha Felger. E dad a voe Kadoriad kentañ al Lez-Engalv ha, goude-se, Kuzulier e Lez-terriñ Nancy. Desavet e voe ar paotr yaouank e lies korn eus Bro-C'hall, en norzh dreist-holl, a-raok anvidigezh e dad e Roazhon er bloavezh 1940. Goude bezañ darempredet meur a skol amañ hag ahont e c'hellas, a-benn an diwezh, ober studioù sirius e Skolaj S. Visant Roazhon. Evel kalz tud o vevañ war harzoù ar vro en em gave Breton penn-kil-ha-troad hag en em dommañ a reas ouzh an Emsav, hep koll amzer, o vont er C'helc'h keltiek e-lec'h ma krogas da zeskiñ

brezhoneg hag, un nebeud amzer goude se, e S.B.B. Pemzek vloaz e oa.

Daremprediñ a reas neuze tud pennañ an Emsav. Gant ur stourmer kozh e oa, o pegañ skritelloù e straedoù Roazhon, e miz Gwengolo 1941, pa voe paket gant un isofiser alaman ha kaset d'ur c'hamp gant ar polis gall. Chom a reas bac'het teir sizhunvezh ennañ evit mantr brasañ e dad. Kejañ a reas neuze gant Célestin Lainé* ha Yann-Vari Chanteau* a oa o klask emouestlidi evit al lu brezhon a oa o paouez bezañ stummet ganto. Bras e oa e c'hoant da zont da vezañ ur soudard breton met c'hwitañ a reas an afer a-benn ar fin ha gwell a se evitañ moarvat.

Echu ar brezel ez eas d'ar skol-veur da studiañ ar yezhoniezh ha, peurgetket, ar yezhoù keltiek. Mont a reas kuit goude-se, da labourat er C'hanada hag eno e reas micherioù niverus evel darbarer en ur saverezh-tiez pe goadour. Distro da Vro-C'hall e chomas da gentañ e Pariz hag eno, war-dro 1958, ez eas e darempred gant renerien skouted Bleimor evel Pierre Géraud* pe an tad Chardronnet. Kenlabourat a reas neuze gant kelaouenn ar skouted, *Sturier Bleimor*. Feal d'an uhelvennad "Feiz ha Breizh" e chomas Bouessel du Bourg e vuhez-pad ha komiser Skouted Europa evit Breizh e vo diwezhatoc'h.

C'hoant a oa gantañ koulskoude da labourat e Breizh ha laouen-tre e voe pa voe anvet da gelenner e S. Frañsez Zavier Gwened da gentañ ha, goude-se e Skolaj an "Asompion" e Roazhon e-lec'h ma kelennas saozneg ha brezhoneg. War un dro e kendalc'has da studiañ er skol-veur o c'hounit ur vestroniezh war ar brezhoneg hag ar yezhoù keltiek all. Diwezhatoc'h e voe degemeret da zoktor er Skol-veur gant un dezenn diwar-benn ar gelaouenn *Arvor* (1985).

D'an 12 a viz eost 1948 e timezas gant Ivona de Raguene de Montmorel. C'hwec'h bugel o devoe, brezhonegerien anezho holl. Klav e oa dija e 1992 pa grouas, gant kalz a galon, ur gevredigezh evit brudañ 200vet deiz-ha-bloaz marv Armañs ar Rouari.

Berzh mat a reas an ober-se ha “Son of the American Revolution” a voe graet anezhañ goude-se.

E-pad bloavezhioù hir e kenlabouras gant ur bern a gelaouennoù evel *L'Avenir*, *Ar Vro-Gwirionez*, *Hor Yezh*, *Imbourc'h*, *Gwenn-ha-Du*, *Carn*, h.a., o skrivañ, e galleg dreist-holl, pennadoù a bep seurt evito. Gant un nerzh kalon dreistordinal e kendalc'has da labourat pa voe gwasket gant ar c'hleñved e-doug mizioù diwezhañ e vuhez.

Marc'heg Urzh S. Yann Jeruzalem e oa-eñ.

Levr.:

Ar gelaouenn Arvor (tezenn) 1985.

Geriadur yezh E. ar Barzhig, levr. 1

HYZH. 92- 93, levr. 2 HYZH. 118/1977,

levr. 3 HYZH.145-146/1982/7-82.

Dreist d'ar gorventenn. IMBO.98/1,

Roazhon, 1978, 116 p. liest.

An Hengoun arzhuriek. IMBO, Roazhon, 1987.

Ernest ar Barzhig : E vuhez hag e oberenn. 1982.

Kenlab.:

DALS : (galleg)

LLMM: *Implij ar brezhoneg eeun* 40/1953/58 ☒ *Per, Jakez Yann hag ar re all*, 253/1989/143 (ar skrid embannet war an niv.283, *Alan al Louarn*, a zo bet lakaet e brezhoneg gant E.Tranvouez).

BAHE : *Bed gwirion ar yezhoù* 81/1974/37

☒ *Ernest ar Barzhig* 96/1978/2.

IMBO : *E ser an embannerezh brezhon* 20/1971/202 ☒ *Peseurt heuliadoù a zo bet evit Breizh diwar dispac'h gall 1789?* 229/1989/33

HYZH : *E. ar Barzhig: Notenn diwar-benn e vuhez* 92-93/1974 ☒ *Geriadur yezh ar Barzhig* 145-146/1982/5.

PRED : *Kreizenn imbours'h*

sturyezhouriezh S.A.D.E.D.: Tonkad 63 53-54/1963.

STMR : *Marc'h Troia* 4-5/1962/48.

BREZ : *An died Brug* 71/1963/7.

EABG : pennadoù.

BREM *Glaoda Barbotin* 61/1986/5

STRR : *Talvoudegezh bro an Naoned evit Breizh* 8/1958/165 ☒ *Mar fell dit kerzhout betek ennon* 26/1963/47.

AVBR : galleg hepken.

CARN :

Dave.:

AVBR 407/1996/3 ; *Dreist d'ar Gorventenn*, 1978; *Testeni, Mémoires d'un militant breton* 1976, 60p.; BPAR2: 1642/9-06-1978; LLMM: 296-97/1996/ 264 ha 275.

BRETON, Germain

Jermen Breton

J. ar C'hoadou

(Sant-Tegoneg 30-07-1907/Sant-Nazer 29-01-2000)

Emsaver. Dont a reas er bed e Sant-Tegoneg e-lec'h ma teskas brezhoneg yac'h. Pa oa o chom e Pariz, ezel eus S.B.B. ha 25 bloaz e reas tro Breizh war-droad, e sac'h war e gein. Eñ an hini e oa an den barrek da grouiñ, e 1936, ar gevredigezh “Herberc’hti Yaouankiz Vreizh”. E mereuri Kernevez Vihan, e Plougoustant, pe e milin Benfoull, e Loperc’hed, perc’hennet gantañ, e veze degemeret an holl gamperien yaouank, paotred ha merc’hed, a rede bro e-pad an hañv. Ne oa ket an dra-se evit plijout d’an holl rak, e miz Meurzh 1940, e voe kavet ar vilin drastet gant tud na blijent ket dezho spered breizhek ar perc’henn. Wardro 1938 e tistroas da Vreizh da chom hag e reas e annez e Naoned. Er gêr-se eo ec’h euredas gant un dimezell Dano da vare Nedeleg, e 1938.

Pa voe kemeret renerezh S.B.B. gant Remont Delaporte*, d’ar 14-12-1940, e voe anvet J. Breton da verour ar gelaouenn *L'Heure Bretonne* ha mirout a reas ar garg-se betek an niverenn diwezhañ. Tost goude, e 1941, e voe lakaet gant Delaporte e penn departamant al Liger-Izelañ war-lerc’h Erwan Favreul-Ronarc’h lakaet er-maez eus ar strollad. Krouiñ a reas neuze e Naoned, e 1942, gant skoazell e vignon Fred Moyse, ur *C’hevredad Micherourien Vrezhon* a dizhas buan-tre daou c’hant ezel, komunourien gozh en o zouez.

E dibenn ar brezel e klaskas repu, eñ ivez, e Bro-Iwerzhon, en un atant eus kontelezh Cill Mhantáin (Wicklow). D’ur mare zo e

kuitaas ar vro-se evit mont da dTanger gant e bried a oa deuet davetañ. Buan-tre, hep e wreg, e tistroas da Iwerzhon da labourat evel liorzher en un domani e Dún Droma, nepell diouzh Dulenn.

Pa voe sioulet an traoù e Bro-C'hall e yeas da vevañ e Pariz ha, war-dro 1970, e labouras, gant Loeiz Andouard*, e *Kêr Vreizh*, ti ar Vretoned divroet, war dachenn ar c'hoari-pezh brezhonek. Adsevel a rejont o-daou pezhioù-c'hoari evel *Un den a netra* (1969) gant Roparz Hemon*, *Ar c'houmoul a dec'h* (1970) bet savet gant A. O. Roberts, pe c'hoazh *Gwreg an toer* (1972) gant Tangi Malmanche* displeget e Pariz hag e *Ti ar Yaouankiz*, e Sceaux. Pa voe war e leve e tistroas d'ar vro, da Sant-Nazer, e-lec'h ma vevas sioul betek e varv. Douaret eo bet J. Breton e bered ar Feunteun Thuaud e Sant-Nazer.

Kenlab.:

SAV *Eun hent d'ar yaouankiz vrezon* 1/1936/14 ☒ *Kemenn* 15/1939/3

BRAT *Aliou ha keleier* 252/1936/2 ☒ *Deut da vrezonega e skol-hanv* 1939, 333/1939/2

IMBO *Emziviz gant Bouessel du Bourg* 217/1988.

Dave.:

Deniel *Le mouvement breton*, Pariz, 1976, pp. 267, 286 ; Mordrel *Breiz Atao*, A. Moreau, 1973, pp. 244, 316, 324 ; Fouéré *La maison du Connemara*, Banaleg, 1995, pp. 116, 127 ; BRAT 184/1933/1 ; IMBO 217/1988 ; BRUN 165/2000/8.

- C -

CAULET, Toussaint René

Hollsent Reun Kaoulet

Pêr gKernaod...Kartnaod...gKarnaot

(Landau (Alamagn) 14-12-1925/Pempoull 04-11-2000)

Kelenner war ar vezegiezh. Ganet e oa bet en Alamagn ma oa bet anvet e dad, archer isofiser. Ober a reas e studi e Skolaj Sant-Jozef Lannuon hag eno e teskas brezhoneg

e-unan gant levrioù F. Vallée* ha R. Hemon*. Mont a reas goude-se da studiañ ar vezegiezh e Skol-Veur Bariz betek bezañ skolveuriet war-lerc'h studioù hir. Anvet e voe en Ospital Skol-Veur Reims ma kelennas ar vezegiezh a-hed e vuhez. Aet war e leve, e tistroas da Vreizh, da Blaeraneg. Eno e roe kentelioù brezhoneg e Kelc'h Añjela Duval hag en tu-hont da zek vloaz ha tri-ugent e oa pa grogas da sevel pennadoù brezhonek, dindan an anv Pêr gKernaod. Kenlabourat a reas gant kelaouennoù evel *Al Liamm*, *Al Lanv* pe *Imbourc'h*. 75 vloaz e oa pa varvas en ospital Pempoull. Douaret eo bet e Plaeraneg.

Kenlab.:

LLMM *Ar goulenn-dimeziñ* 311/1998/564.

LANV *Al louarn glas* 91/2000/38 ☒ *Garrelied ar pleg-mor* 93/2000/34.

IMBO Pennadoù.

Dave.:

LLMM 323/2000/84 ha 90.

CHANTEAU, Jean-Marie Jacques Raphaël

Yann-Vari Jakez Rafael Chanteau

Mabinog, Lugan

(Pariz (75017) 23-11-1920/Sant-Maloù 15-11-1995)

Stourmer. Mab e oa da Alfoñs Marie Chanteau ha da Jenovefa Leontina Renaud. Dont a reas da Vorgad da chom, gant e dud, war-dro 1934 ha mont a reas war e studi e Lise Brest. Eno e oa dija ur bodad mat a vroadelourien hag, en o zouez, Roparz Hemon* a oa kelenner. Yaouank-tre e oa pa lakaas e anv e S.B.B. Ne oa ket taer awalc'h ar strollad-se evitañ moarvat, rak heuliañ a reas Célestin Lainé* a heulias, e-kerzh an hañvezh 1937, pa voe krouet gant hemañ ar “gadervenn”, ur strollad-stourm kuzh gourdonet start gant e ziazezer. E miz Du 1943, pa voe savet “Bezen Perrot”, e labouras strizh gant ar breudeur Lainé, daoust dezhañ bezañ germangasaour war a hañval. Eiler Lainé e voe ha karget gantañ da duta evit al “lu brezon”. Pa droas an avel

e tec'has war-zu Bro-Alamagn rak donedigezh ar Re Gevredet met, war hon eus klevet, en dije kuitaet ar steudad-kirri e Nancy.

Kondaonet e voe d'ar marv dre zesfailh d'ar 4 a viz Gwengolo 1945, gant lez-varn Roazhon. Edo repuget e Neuilly e ti ur breutaer eus e vignoned, an Ao. Paol Arnal. Anavezet e voe d'ar 25-09-1951 ha harzet gant ar polis. War-lerc'h un enklask start e voe barnet adarre ha kondaonet, ar wech-se, da ugent vloaz galeoù. Ouzhpenn-se e voe difennet outañ bevañ e Breizh e-pad ugent vloaz, hag e holl vadoù a voe skrapet gant ar Stad-C'hall.

Ne chomas en toull nemet un nebeud bloavezhioù ha, goude-se, ez eas da Bariz da chom e-lec'h ma savas un embregerezh da aozañ rikou danterien. Pa gemeras Fant Rozeg (Meavenn) renerez ar gelaouenn *Ar Vro*, e 1966, war-lerc'h Per Denez, e skrivas Chanteau un nebeud pennadoù e galleg warni dindan anv-pluenn Lugan. Distreiñ a reas da Vreizh war-dro 1980, da Galanel da gentañ ha, tost goude, da Sant-Maloù e-lec'h ma chomas betek e varv.

Kenlab.:

GWAL: *Lu ar Gelted a-hed ar c'hantvedoù* 156-57/1943/85.

CHAPEL, Jean

Yann Chapel

(Plougastell-Daoulaz 04-12-1912/ Naoned 23-03-1997)

Tad jezuist ha misioner. Ober a reas e studi e Skolaj Itron-Varia ar Sikour Vat, e Brest, eus 1923 betek 1930 ha gounit a reas eno div vachelouriezh, an hini gentañ war ar brederouriezh hag an eil war ar jedoniezh-diazez.

Er bloavezh 1930 ez eas da Laval en un ti-nevezidi renet gant ar jezuisted e-lec'h ma reas ar studioù boas en ur vezañ e-pad ur mare evezhier e Skolaj Sant-Frañsez-Zavier e Gwened. Chom a reas er skolaj-se betek 1943 nemet pa voe engalvet en eil R.I.C. (Rejimant Troadeien Drevadennel) e 1939-40. War an talbenn e oa pa gasas *Hunvre ar*

gedour breizat d'ar gelaouenn *Feiz ha Breiz*.

Bet beleget e Lyon, d'ar 24-08-1943 ha, goude un "trede bloavezh" e Paray-Le-Monial, e voe kaset da visioniñ e Breizh e 1946. Ur brezhoneger a zoare e oa an tad Chapel ha tremen a reas, koulz lavaret, e holl vloavezhioù belegiezh e Breizh, evel misioner o prezeg retredoù evit an dud evel evit ar veleien, o chom e Kemper ha goude-se e Brest pa voe serret Ti Roz Avel.

E 1981, en e 69 bloaz, en em dennas e Karmel Brest met eno e voe aluzener strollad kristen ar retredidi daoust d'e yec'hed o vont da fallaat diwar goust ar berralan.

Ret e voe dezhañ, e 1991, mont da Naoned da di ar Jezusted, straed Dugommier, hag eno eo e varvas gant ur reuziad kreñvoc'h eget ar re all en nozvezh etre an 22 hag an 23 a viz Meurzh 1997. Mignon feal ha skoazeller ar brezhoneg a chomas an tad Chapel e vuhez-pad.

Kenlab.:

FHAB : *Hunvre ar gedour breizat e noz* Pask 5-6/1940/155

BAHE : *Prezegenn en iliz-veur Landreger* 32/1962/9.

Dave.:

SREL Kemper Ebrel 1997 ; MILE 44/1997/8 ; LLMM 301/1997/206.

CHARBONNIER [de Sireuil], Geneviève Marie Louise Sophie

Genovefa, Mari, Loeiza Sofia, pried Jakez Moreau de Bellaing

Soaz Kervahe ; Herve Huiban ; Yann Tremeur.

(Karaez 19-09-1909/Pabu /Gwengamp 16-04-1998)

Emsaverez. Merc'h e oa da Ernest Marselin Yann Vari Charbonnier, un hendraour a silas enni karantez ar vro, ha da Varia-Tereza Sofia Moreau de Bellaing. An anv de Sireuil staget a-wechoù ouzh hini Charbonnier a oa anv ur beleg kozh, eus ur skourr all, ha kemeret ent-tidel gant darn

eus an tiegezh Charbonnier. Dilezet e voe an anv-se gant tad Vefa de Bellaing.

Mont a reas war he studi da Skol gristen Gemper ha, goude-se, da Skol-sonerezh Naoned e-lec'h ma tapas kaout ur priz violoñs. En iliz Kerglof, tost da Garaez, e timezas d'ar 15-10-1929 gant he c'henderv Jakez Moreau de Bellaing hag ez eas an daou bried da Wengamp da chom. A-hed he buhez e labouras Vefa de Bellaing evit Breizh. Deskiñ a reas brezhoneg er bloavezhioù tregont ha yaouank-tre e oa pa emezelas ouzh SBB. Hi an hini eo a dreuzas diwallerien niverus an urzh, e 1938, evit sailhañ war gwetur Prezidant ar Republik, Albert Lebrun, a oa o weladenniñ Sant-Brieg, en amboaz reiñ d'an den pennfollet, ur skrid-goulenn a c'houlenne e vije aotreet kelenn ar brezhoneg. Er bloaz-se e rae ivez war-dro Kelc'h Keltiek Gwengamp ha daou vloaz diwezhatoc'h, e-kerzh ar brezel, e sikouras ar baotred Kaousin, Ronan* hag Herri, evit ober war-dro *O lo lê!* ur gelaouenn skeudennaouet brav, savet evit ar vugale.

Echu ar brezel, a-benn 1948, e krouas, gant Ronan Huon ha Langleiz*, *Kamp Etrekeltiek ar Vrezhonegerien* hag, e-pad un tregont bloavezh bennak, pep hañv, e renas ar c'hamp-se a strolle evel-se un niver bras a dud o tont eus an holl vroioù keltiek. D'ar mare-se eo ivez e teuas da da Sant-Brieg da vevañ e-lec'h ma labouras war-dro Ul levraoueg evit an holl. E 1962 e krouas e Sant-Brieg, gant mignoned all, ur greizenn sevenadurel vreizhek, *Oaled AbHerve*, hag e-pad ouzhpenn tregont vloaz e kemeras perzh e buhez ar gevredigezh-se.

Bet eo bet c'hoazh Vefa de Bellaing prezidantez *Kuzul ar Brezhoneg*, e 1968, war-lerc'h Klerg*, hag e 1971, pa voe re uhel evit Marc'harid Gourlaouen* niver skolidi *Skol Ober* ez asantas diouzhtu sikour anezhi en ur zifaziañ diehan labourioù dre lizher ar skolidi.

Ur vaouez ouziet-tre e oa Vefa de Bellaing. Kenlabourat a reas gant meur a gelaouenn evel *Al Liamm*, *Ar Bed Keltiek*, *Armor Magazine* hag all, o sevel evito barzhonegoù, kontadennoù hag ivez kalz a

bennadoù e-keñver al lennegezh ken brezhonek ken estren pe diwar-benn sonaozourien evel Paol Ladmirault, Gi Roparz, Paol ar Flemm, Sibelius, hag all.

Evit an holl labour-se e voe roet dezhi Kolier an Erminig d'an 18-03-1988 e Roazhon. Ne oa ket echu ganti labourat koulskoude rak, e 1991, e voe embannet, e galleg siwazh, ur *Geriadur ar sonaozourien e Breizh*, ul levr dibar a c'houlennas dezhi meur a vloavezhriad enklask.

Mont a reas, war-dro 1995, da Wengamp da chom gant he mab hag en ospital ar gêr-se e varvas d'he 89 bloaz. Douaret eo e bered Kerglof.

Kenlab :

ABKE : *Sonerezh Paol ar Flem 5/1959/53*
 ☒ *20vet kamp etrekeltiek ar vrezhonegerien " 105/1967/255.*

HYZH : *Stad ar yezh e Kanton Gwengamp hag en tro-war-droioù 21/1959/3.*

LLMM: *Lennegezh Bro-Japan 86/1961 /181* ☒ *Yann Langlais 266/1991/ 205.*

AMGZ: pennadoù sinet *Hervé Huiban*.

PRED : *Tonkad 64 58/1964/74p.*

Dave.:

Actualités culturelles de Bretagne 1/Genver 1992/1 ha 2/1988/4 ; displegadenn Gw. ar Menn en iliz Kerglof 18-04-1998 ; BREM 200/1998/6 ha 7.

CHEVALIER, René

Ronan Chevalier

Ronan C'houerou ; Ren' Skeren

(Pariz 25-02-1925/Pleuveur-Bodoù 21-06-1996)

Emsaver ha skrivagner. Dont a reas er bed e Pariz ma oa e dad o labourat, ur martolod kozh eus Pleuveur-Bodoù, gant *Gaz de France*. E vamm a oa eus Priel.

D'e bevarzek vloaz e krogas da zeskiñ micher junter-houarn, gant bravigourien eus karter ar Marais e Pariz, betek dont da vezañ ur mailh war ar vicher-se. Un emzeskad gwirion eo bet ivez. Klask a reas atav astenn e anaoudegezh eus ar sevenadur ar vro, en ur studiañ don ar yezh lennegel da skouer, tra ma franke war un dro e selloù

war ar bed. E-pad ar brezel e teskas saozneg hag alamaneg hag e tarempredas kalz al lenndioù, ar mirdioù hag ar salioù-sinema. Tommañ a reas ivez ouzh paotred an Emsav ha dedennet e voe ur pennadig gant c'hoant engouestlañ gant al lu brezhon. Ne chomas ket pell gant ar mennozh-se pa ouezas e vefe ret dezhañ gwiskañ al lifre alaman. Diouzhtu e nac'has groñs mont pelloc'h rak un den "a-gleiz", sokialour hag enepfaskour e chomas e vuhez-pad. Kuzhat a reas a-benn chom hep mont d'an STO. Er bloavezh 1945^e yeas da labourat war e vicher wirion. Eno e kejas ivez Bretoned yaouank o klask adsevel an Emsav dibennet hag, hep termal, e skrivas ur pennad diwar-benn Bro-Iwerzhon evit niverenn gentañ *Al Liamm* bet krouet gant Andreu Latimier e Pariz.

D'an daou a viz Mezheven 1951 e timezas e Saint-Martin-du-Tertre (95270) gant Mona (Simone) Kiger eus Skrigneg. Er bloavezh 1962 e fellas dezhañ, evel kalz a Vretoned eus Pariz eus ar mare-se, distreiñ da Vreizh e-lec'h ma oa ur vro da adsevel. Ober a reas e annez er C'hleger e Pleuveur-Bodoù hag en em ziazezas eno o labourat bepred evit labouradegoù bravigerezh eus rannvro Bariz.

War un dro e stourmas evit ar vro. Dilennet da guzulier-kêr e voe e 1963 hag addilennet e 1976. Lakaat a reas e anv en UDB e 1966 ha karget e voe d' ober war-dro *Pobl Vreizh* e deroù ar gelaouenn. Ne chomas ket pell gant al labour-se koulskoude rak ne blije ket dezhañ bezañ rediet da dreiñ ger-ha-ger *Le Peuple Breton* kelaouenn "ofisiel" ar strollad moulllet e galleg.

E 1973 e rankas dilezel e vicher a-gent ha kavout a reas ul labour gwall denn en ul labouradeg pellgomz e Lannuon.

E-kerz e vloavezhioù diwezhañ dreist-holl e kenlabouras gant kelaouennoù brezhonek evel *Al Liamm* pe *Al Lanv* o kas dezho troidigezhioù Prévert, Miller pe O'Flaherty. Unnek vloaz ha tri-ugent e oa pa varvas.

Kenlab.:

LLMM *An Arz iwerzonek* 1/1946/19 ☒
Diaes Irae 258/1990/29.

PVZH *Pennad-kaoz gant Michel Kravtsov pesketaer e Landrelleg* 42/1973/4 ☒ *Pa nij ar gaouenn* 58/1974/7.

GEVNIDENN *Troid. J.Prévert*, 1973.

DHUN *An amzer gollet* 68/1977/18 ☒
Bezit dichal ha *Fiesta* 70/1977/18.

TREG *barzhonegoù* 1983 ☒ 1985.

LANV *Ar mousc'hoarzh e traoñ ar skeul* 49-50/1989/80. ☒ *Ar c'hozh den drouk* 74/1995/39.

Evit ar skinwel *Diaes Irae* (1985) ☒

Niniaw (1988)

Dave.:

AVBR 116/1965/1; LLMM 296-97/1996/276; LANV 78/1996/21; TREG 29-06-1996.

COULOUARN, André

Andreu Koulouarn

Abchouchenn - D(reo) Mablern - Ab Issiklet - Ab O'Minapl

(Kallag 30-12-1912/Porzh-Lae 14-04-1992)

Kelenner hag emsaver. Mab da Yann-Vari Koulouarn, eus Pluskelleg ha da Vari ar C'hamm, eus Kallag. Tapet e vachelour gantañ ez eas war ar studi saozneg ha tapout a reas e aotreegezh hag e desteni da gelenn ar studioù uhel (CAPES). Mont a reas neuze da Bariz ha skoazell a roas da Strollad ar Vrezhonegerien (1936) ha d'e gelaouenn SAV, betek an niverenn ziwezhañ (1944), o skrivañ eviti pennadoù farsus alies. War un dro e kelennas ar brezhoneg e Ker Vreizh, ti ar Vretoned lec'hiet straed St-Placide.

D'an 08-02-1937, e Brest S.Mark, e timezas gant Anna-Vari Rozeg, c'hoar ar skrivagnerez Frañseza Rozeg (MEAVENN). E-pad ar brezel e lakaas e anv e S.B.B. hag ez eilas e vignon Alberzh Gwilhoù* d' ober war-dro Kevrenn ar Vretoned divroet.

Echu ar brezel ez eas da gelenner war ar saozneg e Lise Coutances (50200) ha kentelioù brezhoneg a roas c'hoazh d'ar Vretoned o chom er gêr-se. Sevel a reas ivez barzhonegoù ha traoù all embannet gant Emgleo Breiz.

Kemer a reas e retred e Roazhon, straed ar Moneiz, hag e varvas en e genkiz e Porzh-Lae (er Gerveur). Douaret eo e Roazhon.

Levr :

Rimou ha soniou, emb. Brud Nevez, Brest, 1989, 142p.

Kenlab.:

SAV : *Yaouankiz* 2/1936/17 ☒ *Kezeg Elberfeld* 31/1944/69.

ARVO: *Ar Vretoned e Lotegaron* 11/1941/4 ☒ *Gouel Sant Erwan* 73/1942/3

BLBR : *Kosvoulterien* 91/1956/18

BRUD: *Mintin Hañv* 7/1959/33 ☒ *Davedout* 43-44/1973/47.

BRUN: *Keuz* 80/1984/3 ☒ *Ghetto Milizac* 108/1987/31.

Dave.:

Abeozen, p.141; Mordrel, *Breiz Atao*, p.222; Frelaut, *Les Nationalistes Bretons*, p.176; LLMM 272/1992/247

- F -

FALC'HUN, Jean-François,Marie Yann Frañsez Mari Falc'hun

Falc'h ar Prad

(Ar Vourc'h-Wenn 17-11-1913/Brest 26-02-1999)

Beleg ha rener kelaouenn. Mab da Yann Falc'hun ha da Vari-Janed Anna Kalvez. Mont a reas da Gloerdi bras Kemper ha beleget e voe d'an 2 a viz Ebrel 1938. Da zistro-skol 1938 e voe anvet da gelenner e Skolaj Sant-Frañsez Lesneven ha, bloaz goude, e Kloerdi bras Kemper. War-lerc'h drouklazh Yann-Vari Perrot, e 1943, e krogas da genlabourat gant *Feiz ha Breiz* hag *Ar Vuhez Kristen*. Goude ar brezel, e miz Mae 1948, e voe fiziet ennañ renerezh *Kroaz Breiz*, ur gelaouenn relijiel nevez, met sammet e oa gant re a labour hag, e miz Here 1950 e lezas e garg gant Laorañs Bleuñvenn. En hevelep miz e voe anvet da noter an eskopti ha, tri bloaz diwezhatoc'h, chaloni a enor (miz Du 1953).

Goude-se e voe anvet da berson, lerc'h-ouzh-lerc'h, e Gwitevede (1955), e Lesneven (1958) hag, evit echuiñ, e Kastell-

Paol (1967). Dont a reas da vevañ da Zaoulaz e miz Mezheven 1970, da Zirinonn e 1982 hag, a-benn ar fin, da di Keraodren, da Vrest, ma varvas en e 86 vloaz.

Kenlab.:

FHAB *An enklask araok ar briedelez* 3-4/1944/42.

VUHZ *Nebeutoc'h a gaoz, muioc'h a labour* 4/1942/77 ☒ *Jakez morzolic, e zaoud hag e amezeien* 4/1944/117

KROB *Da voulc'ha an ero nevez* 1/1948/2 ☒ *Bleun-Brug Sent Breiz* 28-29/1950/4.

Dave.:

S.R. Kemper, miz Meurzh 1999.

FAVÉ, Louis

Loeiz Fave

Loeiz ar Pagan

(Ploueskad 19-04-1922/ Gwikar 11-04-1996)

Kenlabourer *Brud Nevez*. Da drizek vloaz e voe kaset da skol gristen Koad an Doc'h a oa o paouez digeriñ e Lanrodeg. Gant daou baotr all eus luskad kentañ ar skol-se ez eas da Gloerdi bras Kemper. Goude bezañ bet beleget, d'an 29-06-1948, e voe lakaet da gure, lerc'h-ouzh-lerc'h e Lanniliz (1948), e Landivizio (1959), e S. Jozeb ar Piler ruz, e Brest (1963). E pep lec'h e reas war-dro bugale ar patronajoù. Bet anvet da aluzener Skol labour-douar an Nivod, e Lopereg, a-raok bezañ lakaet, a-benn ar fin, e penn ur barrez, hini Enez-Eusa (1973) gant hini Molenez ouzhpenn-se, adalek 1983. Chom a reas daouzek vloaz en inizi. Bet anvet da berson Gwikar, e 1985, hag e varvas a-daol-trumm eno.

Kenlabourat a reas Loeiz Fave gant lies kelaouenn o kas dezho, bep bloaz ur varzhoneg savet da geñver gouelioù Nedeleg pe ar bloaz nevez.

Levr :

Bloavez mad 1968-1989 (divyezhek) e ti Cloitre, S. Tonan, 1989, 56p., 210x129.

Kenlab :

KROB : *Gwerz Nedeleg* 9/1948/5.

BLBR : *Nedeleg laouen ha Bloavez Mad* 220/1979/15.

BRUN *Bloavez mad* 90/1985/11 ☒
Bloavez mad 191/1996/3

Dave.:

SREL Kemper ebrel 1996/248 ha mezheven
 1996/283-84 ; BRUN 195/1996

FAVÉ, Vincent

Visant FAVE

Ykam

(Kleder 20-02-1902/Kastell-Paol 18-04-1997)

Den a iliz. Daouzek bugel a oa er familh. Ober a reas e studi e Skolaj ar C'hreiz-kêr, e Kastell-Paol hag, e 1920, ez eas da Gloerdi bras Kemper betek e velegiezh (22-07-1925).

Anvet e voe diouzhtu da gure e Skaer e-lec'h ma'z eas davet ar yaouankiz o krouiñ "Gourennerien Skaer". Bet ivez e-touez ar regentañ o sevel ur gevrenn eus an YKAM (Yaouankizoù Kristen ar Maeziou) da lavarout eo JAC e galleg.

Er bloaz 1935 e voe lakaet da skoazellañ ar chaloni **Gwazgwenn** e penn oberoù kristen an eskopti. Sevel a reas neuze an YKAM evit mat ha, war un dro, ur c'halz a levrioùigoù a bep seurt evit tud yaouank diwar ar maez. Bez' e oa chaloni a enor abaoe 1936 pa voe galvet da soudard e 1939. Ar brezel a reas evel aluzener 248^{vet} hag 337^{vet} rejimant troadegiezh hag ar groaz a vrezel e voe roet dezhañ evit e galonegezh.

Kuitaat a reas YKAM e 1946 evit bezañ person kanton Lesneven ha, tri bloaz diwezhatoc'h, person Kastell-Paol. Eñ an hini eo a voe anvet da aluzener ar Bleuñ-Brug gant an Ao. Fauvel, eskob Kemper, war-lerc'h drouklazh Y-V. Perrot* e 1943. Pa voe adsavet ar gevredigezh-se gant an doktor Liberal, e Kastell-Paol er bloaz 1948, e reas Visant Fave* ur brezegenn a reas berzh da enoriñ koun e ziaraoger.

Reiñ a reas d'ar Bleuñ-Brug un diazez start en ur skoazellañ labour sekretour ar gevredigezh evit diazezas lec'h ar brezhoneg er skolioù kristen.

E 1956 e voe anvet da vikel vras a-raok bezañ sakret eskob Kemper karget da skorañ an Ao. Fauvel en e holl labourioù (24-02-1958).

Karget e voe an eskob nevez, e-touez traoù all, eus misionoù an eskopti ha, war un dro, eus embann *Liziri Breuriez ar Feiz*, e 1965, war-lerc'h ar chaloni Bleuñvenn*. Darempredoù a skoulmas atav gant an holl visionerien genidik eus Penn-ar-Bed strewet dre ar bed ha, pa'z ae da weladenniñ anezho e skrive bep gwech ur rentañ-kont eus e veajoù, e brezhoneg bepred, war e gelc'hgelaouenn. 75 vloaz e oa pa gemeras e retred e Kastell-Paol er bloavezh 1977.

Skrivañ a reas kalz neuze e brezhoneg o kenlabourat dreist-holl gant ar gelc'hgelaouenn *Brud Nevez* betek e zeizioù diwezhañ. 98 vloaz e oa pa varvas.

Levr :

War roudou an hader, 1937

Eun eurig dirag ar Zakramant, 1937

E skol ar Werc'hez Vari, Emb. YKAM, Moul. str. ar C'hastell, Brest, 1938, in°, 20p.

An hed e bleun, 1939

D'an daoulin evit ar Vro! 1940, in-8°, 8 p.

Pedenn an dud diwar ar mêz, 1940

Pedomp - Teir oferenn - Hent ar groaz, Moul. Bro-Gerne, Kemper, 1942, 104 p.

E servij ar vro, 1942

C'hoariomp. Distro ar prizonnier. En em garit... Moul. Bro-Gerne, Kemper, 1942, 30 p.

Kanomp, Moul. Bro-Gerne, Kemper, 1942

Pedomp, Moul. Bro-Gerne, Kemper, 1942

Rozera al labour, Moul. Bro-Gerne, Kemper, 1942, 16 p.

Gwazed a zoare, 1943

Eur gwaz e rankez dont da veza, Moul. Bro-Gerne, Kemper, 1943

Kanomp c'hoaz, Emb. Y.K.A.M., Moul. Bro-Gerne, Kemper, 1944, 12x15, 1944

Gloar da Vari, Emb. Y.K.A.M., Moul. Bro-Gerne, Kemper, 1943, in-8°, 8 p.

War an daoulin evid ar vro, 1943

Gouel ar mammou, 1943

War araok, 1944

War roudou ar Werc'hez Vari, Emb. Y.K.A.M., Moul. Bro-Gerne, Kemper, 1944, 20 p.

An darempredou. Danvez labour evit an haderien, 1944-45, Moul. Bro-Gerne, Kemper, h.b., (1944), 7 p.

Daou ha daou. Danvez labour evit ar bloavez 1945-46, Moul. Bro-Gerne, Kemper, 1945, 48p.

Karomp hon nesa - Abadenn bedennou war ziviz, Moul. Bro-Gerne, Kemper, h.b.(1945) in-8°, 16 p.

Pedenn Yaouankizou Maeziou Breiz da itron Varia ar garantez kaer, Emb. Y.K.A.M., Moul. Bro-Gerne, Kemper, h.b., (1946), 12 p.

Hol labour hag hon amzer da zont. Dirak al labour (YKAM Breiz. Danvez labour evit ar bloavez 1946-47), Moul. Bro-Gerne, Kemper, 1946, 35 p.

Hor pardonou, 1946

Dre an Aotrou Krist, 1947

Kroaz ha levenez, 1948

Beilhadeg evit bloaz ar Werc'hez Vari. Itron Varia an holl c'hrasou, Moul. Bro-Gerne, Kemper, 1949, in-8, 15 p.

War roudou ar visionerien, Emb. Skol dre lizer, moul. Mesidou, Brest, 1989, 312 p.

Santig Du (galleg gant Fr. Kaer) dourlivadurioù gant YB. Girieg), Presbital Sant-Nouga, 1991, 66 p.

dalif : *Notennou yezadur*, Emb. Brud Nevez, moul. Mesidou, Brest, 1998, 114 p.

Kenlab.:

FHAB: *Pardon ar gwiniz-hada* 9-10/1941/81 ☒ *Pennad yezadurez* 11-12/1943/371.

VUHZ: *Prezegenn er Folgoad* 1-2/1943/222 ☒ *Distro meur ar bec'herien ouz Doue ha troveni vras ar Werc'hez* 5/1944/140.

KROB *Petra eo ar Bleun-Brug ?* 6/1948/8 ☒ *Beo ha yaouank eo ar Bleun-Brug* 33/1951/3 ha, moarvat, *Gwazed, mouga ha gloaza a rit* 2/1948/6 (sinet Ykam).

BLBR : *Broada ha divroada* 36/1951/4 ☒ *Prezegenn* 179/1969/19.

LZBF : *Eun droiad en Afrik war roudou ar Visionerien* 596/1965/12 ☒ *Ar wagenn froudennuz* 703/1992/9

MILE *An aotrou Yann-Stevan Riou, person Laban* 13/1992/6.

KEBR : *An iliz hag ar yezou bihan* 37/1976.

BRUN *Ar stummou dibersonel e brezoneg* 93/1986/69 ☒ *Lavariou* 201/1997/18

Dave.:

TBDB 212/1957/1; BLBR 87/1956/golo, 107/1958/4; CLAN 91/1997/99.

FLATRÈS, Pierre

Pêr Flatrez

(Sant-Yann-Drolimon 13-03-1921/Pariz 18-11-1998)

Kelenour gouiziek bet ganet e Sant-Yann-Drolimon e-lec'h ma oa skolaerien eus e dud. Ober a reas e studi e Lise La Tour d'Auvergne e Kemper hag e Lise Herri IV e Pariz. Goude-se e teuas en-dro d'ar vro da genderc'hel gant studioù uhel e Kevrenn al Lizhiri, e Roazhon. Eno e teuas da vezañ skolveurieg war an douaroniezh. Chom a reas tri bloaz e Kembre hag Iwerzhon, kaset e kefridi gant ar CNRS en amboaz prientiñ e dezenn diwar-benn *Douaroniezh ar peder bro: Iwerzhon, Kembre, Kernev-veur hag enez Vanav*. Degemeret e voe da zoktor war al Lizhiri e 1955 ha moullet e dezenn e galleg, daou vloaz diwezhatoc'h (618 pajenn enni).

Kelenn a reas Pêr Flatres e Skol-Veur Lille e-lec'h ma voe, war un dro, rener an ensavadur douaroniezh, eus 1957 da 1972.

A-geñver e vicher a gelennour e voe c'hoazh prezidant Kuzul-enklask an douaroniezh-war-ar-maez (1965-1975) hag ezel eus meur a gevredigezh skolveuriek all a bep seurt.

Un den oberiant-tre e voe Pêr Flatres a yeas da gelenn pe brezegenniñ en Aod an Olifant, Kameroun, Kanada, Breizh-Veur, Polonia, Danmark, Alamagn hag all. Kemer a reas perzh ivez e kendalc'hioù an Unvaniezh Douaroniel Etrevroadel e Pariz, Londrez, Montréal, Budapest, ha betek Tokyo pe New-Delhi.

Koulskoude ne voe ket ankounac'haet Breizh gantañ. Eilprezidant Kevredigezh

Hendraouriezh Il-ha-Gwilen e voe ur pennadig hag eñ an hini eo a renas, eus Roazhon da Gemper, an emziviz etrevroadel diwar-benn studi ar gweledva war ar maez. Ur brezhoneger mat e oa ivez met diwezhat-tre, pa voe o vevañ war e leve, eo e krogas da skrivañ en e yezh. Sevel a reas neuze ur studiadenn diwar-benn an douar hag an dud e Breizh moulet e 1985 gant ar gelc'hgelaouenn *Studi* hag adembannet dek vloaz diwezhatoc'h gant Emgleo Breiz.

Marc'heg eus ar Strollad a Enor e oa Pêr Flatrez.

Levr.:

Breiz, an douar hag an dud – Eur pezig studi diwar douaroniezh pe jeografiezh Breiz: Leor kenta: Herez Breiz, an Douar hag an dud, STUD.29, Roazhon, CRDP, 1985,107 p.; eil emb. *Douaroniezh Breiz*, Emgleo Breiz, 1995, 21x15, 160 p.

Dave.:

LLMM 234/1986/76 ha 312/1999/101; OUFR 21-11-1998

FOIX, Gilbert André

Jilberzh Andrev Foix

Gilles Eskob ; Gour kozh (?)

(An Alre 04-01-1925/Versailles (78000) 24-07-1999)

Stourmer brezhon. Ober a reas e studi e Lise Gwened. Levezonet e voe gant e vignon bras Kristian ar Part, ur stourmer all eus Roc'h-an-Argoed drouklazhet e miz Mae 1944, hag a-boan e oa en e c'hwezek vloaz p'emezelas ouzh S.B.B (1941). Bloaz goude e teuas da vezañ ezel eus bagadoù-stourm ar strollad renet gant Yann Goulet ha kemer a reas perzh en embregadegoù Gouezeg ha Roc'h-an-Argoed a voe kalet-tre evit ar wazed (1942). Ne gavas ket kalet a-walc'h koulskoude strollad Remon ar Porzh (Delaporte*) hag e tilezas anezhañ evit heuliañ Neven Henaff (Lainé*) ha mont d'al Lu Brezhon deuet da vezañ ar Bezen Perrot e miz Kerzu 1943.

Pa welas an Amerikaned o tont e kuitas Roazhon, gant soudarded all eus ar Bezen, d'an 31-07-1944, evit klask repu e Bro-Alamagn, e Tübnigen. Danevellet en deus e vuhez, e-pad ar giladeg-se ha goude dibenn ar brezel, pa veze o klask diflipat diouzh skrapadegoù ar soudarded-polis en eil lodenn eus levr Caerleon *Le rêve fou des soldats de Breiz Atao* dindan an titl "Le soldat maudit". Chom a reas e Bro-Alamagn e-pad bloavezhioù, oc'h ober a bep seurt labourioù bihan, ha kuzhet gant tud ar vro. E-pad an amzer-se, e Bro-C'hall, e voe kondaonet d'ar marv dre zesfailh. Paket e voe a-benn ar fin e Karlsruhe (01-04-1952) ha bac'het e kazarn Reuilly e Pariz. Barnet e voe, kondaonet d'ar galeoù hed e vuhez, ha toullbac'het en Eysse.

Klañv e oa pa voe dieubet ha ranket en doa mont da Nice (06000) da glask ar pare. Ne voe ket oberiant en emsav goude-se warbouez ur pennad bennak savet evit *Al Liamm*. Mervel a reas e Versailles, pell diouzh ar vro, met douaret e voe e Roc'h-an-Argoed.

Kenlab.:

LLMM *Ur c'hamalad em boa* 129/1968/264 ☒ *An hent gwenn* 217/1983/141.

Dave.:

Caerleon *Le rêve fou des soldats de Breiz Atao*; Le Boterf *La Bretagne dans la guerre* (3^{vet} levr p.683); LLMM/316/99/95; ti-kêr Roc'h-an-Argoed.

- G -

GÉRAUD, Pierre Jean Jules Georges

Pêr gKeraod

Perig ; Gaeso-Vlatos ; Gurvan Sournoc

(Montauban (82000) 01-07-1917/Saozon-Sevigneg 21-10-1997)

Saver ar skaouted "Bleimor". Diskenn a rae, a-berzh e vamm, Mari Julia Anger, eus ul lignez moullerien vrezhon. E dad-kozh, Jul Ansker, a grouas *Journal de Pontivy* e 1873

hag e dad, Paol Leon Keraod, a oa mouller en Oriant. Rannet e voe e galon pa voe dav dezhañ heuliañ e dud en harlu. An dra-se a voe, moarvat, abeg e garantez evit Breizh. Daouzek vloaz e oa pa'z eas da skaout katolik ha skaout e chomas e vuhez-pad. Kregiñ a reas da studiañ brezhoneg, e-unan, da 18 vloaz, pell diouzh ar vro, betek bezañ barrek da c'hounit an Trec'h Kentañ d'an 20-06-1943. Daoust da-se e skrivas dreist-holl e galleg. War-lerc'h studioù mat war ar Gwir e krogas da labourat e hentoù-houarn rannvro Bariz. Goude-se e voe den a garg en a bep seurt ministrerezhioù e Pariz atav. Gant e wreg Lizig (Lusiana Sournag) hag un nebeud mignoned all evel Herri Kaouisin pe an tad Jozeb Chardronnet, e reas e soñj, e 1946, sevel ur strollad skaouted evit ar Vretoned yaouank, paotred ha merc'hed, harluet e Pariz. Kamp kentañ ar skaouted *Bleimor*, anv roet dezho en enor da Yann-Bêr Kalloc'h (*Calloc'h), a voe graet war ribl ar stêr Oded, nepell diouzh Kemper, e-kerzh an hañvezh 1946. Kantadoù a Vretoned yaouank a dapas evel-se un deskadurezh vreizhek war an holl dachennoù : studi ar yezh, koroll, sonerezh, c'hoariva, istor, arz, barzhoniezh, hag all. A-hed ar bloavezhioù e vrasa hag e liesa ar strollad dre grouiñ, e-kichen ar skaouted, lazoù Janediged, Bleizi bihan ha, diwezhatoc'h evit ar re vrasañ, telennourien hag ur bagad brudet a sonerien. Krouiñ a reas ivez div gelaouenn skeudennaouet evit e skaouted, *Sked* (1947-1954) da gentañ ha, goude-se, *Sturier Bleimor* (1957-1968) deuet da vezañ e 1967 *Sturier-Scout d'Europe*. An holl draoù-se a voe, evit un niver bras a Vretoned yaouank, ur skol-vuhez wirion. Ne voe ket komprenet atav labour Pêrig Keraod gant skaouted Bro-C'hall, chigardet ar re-mañ gant spered breizhek o c'henvreudeur vreton. Disrann a voe e 1962 gant emzeladur Bleimor ouzh Skaoutelezh Europa. Unan eus pennoù an emsav skaoutse e teuas Pêr Keraod da vezañ e-pad pell amzer c'hoazh. Ne voe ken, koulskoude, eus spered dibar e skaouted adal neuze.

Ur Breizhad eus ar gwellañ a voe Pêr gKeraod. Daoust d'un diouer a boell aozañ e voe, e-pad bloavezhioù hir, ur rener-tud dispar.

Kenlab.:

SKED *Sevel Keltia evit Doue* 9/1947/3 ☒

Burthud Kergoad 10/1954/338.

STRR *Geriaoueg ar c'hoari* 9/1959/186 ☒

Yeun ar Gow 38/1966/32.

BAHE *Lizher* 33/1962/50.

Dave.:

Gazette des Amis de l'orme 54/1997/8-9;

BREM 195/1997/21; LLMM

305/1997/577.

GROS, Jules Marcel

Jul Marsel ar Groz

Ab Alan, Popolskou, J.M.G.

(Pariz (75005) 02-02-1890/Lannuon 28-12-1992)

Yezhoniour brudet. Ganet e voe en un tiegezh breizhat aet da Bariz da labourat met desavet e voe ar paotrig e Lokmikael-an-Traezh (Bro-Dreger). Dek vloaz ne oa ken p'en em dommas ouzh an emsav o klevout paotred *Ti Kaniri Breiz*, Jaffrennoù*, Even*, Bertou*, Lajat*, ar Moal*... o kanañ sonioù brezhonek war leurgêr Lokmikael. Eizh vloaz goude-se, hepken, e oa degemeret gant ar C'hoursez hag Ab Alan e voe graet anezhañ. Drouiz e tlee dont da vezañ diwezhatoc'h.

Ober a reas e studi e Lise Turgot, e Pariz, araok mont da Skol-veur Roazhon da studiañ ar yezhoù estren ha, peurgetket, ar yezhoù keltiek. Eno en doe Anatol ar Braz* da gelenner ha F. Gourvil* da gendiskibl. Donezonet-kenañ e oa J. Groz evit deskiñ ar yezhoù ha kalz anezho — 12 pe 13 a-hervez e vez lavaret — a veze komzet akuit gantañ. Kuitaat a reas Roazhon e 1912 evit beajiñ dre Vro-Saoz, Alamagn..., ha pa darzhas ar brezel, e oa-eñ kelenner e Skol vBerlitz, e Poznan (Polonia), e-lec'h ma kelenne an holl yezhoù a veze goulennet digantañ.

Ober a reas ar brezel 1914-18 gant an 41^{vet} rejimant troadeien Gwengamp evel kaporal-fourrer ha kemer a reas perzh en emgann

gwadek Neuville-Vitasse (62000). Pa voe krouet *Grenadia*, kannadig ar rejimant, gant ar c'helaouenner Ujen Delahaye, e 1915, e roas pennadoù brezhonek dezhañ na oant ket degemeret mat atav gant pennadurezhioù an Arme.

Dimeziñ a reas e Tredraezh, pa voe disoudardet, gant Ujenia Bazil, merc'h renerez Skol publik Lokemo (25-09-1920). Er mare-se eo e kenlabouras ar muiañ gant ar c'helaouennoù brezhonek o skrivañ war *Feiz ha Breiz, Buhez Breiz...* pe o treiñ sonioù iwerzhonat evit *Breiz Atao*. Un nebeud goude ez eas da Versailles da c'hounit e vara, evel rener kenwerzhel ul livadennerzh.

Da Lokemo e teuas da vevañ war e leve el lec'h ma ouestlas e holl amzer d'ul labour eus ar re bouezusañ war ar brezhoneg komzet, ul labour boulc'het gantañ a-raok 1914 ha ne vo embannet nemet un hanter fantved diwezhatoc'h.

Kozh-Noe e oa Jul ar Groz pa varvas, d'e 102 vloaz, goude bezañ bevet e vuhez-pad evel un ekologour gwirion, o tebriñ boued yac'h hag o pleustriñ war ar yoga betek ar fin.

Levr.:

Le trésor du breton parlé, (levr kentañ), 327p., liesskrivet; eil embann, *Éléments de stylistique trégorroise, le langage figuré*, Ti-moul. Prudhomme, S.Brieg, 1970, in-16, 254p.

Le trésor du breton parlé, Dictionnaire breton-français des expressions figurées, Ti-moul. Prudhomme, S.Brieg, 1970, in-16, 560p.; eil embann, 1977, 3e emb. 1989.

Le trésor du breton parlé, Le style populaire, emb. Barr-Heol, stal-levrioù Giraudon, Lannuon, 1974, in-16, 400p.; eil emb., Emgleo-Breiz, Brest, ti-moul. Delroisse, Olonne/Mer (85340), 1984, 661p.

Le trésor du breton parlé (4e levr), Emb. Skol Vreizh, Impram, Lannuon, 1989, 151p.

Dictionnaire français-breton des expressions figurées, Emgleo Breiz-Brud Nevez, Brest, 2 levr, 1993, 647 ha 658 p.

Kenlab. :

BOBL *An Allmanted hag ar C'hallaoued* 340/1911/1

KZV *Eur plac'h zizorc'hennet* 347/1912/1
 ☒ *Ar wirione diwar-benn an dispac'h en Iwerzon*. 368/1920/1

GRENADIA pennadoù, 191☒ 1918

BUBR *Dek devez e Verdun* 1/1919/18 ☒ 9/1919/242.

AVRG *Hon beleien er brezel* 4/1919/1

MVRO *War sao Bretoned !* 4/1919/1 ☒
Evit an Arvor 54/1920/1

FHAB *Chapeled ar plac'h varo, kontaden evit gouel an Holl-Zent* (troet diwar galleg Duchauchix*) 11/1921/289-297.

BRAT *The dawning of the day* (gwerz Iwerzhon) 38/1922/16 ☒ *To ladies's eyes* (son Iwerzhon) 38/1922/164

YVVB *Prezegenn displeget dirak bez Lemenik gant Drouiz Ab Alan* 11/1930/3.

BREI *Divinadennou* 233/1931/2

OALD *Testeni eur potrik dek vloaz* 66/1938/295.

EABG *An hini 'n eus youl ebet n'eo ket met un torch listri* 223-224/1985/3.

Dave.:

Delahaye *40 ans de journalisme*, Roazhon, 1946, p.59-61; CTMB 5/1927/570; MVRO 56/1920/2; PLNN 15/1983/2; LLMM 219-220/1983/302; D. Giraudon *ArMen*, niv.39.

GUILCHER, André Julien

Andrev Juluan Gwilcher

Lan Devenneg, Yann, Nouel Guardon, Mab bihan Yann ar fakteur, Paotr an Enez. (Brest 19-05-1913/Brest 04-12-1993)

Kelenour gouiziek, mab da Juluan Pêr Gwilcher ha da Vatilda Vari Thoreux. E familh a oa genidik eus Enez-Sun. Ober a reas e studi e Lise Brest ha, moarvat, e Pariz. Adkavout a reas Lise Brest e 1936 evel kelenner skolveuriek war an Istor hag an Douaroniezh. Ne guitaas al Lise nemet div wech. Ar wech kentañ evit ober e goñje evel ofiser en 2^{vet} RTT (Rejimant Troadegiezh an Trevadennoù) hag an eil, er bloavezh 1939, evit mont d'ar brezel. Ar groaz-vrezel 1939-45 a voe roet dezhañ evit bezañ bet gloazet ent-grevus. Ur

brezhoneger ampart-tre e oa ha pennadoù skiantel a roas d'ar c'helaouennoù brezhonek adalek 1941 betek e vloavezhioù diwezhañ.

Er bloavezh 1942 ez eas da Naoned da gelenn hag, e 1947, da Skol-veur Nancy. Degemeret da zoktor war al Lizhiri (douaroniezh) e voe gant un dezenn e galleg diwar-benn Torosennadur Breizh ar c'hreisteiz eus pleg-mor Douarnenez betek ar Gwilenn. Adalek 1957 betek 1970 e voe kelenner war an douriaouriezh-mor e Skol ar Sorbonne e Pariz. Ur mailh war ar skiantoù a voe Andrev Gwilcher bet klasker er CNRS, ezel estren an Akademiezh Bro-Velgia, ezel eus Poellgor broadel an Douaroniezh hag eus hini ar Gartouriezh, kevarouezour e Poellgor-uhel an Endro, h.a. Medalenet e oa bet ivez gant Kevredigezh Douaroniezh Pariz...

Er bloavezh 1970, tra dibaot, e voe anvet, war e c'houlenn, da gelenner « emeritus » e Skol-veur Brest, kêr ma reas e studi gentañ. Eno e varvas oadet a bevar-ugent vloaz.

Levr.:

Traoniennoù ha kaniennoù-mor, Sterenn, Skridoù Breizh, 1943, in-8, 92p.

Douaroniezh (brezhoneg gant F.Kervella) SKOL.3, 1955, p.1-23.

Kenlab.:

ARVO *Enez Sun* 40/1941/4 ☒ *Stêriadoù-fank ha lampradoù- douar* 122/1943/1

GWAL *Studiadennoù douaroniezh diwar-benn ar parrezioù hag ar c'hêrioù* 152-53/1942/525☒ *An henzanevelloù iwerzhonek* 165/1944/287

SAV *Gerioù ha troioù-lavar implijet e Plouvian* 31/1944/54

TNOG *Talvoudegezh ar brezhoneg krenn* 1/1946/5

LLMM *An anv-lec'h aber e Breizh* 6/1948/62 ☒ *Poloniz ha Rusianed* 216/1983/30.

BLBR *Va beaj e Madagaskar* 74/1954/10

Er bloavezhioù 1951-54 e reas enklaskoù war anvioù-lec'h aodoù Penn-ar-Bed embannet e galleg gant Servijoù Dour-lec'hiadurel ar Verdeadurezh: *Toponymie de la côte bretonne entre Audierne et Camaret*,

Moul. broadel, Pariz, 1950, 88p.; *Toponymie de la côte bretonne entre le Four et l'île Vierge*, Moul. broadel, Pariz, 1952, 62p.; *Toponymie de la rade de Brest et de ses abords*, Moul. broadel, Pariz, 1954, 84p.

Dave.:

BRUN 170/1993/56; CIRO 161/1993/63; LLMM 282/1994/70 ha 80; *Annuaire des 10 000 Bretons*; *Gohier Dict. des écrivains*.

GUILLOU, Albert

Alberzh Gwilhoù

Laoudreger

(Plegad-Gwerann 28-10-1900/Montroulez 23-06-1992)

Emsaver. Mab e oa da Erwan-Vari Gwilhoù, eus Plegad-Gwerann, ha da Vari-Ael-Frañseza Merer, eus Plouezoc'h. Ur wech deuet da vachelour e Skol ar C'hreiz-kêr, e Kastell-Paol, ez eas da Skol al Labour-Stad e Pariz evit dont da vezañ ijinour tredaner. Edo ijinour e Nord Lumière e Pariz, pa grouas ar gelaouenn SAV (Strollad ar Vrezhonegerien) gant Andrev Deniel* ha Herve Mazhe*, e miz Mae 1936. Kenlabourat a reas ganti betek ar fin (nevezamzer 1944) ha kentelioù brezhoneg a roas e Kêr-Vreizh, kreizenn ar Vretoned e Pariz.

D'an 31 a viz Here 1940 e voe galvet e Kuzul politikel SBB. gant Raymond Delaporte* ha lakaet gantañ e penn ar Vretoned divroet. Ne chomas ket a-du, koulskoude, gant politikerezh ar Strollad, re evezhiek ha re fur diouzh e vennozh ha, d'ar 5 a viz Kerzu 1943, e roas e zilez, war un dro gant Marsel Guieysse, penn departamant ar Mor-Bihan, evit heuliañ al linenn galet gant Neven Henaff da rener.

Harzet e voe e deroù ar bloavezh 1944 ha kaset dirak kengor-glanaat Pariz, barnet prestik goude ha didamallet e miz Gouere 1944 a-drugarez d'ul lizher skrivet gant... ar c'homunour Marsel Cachin war c'houlenn R. Kreston* (hervez O.Mordrel).

Ne voe ket digalonekaet gant ar gwalldroioù-se hag en e ranndi eo, e Pariz,

a voe krouet ar gelaouenn *Al Liamm* gant Andrev Latimier hag e vignoned, e 1946. Dimeziñ a reas d'ar 06-07-1948 gant Loeiza Felisia Valois e Pariz hag ez eas da c'hounit e vara pell diouzh Breizh, e Nancy (54000), evel ijinaour EDF. War-dro 1963 e tistroas da Vreizh, e Plouezoc'h, evit bevañ war e leve. Daoust d'e 70 vloaz e lakaas e anv e Strollad Ar Vro (S.A.V.), e 1972, hag e varvas ugent vloaz diwezhatoc'h, en ospital Montroulez.

Levr.:

Ar Sorser, eun taol farserez (gant Jozeb Gwenegant*), emb. SAV, ti-moul. kenwerzh, Brest, 1939, 24p.

Kenlab.:

SAV : *Setu perak* 1/1936/6 ☒ *Boudadeo* 30/1944/74.

LLMM *E koun Herve Maze* 96/1963/33.

Dave.:

Abeozen p.141; LLMM 273/1992/322; O. Mordrel *Breizh Atao* p.296, 350, 369, 416; B. Frélaut *Les nationalistes bretons* p. 33, 54, 115, 176; A. Déniel *Le mouvement breton* p.235, 299.

- H -

HAMON, Marcel***Marsel Hamon***

Courtois

(Plufur 14-04-1908/Créteil (94000) 26-02-1994)

Politikour. N'eo ket anavezet e dad; e vamm, eus Plufur, a veze graet Liza ar Pont anezhi.

Ur skoliad donezonet e voe Marsel Hamon hag, a-drugarez d'ur yalc'had-studi e c'hellas mont da Lise Sant-Brieg ha, goude-se, da Skol-Veur Roazhon betek dont da vezañ kelenner war ar brederouriezh.

Dindan dalc'hidigezh Bro-C'hall gant an Alamaned e kemeras perzh en eneberezh, gant e wreg Madalen, gant an anv koronal Courtois, hag e voe kondaonet d'ar marv gant an enebourien e miz Meurzh 1943.

Dilennet e voe da gannad komunour e miz Here 1945 hag e sezas d'ar vodadenn-lezenniñ eus 1945 da 1951 hag eus 1956 da 1958. Difenn a reas eno an danvez lezennoù diwar-benn kelennadurezh ar brezhoneg (Lezenn Deixonne) hag ivez ar re a glaske gwellaat stad ar vartoloded hag ar gelennerien.

War-lerc'h e dro-wenn, e 1958, ez eas da gelenn ar brederouriezh da Bariz betek e retred. D'e zistro d'ar vro e voe dilennet diouzhtu da vaer gant ar Blistiniz.

Marsel Hamon a oa marc'heg eus Strollad a Enor hag ezel eus burev broadel stourmerien gozh an Eneberezh.

Kan.:

L'Internationale en breton. s.o. HYZH 99/1974/49.

Dave.:

BRUN 174/1994/64; Pascal *Les Députés Bretons de 1789 à 1983*, p.532.

HÉLIAS, Pierre Jakez***Pêr Jakez Eliaz***

Jakez Kroc'hen

(Pouldreuzig 17-02-1914/Kemper 13-08-1995)

Mab da Lan Eliaz ha da Varijan ar Gov, labourerien-douar e Pouldreuzig. Brezhoneg hepken a oa gant ar paotr bihan pa'z eas da skol e gumun da zeskiñ galleg. Ober a reas e studi e Lise Kemper, e-lec'h ma voe ur skoliad donezonet, hag e Skol-veur Roazhon. Bet kelenner war al lizhiri e Sant-Brieg, Roazhon hag e Skol-vistri Gemper ma voe rener anezhi diwezhatoc'h. Bet ivez kelenner war ar yezhoù keltiek e skol-veur Brest.

Diouzhtu war-lerc'h ar brezel, er bloavezhioù 1946-47, e voe pennskrivagner *Vent d'Ouest* ur gelaouenn renet gant Jozeb Martray. Bet karget, goude-se, eus an abadennoù brezhonek war skinoù Radio-Kimerc'h gant e vignon Pêr Drepoz*. War-dro 600 diviz fentus a zo bet skrivet gantañ evit ar skingomz ha soñj o deus c'hoazh an dud eus skingasadennoù Jakez Kroc'hen ha Gwilhoù Vihan embannet meur a wech gant

Emgleo Breiz gant an talbenn *Biskoaz kement all!*. Diwezhatoc'h, er bloavezhioù 1968-78, bet kendispleger an abadenn "Breizh o vevañ", gant Charlez ar Gall, met er skinwel ar wech-mañ.

P-J. Eliaz a voe, war un dro, un dramaour a zoare (*Mevel ar Gosker, Katrina Lenn-zu*), ur barzh awenet brav (*Maner Kuz, Priz "Bretagne 1955", An Tremenn buhez*), ur c'honter eus an dibab a ouie chalmañ ar selaouerien a bep oad (*Bugale Berlobi*)... met brudet eo bet dreist-holl gant e eñvorennoù bigouter, *Marh al lorch*, moulet da gentañ e galleg (1975) ha, daouzek vloaz diwezhatoc'h, e brezhoneg (1987). Berzh bras a reas al levr-se e galleg, gwerzhet ouzhpenn daou vilion a skouerenn anezhañ, hep kontañ an troidigezhioù niverus.

Loreet e voe e oberenn gant prizioù lennegel a bep seurt evel "Prix Aujourd'hui" (Priz hiziv), Priz ispisial Akademiezh Vreizh, Priz "RTL" hag all... Marc'heg eus ar Strollad a enor e voe graet anezhañ e 1883 hag e barr e vrud e oa pa voe roet dezhañ kolier an Erminig e Kemper, d'an 28-09-1991.

Kar-e-yezh e voe Pêr Jakez Eliaz a dra sur hag, a-drugarez dezhañ, ez eus bet adkavet lorc'h komz brezhoneg gant meur a Vreizhad. Studiet eo bet, hag ez eo c'hoazh, e oberoù dre ar bed, eus Tel Aviv da vMadrid. Gallet en dije, eta, lakaat da dalvezout ar vrud-se evit kemer penn ur stourm sevenadurel kaset en-dro evit hor yezh. Met biskoazh ne voe Eliaz ur stourmer breton. Troet e oa muioc'h war-du an amzer dremenet eget war-du an dazont. Chom a reas atav er-maez eus an Emsav hag an dra-se a voe tamallet dezhañ gant meur a hini.

Ober.:

1. Pezhioù-c'hoari :

Un den divemor, 1948, 4p.

Marc'heger an nevez-amzer, (3 zaolenn) 1949.

Eun ano bras, darvoud en eun arvest, Ar Falz, 1953, in 8°, 16p.

War eun dachenn fobal (eun arvest), Ar Falz, 1955, 16p.

Tan ha ludu, pevar arvest war liou ar pevar amzer-vloaz, RUD.1, 1957, 83p.; emb. all: Emgleo Breiz, 1979, 83p.

Piou e-neus lahet an hini koz? Emb. Ar Falz, 1958, 15p.; eil emb. Brud Nevez, 1983, 32p.

Eun den maro ha ne goll ket e benn; c'hoariadenn farsuz e tri diviz, Ar Falz, 1958, 14p.; eil emb. Emgleo Breiz, 1981, 15p.; emb. all: 1983, 32p.

Tan ha ludu, Pevar arvest war liou ar pevar amzer-vloaz, Emgleo Breiz, 1997, 21x15, 144 p. (dalif).

Mevel ar Gosker, Emb. Ar Falz, Brest, 1959, in-8°, 72 p.; eil emb. Ar Falz, Timoul.Le Télég., Brest, 95 p.; Emb. Brud Nevez, 1979, 88 p.; Emgleo Breiz, Brest, 1985, 83p.; Emgleo Breiz, Brest, 1993, 104 f.

Pevar fezig-c'hoari, BRUD.17, 1964, 43p.

An Izild a-heul (reuzc'hoari), divyezhek, Emg. Breiz, 1969, 278 p.; Brud Nevez, 1983, 141p. *Torret e skabell gant Kariou koz*.

Ur chupenn marhad-mad; Bouzar pe vud?; Ar boued touseg. stagadenn da Vrud Nevez, 1977, 43p.

Tan ha ludu; Marheg an nevez-amzer; An douger tan; Maro bihan Tin ar Halvez; Egile. Emgleo Breiz, 1979, 86 p.

Marhekadenn Roue Ker-Is (radiodrame), dornskrid liesskrivet, 6p.

Eun ti divestr; Paotr ar henteliou; Kov Gwilhou a ra trouz; Piou a beo? Emgleo Breiz, 1980, (5 pezh-c'hoari) 62p.

War an dachenn fobal; Eun den divemot, Emgleo Breiz, 1980, 27p.

The other 'un (divyezhek, brezhoneg-saozneg) adapted from *Egile* by Helias ha Janed Ormrod, emb. Brud Nevez, 1981, 55p.

Eun ano braz; Torret e skabell gant Kariou koz, Emg. Breiz, 1989, 84p.

Katrina Lenn-zu, Emg. Breiz, 1994, 172p.

2. Kontadennoù

Biskoaz kemend-all! farsadennoù Jakez Kroc'hen ha Gwilhou Vihan, Ar Falz, Timoul. ICA, Brest, 1947, in-8°, 59P.; Emg. Breiz, levr kentañ, 1987, 198p.; eil levr, 1988, 216p.; trede levr, 1989, 216p.

Mojennou Breiz 1: Ar Mor, Emg. Breiz, 1957, 36p., skeud. Jos an Doare.

Mojennou Breiz 2: War drêz ha war veg, Emg. Breiz, 1959, 36p., skeud. Jos an Doare.

Marvaillou ar votez-tan, Emg. Breiz, 1962, 24p.; Brud Nevez 1983, 24f.

Bugale Berlobi 1: Brud an Dreued, Emg. Breiz, 1987, 190p.

Bugale Berlobi 2: Marvaillou da veva en ho sav, Emg. Breiz, 1988, 236p.

Ruz-kov ar foeterez-vro, (dalif), Emg. Breiz, 1997, 48p. Skeudennaouet gant Dodik.

3. Barzhonegoù

Kanadenn Penn-ar-Bed (sonerezh gant Jef ar Penven), Brud, 1959, 8p.

Maner Kuz, Moul. Silvaire, Pariz, 1964, 148p.

Ar Mên Du, Emg. Breiz, 1974, 168p. (BRUD.47-48); Emg. Breiz, 1984, 84p.

An tremen buhez, Emg. Breiz, moul. ar Signor, 1979, 196p.

A-berz eur bed all (oberennoù klok), Ouest-France, Roazhon, 1991, 542p.

4. Romantoù

Marh al lorh: eñvorennoù eur Bigouter, Plon, Pariz, 1987, 532p.

5. Evit ar vugale

Penaoz e teuas eur Breizad da veza roue Bro-Zôz, Embannadur Armor, 1977, 28p., skeud. gant Kerfriden.

Marh al lorh (arroudadoù evit ar skolioù), Emgleo Breiz, 1994, 184p.

6. A bep seurt

Jakez Riou (1899-1937) (gant Kreston*, Mevel*...), Ar Falz, 1957, 21p.

Kreisteiz war ma zreujou, 1964

Divizou eun amzer gollet, Emg. Breiz, Brest, 1966, 150p.; 1994, 164p.

Jakez Riou da vare ar "Gorsedd Digor", Emgleo Breiz, 1973.

Dictionnaire breton-français et français-breton, a-stroll, Garnier, Pariz, 1987, 816p.

Amsked, pobl an noz, Emg. Breiz, 1990, 162p.

Kenlab.:

FALZ2 *Eun den divemor* 13/1948/(stag) *Ar Roue Kado* 3/1961/14

BRUD *Tan ha ludu* 1/1957/27 ☒ *Ar men du* 47-48/1975/

BREZ *Galv ar Vombard* 45/1961/3.

BLBR *An euzviled santel* 192/1972/18.

BRUN *An den-ze* 6/1977/2 ☒ *O kantreal dre Vro-Skoz* 124/1989/18 hag an niverenn ispisial 172/1994/6

Dave.:

PRCO 943/1964/4; BRUN 172/1994 niv.ispisial; BREM 168/1995/16; PPLB2 381/1995/2 ha 4; CBEM 118/1995/20; PBRE2 411/1995/1; LLMM 292/1995/363 ha 379; *Dict. de la littérature* (Larousse) p.678; Gohier p.137 ; B. ha J. an Nail *Dict. des romanciers* p. 139.

HEUSSAFF, Pierre Alain

Pêr Alan Heusaff

Mab Ivi, Gwilhou Gloaverzhag, P ; Heusaff (Sant Ivi 23-07-1921/Gaillimh (Iwerzhon) 03-11-1999)

Ur stourmer a c'hoarias ur roll a-bouez en darempredoù etrekeltiek. Triwec'h vloaz e oa hepken pa gemeras perzh, e 1938, en embregadegoù ar Gadervenn, ur strollad damluel deuet eus SBB ha krouet gant Neven Henaff (C. Lainé*). Tremen a reas dre skol-vistri Kemper a-raok bezañ skolaer dindan ar Stad er bloavezhioù 1941-42.

Emouestlañ a reas diouzhtu pa voe krouet ar Bezen Perrot, e miz Kerzu 1943, war-lerc'h drouklazh Y-V. Perrot. Ofiser e voe anvet ha karget eus stummadur ar soudarded. Brezeliñ a reas war dalbenn ar reter, betek miz Ebrel 1945, pa voe gloazet grevus en emgann. Degemer a reas neuze medalenn ar re c'hloazet. Goude bezañ bet louzaouet en un ospital, e Bro-Alamagn, e chomas pell er vro-se da labourat evel micherour en ur studiañ, dindan un anv faos, e Skol-Veur Marburg.

Er bloaz 1951 ez eas da Iwerzhon da chom e-lec'h ma kendalc'has gant studioù uhel e Skol-veur Gaillimh (Galway) e-lec'h ma kejas gant Bridie O'Doherty, ur studierez a zeuas da vezañ e bried. Un nebeud goude e voe gopret evel teknikour e servij hinouriezh an nijva en aerborzh Dulenn.

N'eus ket kalz a izili eus ar Bezen Perrot a adstagas gant ar stourm politikel ha sevenadurel evit Breizh goude ar brezel, met Alan Heusaf a voe unan anezho. Adal 1957 e savas ur follenn guzh, *Argoad* hec'h anv, a veze kaset evit netra d'an dud anavezet gantañ betek 1959. Seizh niverenn hepken a zeuas er-maez. Eus 1960 da 1972 e embannas *Breton News*, ur c'hannadig e saozneg a roe da c'houzout da gelaouennoù ar bed penaos e oa an traoù e Breizh. Pa voe diazezet ar Celtic League, ur gevredigezh politikel etrevroadel a vod an holl vroioù keltiek, e-kerzh "Eisteddfod" Rhos, e 1961, gant Gwynfor Evans, rener ar Plaid Cymru, da brezidant ha Yann Fouere da eilprezidant, e voe anvet Heusaff, a gomze hag a skrive dibilh brezhoneg, iwerzhoneg, galleg ha saozneg, da bennsekretour. Derc'hel a reas ar garg-se e-pad ur c'hard kantved, betek 1986 ha lakaat a reas da zont er-maez bep tri miz, *Carn*, ur gelaouenn all skrivet e saozneg dreist-holl, met ivez er yezhoù keltiek, hag a zo bev atav.

Er bloaz 1986 ez eas da vevañ war e leve en An Spideal nepell diouzh Gaillimh hag ac'hano e kendalc'has da labourat, daoust d'e yec'hed a yae war fallaat, en ur skrivañ meur a bennad evit kelaouennoù brezhonek a bep seurt.

E c'heriadur diwar-benn yezh Sant-Ivi, e vro c'henidik, moulet gant *Hor Yezh*, a chom ul labour dispar. 78 vloaz e oa-eñ pa varvas.

Levr.:

Evel-se e komze Zarathoustra (Troet diwar Nietzsche) PRED.35-36, 84 p.

Geriaoueg Sant-Ivi, Hor Yezh, 1996, 334p.

Kenlab. :

GALV *An hent da adsevel eur Vroad* 5-7/1941/78 ☒ 8-9/1941/162

ARVO *Sorc'hennoù hor re goz* 11/1941/3 ☒ *Goude galv Kerlann* 96/1942/1

GWAL *Skol sant Iltud* 154/55/1942/639 ☒ *Ar gelennouriezh nevez* 160/1943/280

PRED *Tonkad* 1961 24-25/1961 ☒ *Tonkad* 1964 58/1964

LLMM *Koadour Kerneblec'h* ☒ *Gwallblanedenn an Armada en Iwerzhon* 265/1991/270

HYZH *Gerioù nebeut anavezet dastumet e Sant-Ivi* 8/1955/3 ☒ *Evezhiadennoù diwar-benn.yezh ar vugale* 113-114/1977/93

ARGO *Piv a vero Breizh dieub ?* 1/1957/1 ☒ *Bro-C'hall a sell ouzh ar c'hreisteiz* 7/1959/1

BAHE *Ul lizher (d-b.Y-V; Perrot)* 10/1957/17

LABO *Kuit gant an iwerzhoneg dre redi* 4/1959/37

ABKE *Iwerzhon: An club Leabhar* 1/1959/4 ☒ *Re a breder gant ar blom ?* 150/1971/172

VROG *Dilennadeg evit an Dail* 11/1961/59 ☒ *Ar yezh, ar bobl hag ar bolitikerien* 26/1964/39

STMR *Ragevezhiadennoù* 4-5/1962/39

IMBO *Bodadeg-vloaz ar C'hevre keltiek* 22-23/1971/262 ☒ *Kantvet deiz-ha-bloaz Padraig MacPiarais* 121/1980/39 hag *ul lizher* 204/1986

SAVB *War-du ur stourm kevredadel en Iwerzhon* 3/1971/3 ☒ *Enkadenn ar Republikaned* 11/1972/3

CARN *Gouel hollgeltiek Cill Airne* 2/1973/20 ☒ *Troiadouriezh sevenadurel* 70/1990/5

ANAM *Kembreiz harzet goude tangwalloù e tiez-hañv* 22/1980/1 ☒ *Gwrizioù* 50/1981/1

BREM *Skol iwerzhoneg e Conamara* 11/1982/11 ☒ *Ar Celtic league* 205/1998/7

EMGN *Bodadeg-vloaz ar C'hevre keltiek* 33/1987/12 ☒ *La harpe et l'hermine: darempredoù arvarus* 115/1995/15.

Dave.:

Annuaire des 10000 Bretons, 1971, p.574; Mordrel *Breiz Atao* p.11 ha 223; Fouéré *La maison du Connemara* p.24, 114, 121-125, 327; Caerleon *Le Rêve fou des soldats de Breiz-Atao* p.142; LABO 6/1959/3; BRIN 151/1999/4; BREM 219/1999/6; AVBR 431/2000/2; AMGZ *Kerzu*/1999/14; STEN 14/2000/17.

- J -

JACQ, Goulven**Goulven Jak***Kivijer, Frañsez Pennek, Maout*

(Plougastell-Daoulaz 31-08-1913/Sant-Teve 18-01-1993)

Skrivagner ha stourmer breizhek. Mab e oa da Yann Jak, marichal e Plougastell-Daoulaz, ha da Anna ar Solier. Goude bezañ bet da skol e gêriadenn (ar C'hleger) ez eas da Lise Brest gant ur yalc'had-studi er bloaz 1926. Eno e tarempredas ur c'helenner L.P.Nemo* hag ur skoliad Frañsez Kervella* a lakaas ar garantez-vro da ziwanañ ennañ. Kuitaat a reas al Lise e 1932 hag ez eas da labourat evel implijad-burev e ti ur marc'hadour gwin bras. Er bloavezhioù-se, moarvat, e lakaas e anv e SBB. Eurediñ a reas e 1938 gant Rozenn ar C'helleg ha, bloaz goude, e voe galvet da soudard. Ober a reas ar "brezel diot" evel eilkanolier (1939-1940) ha, pa voe disoudardet, e voe skolaer dindan Stad e-pad bloaz (1940-41) met reuz a savas hepdale etrezañ hag e rener pa voe gwelet sklaer e vennozhioù a oa a-du-krenn gant ar brezhoneg. Ne voe ket adnevezet e garg er bloaz war-lerc'h, evel-just. Labourat a reas neuze gant saverien "Moger ar Mor Atlantel".

E dibenn ar bloaz 1943 e voe galvet da vont el Lu Brezon (Bezen Perrot) savet gant Neven Henaff*. Dindan an anv-brezel "Maout" e kemeras perzh e krogadoù, risklus alies, a-enep harzerien. Heuliañ a reas ar Bezen an arme alaman o kilañ dirak an Amerikaned hag e Tübingen edo Jak pa voe roet dezhañ medalenn ar re c'hloazet. Pa voe diarvar drouziwezh an Alamaned, e miz Mae 1945, e tilezas Jak ar Bezen hag ar stourm. Gant poan ha diaester, a-dreuz ar Goadeg Du, e teuas a-benn da dizhout Bro-C'hall ha Breizh goude-se, e-lec'h ma vevas ur prantad, dre guzh, a-raok mont da glask repu e Bro-Spagn.

D'ar 14 a viz Gouere 1945 edo en Iruñea ha kaset e voe d'ur c'hamp kengreizennañ e Miranda de Ebro. Goude-se e chomas e-pad bloaz hanter en abati Santo Domingo da Silos, gant menec'h Sant Benead, e-lec'h ma labouras evel breur lik oc'h ober war-dro al liorz. Kuitaat a reas an abati-se e miz Mezheven 1948 evit mont da vMadrid da vevañ e-pad pevar bloaz a-raok ober ur goulenn da vont da Vrazil. E 1953 e tilestras e Santos hag eno e reas anaoudegezh gant an hudspredouriezh hag Alan Kardec, beleg bras ar gelennadurezh-se. Diskibl an treuzannezerezh-ene hag an adenkorfadur e teuas da vezañ. Krouiñ a reas ur gelaouenn, *An Trede Diskuliadur*, e São Polo, e 1957. 26 niverenn a oa deuet er-maez pa zistroas Jak da Vreizh er bloaz 1961.

Dont a reas da chom, gant e diegezh bodet en-dro, e Sant-Brieg e-lec'h m'en doe kalz a boan da gavout labour. Eno eo e skrivas e eñvorennoù, *Pinvidigezh ar Paour* (1977), enoret gant Priz Langleiz ha Priz Kuzul Etrevroadel evit Kendalc'h ar Brezhoneg (Brusel), e 1978. Bloaz war-lerc'h e voe roet dezhañ Priz Pêr Drepoz evit e gontadenn *Ar Wastell*. Ober a reas e annez e Kiberen war-lerc'h marv e wreg e 1986 hag eno e chomas betek fin e vuhez.

Levr.:*Pinvidigezh ar paour*, Al Liamm, 1977, in-12, 164p.*E gwiniég an Tad*, Hor Yezh, liesskrivet, 1981, 106p.*E Bro ar Richer c'hlas*. (troet diwar F.C. Xavier), Hor Yezh, 1984, liesskrivet, 173p.

Ur geriadur brezhoneg-nederlandeg dornskrivet diechu.

Kenlab.:GUED *Etre daou geneil* 16/1964/4.TRED An holl bennadoù a zo bet savet gantañ. 1957 ☒ 1960. (adembannet gant *Hor Yezh*, niv.199).LLMM *Tourist dre heg* 159/1973/251 ☒ *Ar Wastell* 204/1981/14DHUN *Ar pladigou-nij* 37/1974/8.SKRD *Eñvorennoù un emsaver* 38/1984/9-36.

HYZH *An trede diskuliadur* 199/1994/3 (dalif)

Dave.:

LLMM 159/1973/251, 227/1984/390, 282/1994/71, 283/1994/131; BREM 150/1994/18; Deniel, *Le Mouvement breton*, p.306; Mordrel *Breiz Atao*, p.378, 380;. LANV 69/1994/ 40.

JEGOU, Jean*Yann Jegou*

(Pont-'n-Abad 23-01-1952/Roazhon 23-01-1997)

Emsaver. Tremenn a reas e yaouankiz e Ploveilh hag e reas e studioù kentañ derez hag eil derez e Bro-Gernev a-raok mont da skol-Veur Roazhon. Gounit a reas e aotreegezh hag ur vestroniezh war an ekonomiezh. Echu e studi gantañ e labouras evit ar CNRS (Kreizenn Vroadel an Imbourc'h Skiantel) hag an DRAC (Renerezh Rannvroel an Aferioù Sevenadurel) e-pad meur a vloaz. Ur stourmer efedus eo bet Yann Jegou. Kemer a reas perzh e krouidigezh ar Strollad komunour Breizh e Roazhon a-raok emezelañ diwezhatoc'h en Unvaniezh Demokratel Breizh.

Dimeziñ a reas gant Lena Louarn, merc'h Alan al Louarn*, e Roazhon, d'ar 4 a viz Gwengolo 1972. Deskiñ a reas mat brezhoneg ha, gant Skol an Emsav, e labouras en Talbenn Sevenadurel Araokour Breizhek. Evel dileuriad SAE c'hoazh e kemeras perzh e diazevadur Karta Sevenadurel Breizh goude disklêriadur ar Prezidant Giscard d'Estaing e Ploermael. Ezel eus Burev Kuzul Sevenadurel Breizh e voe da c'houde o vezañ-eñ e-karg eus daou vodad. Bet e voe ivez Prezidant kentañ Unvaniezh Bro Roazhon ar C'hevredigezhioù Sevenadurel Breizhek ha teñzorer Burev Sokial ha Sevenadurel Roazhon.

Sevel a reas un nebeud pennadoù brezhonek evit ar gazetenn *Bremañ* ha skridoù gallek evit kelaouennoù all liesseurt evel *Autrement* (1979).

Kudennoù yec'hed o deus miret outañ da genderc'hel e stourm e mizioù diwezhañ e vuhez hag e varvas, yaouank c'hoazh, d'e 45 bloaz.

Kenlab.:

BREM *Aon rak bugale ?* 1/1980/8 ☒
Komz a ra kalz ar C'hallaoued 17/1983/7.

Dave.:

BREM 185/97/5

- K -**KERAVEL, Armand***Armañs Keravel*

Tinael, Per Kerdu, Per Derug, Lan Argol, A.K.

(Brest 18-01-1910/Carpentras (84200) 01-12-1999)

Skolaer ha stourmer evit ar brezhoneg. E dad a oa ur martolod dindan ar Stad genidik eus Argol hag e vamm ur wrierez eus Telgrug, ac'hano e anvioù-pluenn.

Tremenn a reas dre Skol-vistri Kemper a-raok bezañ anvet da skolaer lerc'h-ouzh-lerc'h en Uhelgoad (1934-38), Santoz, Dirinonn (1945), Kerlouan ha Brest (1954). Emezelañ a reas ur pennadig ouzh SEV met, buan-tre, e tilezas ar strollad-se evit kemer perzh, gant Sohier* ha Delalande*/Kerlann, e krouidigezh *Ar Falz*, ur gevredigezh hag a vode ar skolaerien ha kelennerien a-du gant kelennadurezh ar brezhoneg er skolioù (1932).

En abeg da se e voe anavezet gantañ kamp "Margueritte" Roazhon da vare diwezh ar brezel, evel kalz a reoù all, daoust dezhañ bezañ ehanet gant e oberidigezh vreton ha bezañ darempredet rouedad rezistañs Tanguy-Prigent e-pad ar brezel. Ne chomas ket bac'het pell koulskoude hag a-benn pemzektez e voe dieubet a-drugarez da rezistanted en anaveze. Un nebeud amzer goude-se e kemeras e gartenn er Strollad komunour.

Hepdale, e 1945, ec'h adroas buhez d'ar *Falz*, hag e voe anvet da brezidant anezhi.

Buan-tre ec'h adsavas ivez kannadig ar gevredigezh (1945) hag ar skolioù-hañv (Gwaien, 1946).

Er bloavezh 1953 e voe krouet Emgleo Breiz, ur c'hevredad o vodañ un darn eus an emsav sevenadurel evel Kendalc'h, Bleñ-Brug, ar Falz, Bodadeg ar Sonerion hag ar JEB, ur gevredigezh studierien. E-pad bloavezhioù hir e voe Keravel e sekretour-meur. A-drugarez dezhañ, hag ivez d'e vignoniezh gant Jozeb Martray, e voe kemeret Emgleo Breiz da skourr sevenadurel ar CELIB ha kudenn ar yezh a voe staget ouzh al lezenn-stur goulnnet start gantañ.

Kannad hor bro e voe, e 1960, pa voe savet, gant unvaniezh bodadoù all eus ar C'hwec'hkogn, ur "C'huzul broadel evit difenn yezhoù ha sevenadurioù Bro-C'hall". Gantañ e voe aozet ivez ur c'houlennadeg, e 1968, a zastumas 150 000 sinadur da nebeutañ hag, er bloavezhioù '70, e voe e-touez ar re a gasas en-dro manifestadegoù bras ha niverus evit ar yezh.

E vuhez-pad e voe Keravel un den gant mennozhioù a-raok hag, e 1977, betek 1983, e voe dilennet da guzulier kêr-Vrest ha kuzulier rannvroel war roll ar sokialourien. Gant un dalc'husted hag ur bennegezh dellezus e labouras en o metoù en ur glask levezoniñ politikerezh ar Strollad sokialour. Hep kalz a berzh peurliesañ ha dipitet e voe gant politikerezh ar gouarnamant gall war-lerc'h dilennidigezh Frañsez Mitterand (1981).

Mervel a reas e ti e verc'h, pell diouzh e vro, e Carpentras, goude ur vuhez gouestlet da zifenn ur yezh tomm d'e galon met douaret e voe e bered Kastell-Paol.

Levr.:

Ar Bleizi (tr. Diwar Tchec'hov), Montroulez, 1935, 32 p.

Ar goulenn-dimezi (diwar Tchec'hov), emb. Ar Falz, I.C.A. Brest, 1947, 48 p.; BRUN.150, 1987, 42 p.

Pennadou-lenn evid skolioù Breiz, SKOV.25-27, 1977, 48 ha 48 p.; HLNR.6, 1977.

Pennadeu-lenn aveid ar skolieu HLNR.14, 1980, 48 p.

Pennadou-studi evid ar Vachelouriez 48 p.

Kenlab.:

FALZ1 *Gwalarn hag hol levr-soniou* 2/1937/9.

FALZ2 *D'ar gelennerien-brezonegourien* 1/1945/2 ⊗ *Tanguy Prigent* 1a/1970/7.

BRUD *Osin e douar ar re yaouank* 11-12/1961 ⊗ *Pennadou-kaoz skignet gant ar skingomz* 46/1974.

AMAN EMGLEO BREIZ *E doare kenskriz* 1/1973/6 hag ar re all.

BRUN *Stourm evid ar brezoneg: Eur jestr pe zaou hepken* 1/1977 ⊗ *Evid lezenn ar yezou* 133/1990/58

Brest Espoir *E Kuzul Breiz* 1979 ⊗ *Deg bloaveziad "Breiz o veva"* 1981.

Dave.:

Gohier p.158; PVZH 117/1979/6; PPLB2 433/2000/28; BREM 220/2000/15; TELE 03-12-1999; STEN 14/2000/17.

KERRAIN, Hervé

Herve Keraen

(Runan 20-03-1955/Plouneour-Menez 14-09-1998)

Heureuchin Kofek

Stourmer breton kalonek, pouezus e labour evit ar brezhoneg. Paotr yaouank e oa-eñ c'hoazh pa zeuas d'an Emsav war-lerc'h e vreur Mark. Peurzeskiñ a reas hor yezh e Roazhon gant Skol an Emsav e-pad e studioù er Skol-veur. E 1977 e nac'has mont d'an arme rak ne felle ket dezhañ, evel Breton, servijout al lu gall. Kavout a reas gwelloc'h neuze klask repu e Bro-Gembre hag e Bro-Iwerzhon e-lec'h ma chomas ouzhpenn pevar bloaz. War-lerc'h dilennidigezh François Mitterand, e 1981, e kredas e c'halle distreiñ da Vreizh hep bezañ heskinet. Disouezhet e voe diouzhtu koulskoude. Harzet e voe hepdale, gant ur Breizhad all disenter eveltañ, ha kondaonet da zaou vloaz toull-bac'h gant ul lez-varn, ofiserien enni hepken, evit bezañ nac'het dougen lifre an arme c'hall met dreist-holl evit bezañ nac'het komz e galleg dirazi.

Chom a reas dek miz er c'harc'har. Ur wech deuet er-maez euz an toull-bac'h, e 1983, e krouas al luskad "Nac'h Sentiñ" evit skoazellañ ar re o doa nac'het ober o c'hoñje-soudard hag a oa toullbac'het en abeg da-se.

Bloaz goude, e 1984, e savas Stourm ar Brezhoneg, gant mignoned all, evit ma vefe anavezet ar brezhoneg evel ur yezh ofisiel ha ma vefe savet ur chadenn skinwel brezhonek. E miz Mae 1985 e voe paket pa oa o vastariñ panneloù-hent hag e voe kondaonet ha toullbac'het adarre abalamour da-se gant lez-varn Montroulez.

E-keit-se e voe kavet labour gantañ, e Sant-Brieg, evel skolaer Diwan da gentañ hag evel rener war ar c'helenn diwezhatoc'h. War un dro e voe lakaet e penn Oaled Abherve, ar greizenn sevenadurel vreizhek eus ar gêr-se (1988).

Kuitaat a reas Diwan e deroù ar bloavezhioù '90 evit mont d'ober skol vrezhonek d'an oadourien gant ar gevredigezh Stumdi. Goude-se, en nevezamzer 1995, e kengrouas, ur gevelouri en Uhelgoad, "Roudour" hec'h anv, da stummañ brezhonegerien nevez deuet en o oad-gour, evit reiñ, diouzh e veno, ul lañs nevez d'an Emsav sevenadurel barrek da dreiñ penn d'ar vazh.

Mervel a reas trumm Herve Kerrain, e kreiz e vrud. 43 bloaz hepken e oa-eñ.

Levr.:

Troioù Alis e Bro ar Marzhoù (Hervez Lewis Carrol), emb. An Here, 1995, 167 p., 17,5 x 11.

Kenlab.:

LANV *Disenterion vreizhat a zo en toull-bac'h met skrivañ a reont pennadoù* 13/1982/19 ☒ *keleier digant ar M.I.B.-Nac'h Sentiñ* 19/1983/24

BREM *Barnet gant an arme* 10/1982/5 ☒ *Berzet kelenn ar c'hurdeg* 198/1998/15

EABG *Lakaat ar Vretoned da gompren e chomint Bretoned nemed ma chom bev ar yezh* 227/1985/13.

EMGN *Kembre: Diskrog labour ar vengleuzerien* 6/1984/14 ☒ *Diskleriadur SAB* 68- 69/1991/12

TBAO *Ar paotr a gomze gant al loened* 13/1989/9 ☒ *An torr-penn 13-17/1989-90*

Dave.:

LANV 13/1982/19; OUF 17-09-1998; BREM 205/1998/4

KERRIEN, Jacques-Marie

Jakez Mari Kerrien

Gwenlean

(Sant-Tegoneg 23-03-1900/Gwened 30-07-1993)

Den a iliz ha danevellour. Mab e oa da Bêr Vari Kerrien ha da Vari Loeiza Conseil. D'e unnek vloaz, war-lerc'h e studi kentañ derez e Sant-Tegoneg, e voe "dibabet" gant Tadoù kenvreuriezh Kalon Sakr Pikpus, ha kaset da Skolaj Ontarrabia, e Gipuzkoa (Euskadi), a-benn ober studioù beleg. Daou grennard all, a zlee bezañ diwezhatoc'h e-touez ar re wellañ eus hor skrivagnerien, Jakez Riou* ha Youenn Drezen*, a oa war un dro gantañ (1911). Er c'hontrol e zaou gendiskibl, a zistroas da Vreizh goude seizh vloaz tremenet pell diouzh ar vro, e kendalc'has Jakez Kerrien betek ar penn. Goude studioù e Miranda de Ebro hag e ouestloù kentañ (1917) e voe lakaet da gelenner e Skolaj Ontarrabia a-raok mont da Skol brederouriezh ha doueoniezh Masnuy Saint-Pierre, e Belgia (1919). Diskregiñ a reas diouzh e studioù, er bloavezh 1920, evit mont da Wened d'ober e goñje soudard, er 35vet rejimant kanolieriezh-war-varc'h. Eno e kejas gant L.P. Nemo* (Roparz Hemon) a oa soudard en hevelep rejimant. D'ar mare-se eo e krogas da skrivañ pennadoù brezhonek evit a bep seurt kelaouennoù o tiskouez e oa ur brezhoneger eus ar re wellañ. Gounit a reas priz kentañ an helavarded e Bleuñ-Brug Kastell-Paol (1920) hag eil priz ar varzhoniezh er genstrivadeg aozet gant KBB e 1921.

Adkregiñ a reas gant e studi er bloavezh 1922 e Masnuy, Tournai, Roma. Degemeret e voe da zoktor war ar Brederouriezh, e Skol-veur Sant Gregor ha doktor war an Doueoniezh, e 1927, en hevelep Skol-veur. E-keit-se e oa deuet da vezañ manac'h eus

Urzh Kalon Sakr Pikpus ha beleget e Masnuy-Saint-Pierre d'ar 25 a viz Gouere 1926.

E miz Gwengolo 1927 e voe anvet da gelenner war ar Brederouriezh e Skol venec'h Chateaudun (28200) hag, e miz Gwengolo 1930, e Kloerdi bras Poitiers (86000).

Galvet e voe da soudard er bloavezh 1939, paket e voe gant an Alamaned ha kaset da Alamagn e-lec'h ma chomas betek deroù 1943. E miz Gwengolo e voe anvet da superior Chateaudun. Eno e kelennas ar brederouriezh adalek 1949 hag e voe anvet da briol e 1953.

Kuitaat a reas Chateaudun evit mont da aluzener leanezed ar Galon Sakr e Tours, e 1955, hag e Poitiers e 1961. Kemer a reas e retred e miz Here 1983 hag ez eas da Sarzhav da vevañ. Mervel a reas e ti leanezed bihan ar re baour, e Gwened, e-lec'h ma oa o chom goude bezañ bet en ospital ur pennadig.

Ur Breizhad mat eo bet Jakez Kerrien a-dra-sur, ene ur stourmer taer ennañ zoken, evel ma tiskouez e genlabour gant *Breiz Atao*, met kollet e voe evit an Emsav goude e velegiezh. Skrivet eo bet e holl oberennoù, e bennadoù, e romantoù bihan a-raok e velegiezh ha netra ken goude-se.

Levr.:

Ar roc'h toull, Emb. Gwalarn, Brest, 1926, 90 p.; Emgleo Breiz, Brest, Ti-Moul. Kenwerzhel, 1957 in-8, 100p.

Kenlab.:

KZV *An Harluet* 239/1917/1.

UAMQ *Breiz adkavet* 1921/41.

FHAB *Me ouijen-me skriva* 8/1922/236 ☒ *Kenteliou d'ar barz yaouank* 12/1927/47 <> 4/1928/143

CDF *Ar Guziadenn aour* (1922); *Ar Waz dour* (1923); *Dao dezo !*, c'hoari (1925-26); *Ar roc'h toull* 19-12-1925 hag all.

BRAT *Ar chouanted* 50-51/1923/290 ☒ *Dao d'ezo !* 54/1923/332 <> 71/1924/golo.

GWAL *Penn er C'hreisteiz* 4/1925/38 ☒ *Ha reiz eo ar werzaouriez vrezonek* 12/1927/62.

Dave.:

FHAB Eost 1922/232; GWAL 5/1926/IV; SKOV 29/1972/5; HORIZONS BLANCS 1992/278; dielloù urzh Kalon Sakr Pikpus; IMBO.61 (stagadenn)/1975/71-77

- L -

LATIMIER, André Louis

Andrev Loeiz Latimier

Armel Louedec, Alan Lazhbleiz, A-M. Thoz, Milio Kerham.

(Pariz 16-04-1923/Lannuon 29-07-1998)

Krouer ar gelaouenn *Al Liamm*. Mab e oa da Loeiz Latimier, ur Breizhuhelad eus Loudieg, ha da Vari Toz, ur vrezhonegerez vat eus Plouilio (Bro-Dreger). Eno e tremenas e vugaleaj o teskiñ brezhoneg gant e vamm ha bugale ar vourc'h. Ober a reas e studioù e Plouared da gentañ ha, goude-se, e Pariz, war-dro ar bloavezh 1941. Abred e tommas e galon ouzh an Emsav hag emezelañ a reas ouzh SBB e 1942. Kavet en doa ur plas evel danvez mentoniour e Prefeti departamant ar Seine pa voe galvet da soudard e 1944 hag edo oc'h ober e goñje pa voe divizet krouiñ ar gelaouenn *Al Liamm* daou vloaz diwezhatoc'h. Setu perak ne vez ket kavet e anv e-kichen ar grouerien all Per ar Bihan, Ronan Chevalier*, Glaoda Millour pe Alberzh Gwilhoù*. Eñ an hini eo koulskoude a sinas an holl bennadoù-stur adalek an niverenn gentañ betek ma kendeuzas, e 1948, *Al Liamm* gant *Tír na nÓg*, renet gant Ronan Huon hag ar Gourriereg*. Pa voe disoudardet e labouras un tammig e ti an embanner Floc'h, el *Levraoueg Keltiek*, straed Roazhon e Pariz. Daremprediñ a reas neuze ar C'helc'h sevenadurel *Nevezadur* hag e voe ur pennadig ar prezidant anezhañ. D'ar 14 a viz eost 1948 e timezas e Plouilio gant ur vignonez a-vihan, Suzanna Drilhed, a roas c'hwec'h bugel dezhañ desavet ganto o-daou e brezhoneg. Kuitaat a reas al *Levraoueg*

Keltiek evit mont da labourat da Levraoueg ar Mirdi Pedagogel, deuet da vezañ I.P.N. (Ensavadur Broadel an Imbourc'h kelenn), e servij ar C'honter betek 1972. Anvet e voe er bloaz-se e Roazhon e-lec'h ma chomas betek e retred. Echuiñ a reas e amzer-labour evel isrener C.R.D.P. (Kreizenn-rannvro an Danvez Kelenn).

Ur brezhoneger dispar e oa A. Latimier. Ugent vloaz e oa hepken pa c'hounezas an *Trec'h Meur* e Pariz d'an 20-06-1943 gant ar meneg " mat ! " met, daoust da se, ne oa ket troet da skrivañ kalz. Ne vez ket kavet el *Liamm* nemet div studiadenne e deroù ar gelaouenn, danevellskridoù diseurt goude-se ha setu tout. Biskoazh ne zilezas ar gelaouenn koulskoude ha skoazell a roas atav da Ronan Huon ha da Ber ar Bihan d'ober a-wechoù war-dro aozidigezh ar gelaouenn : skrivañ an notennoù, enskrivañ ar goumananterien hag all.

Emezelañ a reas ouzh ar M.O.B. kerkent ha ma voe krouet, e 1958 ha stourm a reas evit ar strollad-se o kemer karg *L'Avenir de la Bretagne* e-pad daou pe dri miz, e 1961, pa oa Yann Poilvet o kuitaat Pariz evit ren *Les Presses Bretonnes* e Sant-Brieg. Pa voe anvet e vignon Lukian Raoul da bennskrivagner ar gelaouenn-se, eus 1963 da 1975, e kenlabouras gantañ e-pad bloavezhioù hir o sevel un nebeud pennadoù politikel ha sevenadurel dindan meur a anv-pluenn evel Armel Louédec, Alan Lazhbleiz, A-M. Thoz ha, dreist-holl ur "Revue des revues" sinet Milio Kerham gantañ.

Er bloavezh 1972 e voe anvet en Akademiezh Roazhon met teñvalaet e voe e levez en abeg da varradoù berralan kriz a redias anezhañ da labourat nebeutoc'h. Dont a reas war e leve e Perroz met, abalamour d'e gleñved, ne veze ket gwelet kalz amañ pe ahont. Kenderc'hel a reas koulskoude da labourat er gêr war-dro *Al Liamm* ha da heuliañ gant evezh an darvoudoù breizhek betek e zeizioù diwezhañ. Mervel a reas Andreu Latimier, ur stourmer eus ar re wellañ, skoet gant ar c'hriñ-bev d'e 75 vloaz.

Kenlab. :

LLMM *Darempredoù* 1/1946/2 ☒ *Al levrioù* 222/1984/43.

AVBR *Tud ha Lezenn* 51/1962/3 ☒ *Breuriezh an Trec'h* 243/1975/2

Dave.:

LLMM 310/1998/399, 404, 481 ; BREM 204/1998/2 ; PPLB2 417/1998/18.

LE BRAS, André

Andreu ar Braz

(Meuzel-Bourgiba (Tunizia) 31-01-1937/
Brelevenez-Lannuon 24-12-1993)

Barzh bet ganet e Bro-Dunizia en un tiegezh tregeriat. E dud a oa brezhonegerien met galleg hepken a gomzent gant o mab. Hemañ a zeuas da gomz brezhoneg, koulskoude, gant e vamm-gozh o chom e Serval.

Dimeziñ a reas gant Anna-Vari Merdrignag, eus Pluduno, d'an 28-03-1967 hag o-daou e tarempredent Kelc'h Sevenadurel Lannuon. Er bloavezh 1981 e voe fiziet ennañ mererezh Kendalc'h Keltiek Lannuon. Desket-tre war ar yezh ha danvez Breizh e oa hag ober a reas war-dro Skol Ober e-pad daouzek vloaz, adalek 1981, o tifaziañ labourioù brezhonek ar skolidi dre lizher.

Kloareg e oa e ti un noter eus Lannuon pa voe skoet gant ar c'hleñved ha ranket dilezel e vicher. Ne oa nemet 56 vloaz pa varvas. E varzhonegoù a zo bet embannet gant *Al Liamm* war-lerc'h e varv dre aked e vignonez Vetig an Dred-Kervella.

Kenlab.:

LLMM *Barzhonegoù* 282/1994/3-10

BREM *Stourm micherourien: Thomson Brest* 117/1991/4

Dave.:

LLMM 282/1994/3 ha 71.

LE CANN, Yves

Cheun ar C'hann

(Hañveg -04-1911/Plougastell-Daoulaz 15-04-1998)

Sonour. Mab e oa da Vastian ar C'hann ha da Vari-Anna ar Menn. Mont a reas da Skol

an danvez mistri e Kemper hag, e-pad pell-tre, e voe skolaer e Hañveg, e barrez c'henidik. Stourm a reas gant ar strollad "Ar Falz" evit kelennadurezh ar brezhoneg er skolioù ha, pa voe savet *Kevredigezh ar Viniaouerien*, e 1932, gant e eontr Herve ar Menn* e voe e-touez an izili gentañ. Sonour ampart, Cheun ar C'ann a savas, e 1950, ul levr tri-ugent pajenn, *Digor an Abadenn*, ma kaver ennañ c'hwec'h kanaouenn warn-ugent gant o sonerezh savet gantañ pe dastumet en e gorn-bro. Deuet kozh ez eas da chom da di-retred Plougastell-Daoulaz e-lec'h ma varvas.

Levr.:

Digor an abadenn ! Kanaouennou dansal gant Cheun ar C'hann - ur ger araok gant Jef ar Penven - Kenskriz gant Per Helias ; emb. Tud ha Bro (Ar Falz), S. Brieg, 1950, 64 p.; moul. all : Brud Nevez, 1986.

Kenlab.

FALZ2 *Bal Perroz* » 21/1950/8 ☒ *An naer e bragou Yann Du-Kerzu/1951/11.*

BRUN *Merc'h ar sakrist*

Dave.:

FALZ2/25/1951/27; Malrieu *Histoire de la chanson populaire bretonne*, 1983, p. 86; BRUN 209/1998/3.

LE GAONAC'H, Charles, Louis, Guillaume, Marie
Charlez, Loeiz, Gwilherm, Mari ar Gaonac'h

Ch. Gouriou

(Plonevez ar Faou 07-11-1909/Karaez-Plougêr 17-01-1999)

Stourmer brezhon. Mab e oa da Yann Loeiz ar Gaonac'h ha da Vari Anna Salaun. Edo studier war ar Gwir e Roazhon pa emezelas ouzh SBB hag e 1933, pa voe e vignon bras Remon ar Porzh (Delaporte*) oc'h ober war-dro *Breiz Atao*, e voe anvet da sekretour ar gelaouenn betek 1937. Daremprediñ a reas ivez Kelc'h Keltiek Roazhon hag e voe an teñzorer anezhañ e 1935.

E-kerzh an eil brezel-bed e voe galvet da soudard ha, moarvat, kaset da brizoniad da Vro-Alamagn rak e miz Mezheven 1940 e chomas ur pennadig e Berlin evit ober war-dro *Strollad dieubidigezh* ar brizonidi vrezhon gant Delalande* ha Kervella*. Adkemeret en doa e labour, hag enseller kretadur ar c'hevredad *L'Union* e oa e dibenn 1940 pa voe anvet da enseller-meur Strollad Broadel Breizh gant R. ar Porzh a oa o paouez kemer penn ar strollad war-lerc'h disparti O. Mordrel*. Kemer perzh a reas e buhez S.B.B. betek fin ar brezel. E miz Gwengolo 1946 e kavas furoc'h mont da glask repu da gCorgaigh (Bro-Iwerzhon) e-lec'h ma'z adkavas ar Porzh adarre. Mat a reas rak e miz Meurzh 1947 e voe kondaonet da 10 vloaz galeoù dre zesfailh. Ober a reas neuze mil micher evit bevañ : marc'hadour avaloù-douar ha madigoù, liorzhour, kelenner war ar galleg e Saint-Clonleth, hag all. Er bloavezh 1954 e tistroas a youl vat da Vro-C'hall evit bezañ barnet hag e voe didamallet krenn e miz Gwengolo. D'ar mare-se ivez e kejas e Pariz gant e rener kozh en *Union* a ginnigas dezhañ ren burev ar c'hevredad e Nairobi (Kenya). Goude e zimeziñ en Iwerzhon gant Ethel Winifred Gilbride, e miz Genver 1955, e kemeras adarre hent an harlu evit mont da vevañ e Nairobi gant e wreg.

E deroù ar bloavezhioù '70 e tistroas d'ar C'hastell-Nevez evit bevañ war e leve hag e varvas e ospital Karaez en e 90 vloaz.

Kenlab.:

BRAT *D'an daou istrogell, Eujen Delahaye ha Stefan Nicol* 217/1935/1

HEUB *Evit ar wech kenta* 62/1941/1 ☒ *Nann, aotrou Maurras !* 113/1942/1

Dave.:

LLMM 312/1999/101; Yann Fouéré, *La maison du Connemara*, 1995, p. 50-51, 112, 116-117 ; Olier Mordrel, *Breiz Atao*, 1973, p. 202, 270, 379, 424; Alain Deniel, *Le mouvement breton*, 1976, p.315; Hervé Le Boterff, *La Bretagne dans la guerre*, 1969, levr kentañ p.143, 1971 trede levr p.672, 683.

LE GOURRIEREC, Pol*Paol ar Gourriereg**Paol ar Floc'h*(Klegereg 15-01-1921/Puylaroque (82)
19/07/1995)

Kannadour ha saver kelaouenn. Mab e oa da Jozeb ar Gourriereg, archer, ha da Vari-Loeiza ar Floc'h, skolaerez.

Tommañ a reas ouzh an Emsav e-pad ar brezel ha 22 vloaz e oa pa dapas arnodenn an *Trec'h Kentañ*, e Roazhon, e miz Mezheven 1943.

Kelenner e Lise Roazhon, aotreet war al Lizhiri ha testeniet war studioù uhel an Istor e oa pa reas anaoudegezh gant Ronan Huon. Hemañ a oa er mare-se studier er Skol-veur (dibenn 1944). E miz Genver 1945, pa oa gwasket da vat an Emsav gant ar Stad c'hall, e teuas a-benn an daou baotr yaouank da lakaat moullañ dre guzh, e prefeti Roazhon, niverenn gentañ ur gelaouennig skrivet ganto. Ar gelaouenn-se, *Tir Na N-og* hec'h anv, a zlee dont da vezañ diwezhatoc'h ar gelc'hgelaouenn sevenadurel *Al Liamm-Tír na nÓg*.

Kuitaat Breizh a reas e 1946 pa voe degemeret en E.N.A (Skol Vroadel ar Melestradur) a oa o paouez digeriñ. Kaset e voe da gannad, goude-se, e meur a lec'h evel Shanghai, Hong-Kong, Pariz (renerezh Broioù Azia), Roma, Rabat, Sofia hag all. Kaset e kefridi eo bet ivez ken e Baghdad, ken e Praha pe Warszawa (Polonia). Bet ivez anvet da vinistr leunc'halloudek, karget eus traoù Norzhafrika e Maodierniezh ar Broioù estren.

Daoust da se e oa chomet stag kalon P. ar Gourriereg ouzh Breizh. En Arradon e teuas da chom, er bloavezh 1981, evit bevañ war e leve. Edo e Gwienna (Okitania), en abeg da yec'hed e wreg, Mari Baola ar Gwenn, pa varvas trumm. 71 vloaz e oa-eñ.

Kenlab.:

ARVO *Bro Wened ha krouidigezh Vreizh* 153/1943/4 ☒ *Astennidigezh Vreizh gant Nevenoe* 161/1944/4 ha 162/1944/4.

TNOG *Douar ar yaouankiz* 1/1945/3 ☒ *Galv* 1/1946/golo.

Dave.:

LLMM 292/1995/378

LE HELLOCO, Hervé Armand Marie
*Herve Armañs Mari an Haelogoù**Roperzh Kadig, Kadwallon, Haelog, Bob.*(Pondivi 07-09-1908/Torquay (Devon,
Breizh-Veur) 23-10-1993)

Stourmer breton, mab da Armañs Fransez an Haelogoù ha da Eliza Vari Fagot. Graet gantañ e studioù uhel e Pariz hag eno e tapas e aotreegezhioù war al Lizhiri hag ar Gwir a-benn dont da vezañ breutaer. Edo war e studi e Pariz, e 1930, pa voe engouestlet gant Neven Henaff* er strollad kuzh Gwenn ha Du. En abeg da se ne lakaas gwech ebet e anv e SBB pe en ur strollad politikel all. Mont a reas ivez e-barzh ar C'huzul Meur, ur poellgor kuzh ivez, savet war an amboaz kenurzhiañ un tammig oberoù luskadoù a bep seurt an Emsav.

D'ar 7 hag 8 a viz Eost 1939 e kemeras perzh, gant e vag, an "dundee" *Gwalarn*, e dilestradeg an armoù hag an dafaroù bruderezh, o tont eus Bro-Bologn ha karget moarvat war aodoù Bro-Saoz, e Beg-ar-Fri, war aod Lokireg (Bro-Dreger). Paket e voe gant ar polis, pevar ezel all ar c'homando gantañ, ha toullbac'het en Naoned a-raok bezañ didamallet pemp miz diwezhatoc'h dre ziouer a brouennoù.

An Haelogoù, testeniet war ar yezhoù keltiek, a oa barrek-tre war ar brezhoneg hag e krouas, e miz Meurzh 1941, e-pad ar brezel, ur gelc'hgelaouenn, *Galv* hec'h anv, ha ne oa nemet stumm brezhonek ar gelc'hgelaouenn *Stur*, renet gant O. Mordrel. Mont a reas *Galv* da get e diskaramzer 1942, gant hec'h unneket niverenn.

En em guzhat a reas an Haelogoù e Pariz war-lerc'h dilestradeg an Amerikaned hag e teuas a-benn da repuiñ e Bro-Gembre. Barnet d'ar marv dre zesfailh e voe d'ar 25 a viz Mezheven 1946 hag e holl vadoù, a oa bras-meurbet, skrapet gant ar Stad c'hall. Dimeziñ a reas e Londrez gant Jermena Yezekel, d'an 19-09-1955 ha bevañ a reas ganti e Bro-Saoz e-lec'h ma kavas ur garg a

gelenner en ur Skolaj hag e-lec'h ma voe, e-pad bloavezhioù, Sekretour ar C'hendalc'h Keltiek Etrevroadel. Mervel a reas e Torquay (Devon) d'e 85 bloaz.

Kenlab.:

Rakskrid brezhonek *Mon combat pour l'Irlande*, ul levr savet gant Dan Breen dindan an anv *My fight for Irish freedom* ha troet e galleg gant an Haelogoù. Ti-moul. Kreiz-Kêr Roazhon, h.b., p.7-9/330.

STUR *Ar c'hoari baz-dotu* 9/1937/47 ☒ *Lug* 11/1937/12.

GALV *Galv* 1/1941/2 ☒ *Al levrioù* 10-11/1942/222.

LLMM *Boc'hig* 263/1990/339 ☒ *Serr-noz* 281/1993/389.

Dave.:

PPLB1 6/1948/7, LLMM 281/1993/452, BREM 147/1993/17.

H. Le Boterff, *La Bretagne dans la guerre*, I/74; O.Mordrel, *Breiz Atao*, p.163, 164, 224, 229 hag all.

LE HIR, René, Arsène, Louis

Reun, Arsen, Loëiz an Hir

R. an H.; Ar Rodelleg; Y.Kerdranon.

(Brest 16-07-1920/Brest 5-11-1999)

Ganet e voe Reun an Hir e Brest en un tiegezh kenwerzherien eus Landerne. Yaouank e oa pa grogas da zaremprediñ an Emsav breizhek. Kenlabourat a reas, a-raok hag e-pad ar brezel, gant SAV, kelaouenn vrezhonegerien Bariz, hag ez emezelas ouzh SBB. Eus al luskad taer e voe, hep mar ebet, met ne gemeras ket perzh er stourm dre armoù. An dra-se ne viras ket outañ da vezañ barnet garv e dibenn ar brezel (1944) ha da dremen meur a vloavezh en toull-bac'h.

Pa voe dieubet ez eas da labourat en Afrika evel ijinour war an treuzdougerezh. Kuzulier ar gouarnamantoù afrikan war aozidigezh o rouedadoù hent-douar ha hent-houarn e voe e-pad un ugent vloaz bennak. Distroet da Europa, e 1968, e voe anvet da rener ar morlinennoù etre Calais ha Breizh-Veur evit ar c'hevredad *Sealink*.

Aet war e leve e teuas en-dro da Vreizh da vevañ e Plougastell-Daoulaz. Diouzhtu e stagas en-dro gant al labour evit ar brezhoneg. Labourat a reas sioul ha didrouz met gant an efedusted vrasañ. Difazier e voe evit Skol Ober, skoazeller gant Diwan evit kenaozañ termenadur kentelioù an danvezioù skiantel ha gant An Here evit sevel ar geriadur kentañ hollvrezhonek. Gantañ e voe embannet, e 1990, ur pezh labour enklask diwar-benn ar c'hevherezh e Breizh, abaoe ar prantad galianroman, dindan an titl *Dre hent pe hent* (Priz Roparz Hemon 1990). Kaset da benn e voe gantañ ivez, a-raok e varv, ur geriadur brezhoneg-galleg evit an istor, an douaroniezh, an armez. Al labour-se, savet evit ar skolioù brezhonek, a zo bet embannet gant Hor Yezh.

Reun an Hir a varvas en ospital Brest hag a voe douaret e Plougastell war-lerc'h obidoù hep tamm brezhoneg ebet.

Levr.:

Dre hent pe hent, Mouladurioù Hor Yezh, 1990, 236 p., 21x14,5, sk.

Geriadur an Douaroniezh, an Istor hag an Armerzh, Hor Yezh, 2002

Kenlab.:

SAV *Ar Bleun-Brug* » 4/1936/30 ☒ *Ar c'harr-tan a vremañ* 23/1942/83

LLMM *Peseurt diskoulm da gudenn ar Baletiniz* 267-68/1991/305

BREM *An droukkelaouiñ war Groatia* 126/1992/14

Dave.:

BREM 219/1999; BRIN 151/1999/2 ha 5; PPLB2 432/1999/28; LLMM 317/1999/84; STEN 14/2000/17.

LE LOUARN, Alain

Alan al Louarn

(Tregourez 05-05-1918/Roazhon 15-05-1993)

Stourmer breton. Mab da Yann Erwan al Louarn, skolaer dindan ar Stad, ha da Vari Anna Barbeoc'h.

Mont a reas da skol e gomun, e-lec'h ma oa bet anvet e dad da rener ha, goude-se, da

Lise Kemper. Ne oa nemet 16 vloaz pa lakaas e anv e SBB (1934). Diouzhtu e krogas da ober bruderezh evit ar strollad-se e-touez e gendiskibien en desped da c'hourdrouzoù e rener. Daoust da se e teuas kaout e vachelouriezh e 1937. Divizout a reas mont da skolaer evel e dad. Anavezet e oa, avat, e vennozhioù "dispac'hus" gant pennoù an Akademiezh ha kaset e voe ar mestr-skol da gelenn pell diouzh ar vro... e-kichen Nancy.

Tost a-walch ez eas Louarn ouzh paotred ar *Gadervenn*. E deroù miz Eost 1939 e oa e bourzh ar *Gwalarn*, "dundee" Herve an Haelogoù*, e-touez ar re a zilestras kasedadoù armoù war aod Lokireg. C'hwitañ a reas an abadenn. Tost goude e voe dastumet pevar den ar vagad gant ar polis, Alan al Louarn en o-zouez.

Divac'het e voe goude beza tremenet c'hwec'h miz en toull ha kavet mat da vezañ kaset war an dachenn-vrezel. Ne badas ket pell an emgannoù evitañ. Bet tapet prizoniad hepdale ha kaset da Vro-Alamagn. Un nebeud amzer goude-se, e dibenn ar bloavezh 1940, e voe lezet da vont gant an Alamaned ha degaset da Vreizh gant Bretoned all. Distroet d'ar vro ez adkemerias e labour evit SBB hag eñ an hini eo, da skouer, a renas ur skol-hañv aozet e maner an Higolenneg, e Berrien, er bloavezh 1942.

War-lerc'h donedigezh an Amerikaned, e voe harzet ur wech all, d'ar 16 a viz Here 1944, evel brasniver an emsaverien, kaset da gentañ da gamp Margueritte Roazhon ha, goude-se, bac'het e Maez gloagen e Kemper. E dibenn miz Gouere 1945 e voe lezet da vont goude bezañ bet barnet d'an dizellid broadel ha difennet outañ chom e Breizh.

Mont a reas neuze da bPeirigús (Okitania) e-lec'h ma oa ar chaloni Meveleg aluzener ar Vretoned divroet er vro-se. Un tammig diwezhatoc'h e kavas repu e ti Pêr Galbrun hag e bried Ivona Laorañs* e Pariz. Goude e zimeziñ gant Noela Olier, c'hoar ar skrivagner Youenn Olier, e 1947, e chomas an daou bried nevez e Pariz o vevañ e-pad un nebeud bloavezhioù, amañ hag ahont, e

ti mignon pe vignon, rak diaes-tre e oa kavout ul lojeiz bennak er gêr-benn c'hall er mare-se ha, dreist-holl, evit tud trabaset diehan gant ar polis. Dont a reas a-benn ar familh Louarn, koulskoude, da gavout un tiig dister-tre e Yerres (91330), er bloavezh 1953, e-lec'h ma vevjont, e-pad nav bloaz, gant o bugale niverus. Ur gudenn all, diaes-tre da ziskoulmañ, a oa kavout al labour ret da vagañ an tiegezh. Ur gudenn seul diaesoc'h a se ma veze mesket alies gant Alan al Louarn al labour ma oa gopret evitañ hag ar bruderezh evit Breizh. Bet skolaer un pennadig amzer hepken e Skol gristen Montfort-l'Amaury (78490) rak, buan, e voe difennet outañ, gant barnerien c'hall, da gelenn. Bet implijet ur prantad e ti Hachette, e ti Massey-Harris... a-raok bezañ sekretour an Ao. Eliaz Gautier, rener parrez Vreizh e Pariz.

Distreiñ a reas da vat d'ar vro, gant e familh, war-dro 1962-63, en un ti kozh prestet dezho e Roazhon gant ar gontez Rohan-Chabot*. Eno e reas adarre meur a labour bihan evel gward liorzhoù-kêr pe gward Bered an Hanternoz... A-benn ar fin e voe roet dezhañ, gant ti-kêr Roazhon, karg ar c'hCRIB (*Kreizenn Roazhonat Kelaouerezh Breizhat*).

E-pad tregont vloaz, betek e varv, e chomas Louarn e Roazhon o labourat bemdez evit ar vro. Gwelet e oa e pep lec'h, en holl gendalc'hioù, gouelioù, kounlidoù... o skignañ paperoù-bruderezh pe o tougen ar banniel broadel.

War-lerc'h ur c'hleñved hir o faezhañ anezhañ tamm-ha-tamm e varvas Alan al Louarn, skouer ar stourmer breton, o tilezañ aezamant, arc'hant, meur a dra blijus evit gouestlañ e vuhez d'e uhelvennad. Heuliet e voe e arched, e Roazhon, gant un engroez a vignoned ha stourmerien. Douaret eo e Gwaien, bro e bried.

Kenlab.:

BRET Skrivet en dije bet al Louarn un nebeud pennadoù er gelaouenn-se embannet dindan ar c'hensinadur "Lan hag Herve".

ARVO Ul lizher troet diwar ar galleg 159/1944/1 ha, dreist-holl *Ar vrehonegerien a-vihanik hag ar vrehonegerien nevez*

160/1944/1 ☒ *Distro va eontr Frañsez Kergoz diouzh ar brezel* 170/1944/3.

HOBR Bet e-touez ar re a zornskrivas ar follenn *Hor Bro*, kaset e-kuzh d'ar stourmerien, adalek an niverenn gentañ (05-09-1945) betek an niverenn 17 (miz Mae 1946) da nebeutañ.

LLMM *Daou levr da lenn ha da skignañ* 5/1947/54 ☒ *Diwar fallaenn e sav gwellaenn; penaos e voe krouet ha diazezet Ober* 213/1982/214.

TROB *Daou vloaz* 48/1953/1 ☒ *Studi ha dudiamant* 136/1956/1

YAOU *Ar Rusianed en Hungaria* 4/1959/4

KRZH Embann a reas ar bajenn sizhuniek *Keleier Roazhon hag ar Reter* adalek an niverenn gentañ (Nedeleg 1962) betek an niverenn 52 da nebeutañ.

HOTI *Hon Tiegezh*, kannadig ar gevredigezh *Emglev an Tiegezhioù*, a voe embannet war veur a gelaouenn evel *Wanig ha Wenig, Barr-Heol...* adalek war-dro ar bloavezh 1969 (?) betek miz Meurzh 1975 (niv.16) da nebeutañ.

BAHE *Keleier Emglev an Tiegezhioù* 73/1972/24.

BYZH *Lakomp kement greunenn da dalvezout* (lizher) 147/1982/ 75.

Dave.:

AMGZ 290/1994/23; BREM 141/1993/8; AVBR 376/1993/11; GHAD 99/1993/4; CBEM 91/1993/13; LLMM 278-79/1993/281 ha 283/1994/134.

LE MELINER, Jean Gildas

Yann-Weltaz ar Meliner

Guennañeg

(Langidig 03-10-1917/Gwened 16-05-1994)

Mab da Loeiz ar Meliner ha da Vari-Jozeb Nikol; pried Tereza Vari Evanou. D'e 19 vloaz e savas milin Vaodri, a zeuas da vezañ diwezhatoc'h al labouradeg *Magadur* a aoze boued-loened gwerzhet e Breizh ha pelloc'h... Klask a reas evel-se adsevel arboellerezh Breizh evit lakaat hemañ da gevezañ gant ar broioù all evel Danmark pe an Izelvroioù. Reiñ a reas labour ha goudor, er bloavezhioù '60, da emsaverien niverus,

izili ar MOB, evel Yann bPoupinod, o doa kuitaet rannvro Bariz evit dont d'ar vro endro e-sell da stourm eviti.

War-lerc'h diaezamantoù arc'hant, er bloavezh 1965, e voe rediet da zilezel *Magadur* evit sevel, hep digaloniñ, ul labouradeg listri-mor en Drinded ha, war un dro, un dachenn-gampiñ — Er Veiteri Vraz — war vaezioù Karnag.

Krouiñ a reas c'hoazh *Kevredigezh Bro-Ereg*, er bloavezh 1981, gant tud all evel Herri Maho, Job Jaffre*, Alfoñs Samson hag all, da reiñ lañs da vrezhoneg Bro-Wened.

Kenlab.:

DOER *Brehoneg Guened ?...Perak ?* 3/1981/12 ☒ *Piu om ni pe istor er Vretoned* 19/1985/9.

Dave.:

DOER 52/1994/3; LLMM 284-85/1994/303.

LE MOAL, Gabriel

Gab ar Moal

(Plonevez-Porzhe 18-10-1914/Naoned 24-11-1994)

Emsaver. Ober a reas e studioù e Skol-veur gatolik Angers. Goude-se ez eas da Naoned da zerc'hel ul levr di, straed ar Yalc'hti (La Bourse). Dimeziñ a reas e Skaer, d'an 09-09-1942, gant Janedig Kergoad.

Mignon bras e oa da Remon ar Porzh* hag, eveltañ, e voe lakaet e strollad-ren ar *Bleuñ-Brug* ha, war un dro, da verour kelaouenn ar gevredigezh-se, e-kerzh gouelioù ar Sent, e Kastell-Paol, e miz east 1950. Mirout a reas ar c'hargoù-se betek ar 25 a viz Gwengolo 1966. An deiz-se e voe lakaet da brezidant an amiral Maks Douget gant Gab ar Moal da eilprezidant.

Bet c'hoazh prezidant lezvarn-kenwerzh Naoned hag, e dibenn e vuhez, e reas war-dro strollad skoazell Diwan e Bro-Naoned.

Kenlab.:

WDAP *Ar Vrezoned e Pariz* 1/1938/27

BLBR *Emgleo Breiz hag ar reizskrivadur* 90/1956/14 ☒ *Korn ar merour*

100/1957/11.

Dave.:

LLMM 287/1994/533 – BRUN
180/1994/80.

LE SCAN, Émile

Emil (Milig) ar Skañv

Glenmor, Masko, Koskerou, Barzh ar Roc'h
(Mêl-Karaez 25-06-1931/Kemperle 18-06-1996)

Kaner, barzh, prederour, stourmer... bet eo bet GLENMOR unan eus hor c'hanerien vrudetañ ken e Breizh ken e Bro-C'hall hag ar broioù all. Mab e oa da Jozeb ar Skañv ha da Jermen Koutelleg, labourerien-douar. Ganet e voe er Vouilhenn e Mêl-Karaez met tremen a reas e vugaleaj e kêriadenn Sant-Tieneg e-lec'h m'o doa prenet e dud un atant. De bemp bloaz ez eas da skol e gumun e-lec'h ma oa implijet stank ar *simbol* e-keñver ar vugale a rae gant ar brezhoneg. An dra-se a lezas don e roud e spered ar paotr bihan, brezhoneg hepken gantañ betek neuze. E miz Here 1941 e voe kaset d'ar C'hloerdi bihan e Kintin. Eno e studias al latin, ar gresianeg hag, evel-just, an doueoniezh. Eno e voe kelennet ar brezhoneg dezhañ ivez a-drugarez d'ur beleg, Yann Varzhin hag e krogas da sevel gwerzioù evel *Kan ar bugel* skrivet d'e drizek vloaz. Kuitaat a reas ar c'hloerdi e 1948, goude bezañ tapet e vachelouriezh, evit mont da Bariz bloaz goude d'ober e amzer-soudard evel danvez ofisour er Mont-Valérien. Echu e goñje ez eas da di an Tadoù Gwenn en Henbont. Ar re-se a gasas anezhañ da Roazhon da genderc'hel gant e studi hag aozañ un aotreegezh war ar brederouriezh a voegounezet gantañ e Pariz (1952).

Goude-se e prederias kalz diwar-benn e amzer da zont, "mont da veleg pe get?" hag, evit gwelout sklaeroc'h en e soñjoù, e kemeras e sac'h hag e kuitaas trumm Breizh hag e diegezh da foetañ bro (1953). Beajiñ a reas en Italia, e Sikilia, Gres, Turkia, Yougoslavia, Rusia hag all... o lojañ e kambr ar stered alies hag oc'h ober mil micher da c'hounit e damm boued ha paeañ

e frejoù-beaj. Distro da Vreizh, er bloavezh 1955, e chome kristen bepred met, war un dro e oa deuet da vezañ un enepkloer touet. Mont a reas neuze da Bariz da labourat ha da ganañ. Kavout a reas labour e ti un embregour breton, Yann Jakez ar Gwarnig, hag e krogas da ganañ amañ hag ahont en holl ostalerioù Montparnasse. Met skuizh-tre e oa dre forzh bale hep debriñ hag, a-benn ar fin, e voe taget gant an droug-skevent (1957). Tremen a reas neuze a ospital da ospital a-raok mont da di-yac'haat Saint-Hilaire-du-Touvet (1958). Ur wech pare, bloaz goude, e roas e abadenn gentañ, straed Roazhon e Pariz, ar banniel gwenn-ha-du a-dreñv dezhañ, eilet gant an delennourez Denise Mégevand. Ne oa ket c'hoazh, en amzer-se, ar c'hanaouennoù broadel kanet gant ar barzh evit plijout da holl Vretoned Pariz. Ne oa ket gwall bell ar brezel c'hoazh ha kalz e-touez hor c'henvroiz a oa feuket gant lod kanaouennoù evel *Les Nations* da skouer.

Ne oa ket an dra-se evit lakaat GLENMOR da gemmañ un dra bennak ha kenderc'hel a reas, disaouzan, war e roudenn. E brezhoneg hag e galleg ez eas da ganañ a davarn da davarn evel an *Échelle de Jacob*, ar *Moineau*, ar *C'heltik club*, ar *Grisy*...E 1961 ez eas da Velgia da vevañ, e Brussel, hag eno eo e reas anaoudegezh gant e wreg da zont Katell Duveillez. Eurediñ a reas e Bro-Gernev en hevelep bloavezh. Kanañ a reas neuze e Breizh, war an aod evel *La Taverne* e Ploumanac'h pe er *Grignol* e Lokireg. Er bloavezh 1965 e roas un abadenn vras e sal ar Mutualité e Pariz dirak 500 den. Erru e oa ar berzh ha, war un dro, e bladenn gentañ 33 zro.

Ne oa ket a-walc'h an holl-se evit GLENMOR. E miz Genver 1970 e teuas er-maez niverenn gentañ ur gazetenn nevez, *La Nation Bretonne* hec'h anv. Skoazellet e oa ar rener, Milig ar Skañv, gant kelaouennerien a vicher evel Zavier Grall, Alan Guel (Yves Jouanard) hag ar skeudennaouer Coupé. Ne voe ket hir buhez ar gelaouenn-se; ar bemzekvet niverenn hag an hini ziwezhañ a zeuas er-maez e miz

Meurzh 1971. Re ziaes e oa ober div vicher war un dro.

E miz Mezheven 1990, e-kerzh Gouel broadel ar brezhoneg, e Karaez, e lavaras kenavo d'ar c'han dirak miliadoù a dud entanet gant *Kan bale an A.R.B.* Tri miz diwezhatoc'h, d'an 29 a viz Gwengolo, en Alre, e voe roet dezhañ "Kolier an Erminig" dre anaoudegezh ha grad-vat evit ur vuhez-pad gouestlet d'ar stourm evit Breizh. Mervel a reas Glenmor c'hwec'h vloaz war-lerc'h. Douaret e voe e bered Mël-Karaez dirak un engroez a 4000 den.

Un ugent pladenn bennak a voe savet gantañ hag ivez un dek levr bennak, levrioù barzhonegoù evit ar muiañ. Chom a ra ar barzh brudet arouez pobl Vreizh na fell ket dezhi plegañ dirak ar Galloud estren.

Kan. :

O Keltia, Koumoulenn an Hañv, Viviana, War hent Kêr Dundee, Klemm Breizh-Izel, Kan-bale Nevenoe, Kan-bale lu poblek Breizh, O Langoned, Pa vin marv (ar sonerezh hepken), *An tousegi, Hiraezh, Groñvel, Gouel Sant Yann, E dibenn miz Gwengolo, Serr-noz*

Kenlab.:

LLMM *Piv 51/1955/7* ☒ *Pedenn ar serr-noz 117/1966/249* ha *Kan-bale an ARB 298/1996/315* (dalif)

BLBR *Truez ouz ar paour ! 68/1954/17*

NATB2 *Jakezig ar Breizad 1/1970/1* ☒ *Beajou meur 12/1970/2*

LANV *Kan-bale lu poblek Breizh 63/1992/23* ☒ *Kanaouennoù brezhonek Glenmor 80/1996/15* (dalif) ha *Truez ouz ar paour 81/1997/34* (dalif)

TRZH *Kan-bale Nevenoe 5/1963/16.*

SKRD Pennadoù

Dave.:

Grall *Glenmor* Seguers, Pariz, 1972, 186p.; A.G. Hamon *La Voix du clan: Glenmor*, 1990; EMGN 118/1995/16, 127/1996/20 ha 128-29/1996/8; PPLB2 391-92/1996/16; OUF 24-06-1996; AVBR 407/1996/5; EABG 75/1977/1 ha 77/1977/3; LANV 78/1996/2 ha 79/1996/2; LABO 4/1959/27

- M -

MARQUER, François, Yves, Joseph, Marie

Frañsez, Even, Jozeb, Mari Marker

(*Even*) *Erlannig*

(Kistreberzh 15-11-1913/Kistreberzh 31-03-1997)

Istorour bet ganet e Kerbrad e parrez Kistreberzh. Mab e oa da Edmont Visant Marker ha da Filomena ar Brun. Ober a reas e studi e Skolaj sant Salver Redon e-lec'h ma voe kelenner war an Istor adalek 1942 betek e retred. Mont a reas da zrouiz ar C'hoursez e 1951 hag ERLANNIG e voe graet anezhañ. Dindan al lesanv-se eo e savas lies levr ha skrid. Degemeret e voe da zoktor war al Lizhiri hag an Istor ha Priz Akademiezh Vreizh 1966 a yeas gantañ evit e dezenn e galleg, savet diwar-benn ar jeneral chouant *Sol de Grisolles*, moulet e 1966 ha 1968. Studiañ a reas ar yezh met ne skrivas ket kalz en hor yezh hag e galleg e teuas er-maez e dezenn lennegezh keltiek diwar-benn *Un artiste et un écrivain de la langue bretonne, Pierre Noury recteur de Bignan* (Sant-Brieg, 1978, 312 p.). Studiadennoù all e galleg a voe moulet ivez war ar gelc'hgelaouenn *Imbourc'h* dre aked e geneil eus Kistreberzh, ar skrivagner Youenn Olier. Da skouer, *Cantiques bretons* (277/1993/137 p.) pe *Les insurrections de 1791 à 1793 dans le Morbihan*, savet gantañ ha gant skoazell Bleiguen (e dad Edmont) hag ar Falc'her (294/1994/VIII-198 p.)

Kenlab.:

TBDB : *Un nozvez Nedeleg e Kistreberz 23-24-25/1952/1*

IMBO : *Koun Verkingetoriks e Roma 120/1979/563* ☒ *Diwar-benn anvioù-lec'h etre Liger ha Gwinum 229/1989/47*

Dave.:

Annuaire des 10000 Bretons, p.656; Gohier, *Dictionnaire des écrivains d'aujourd'hui en Bretagne*, p.216. ; LLMM 302-03/1997/327.

MÉVELLEC, François Pierre Marie***Frañsez Pêr Mari Meveleg****Fañch Kerne, Alain de Cornouaille, E oan eno*

(Kore 22-02-1901/20-01-1995)

Beleg ha skrivagner ganet en un tiegezh labourerien-douar. Ne oa nemet nav bloaz pa voe kaset da Gloerdi bihan Pontekroaz. Mont a reas goude-se da Gloerdi bras Kemper hag un tammig ouzhpenn 22 vloaz e oa hepken pa voe beleget, ar pezh a zo yaouank-tre.

Kaset e voe da Volenez da gure-skolaer hag eno e chomas daou vloaz oc'h ober anaoudegezh gant buhez an dud a vor. Goude bezañ tremenet dre Sant-Pabu ez eas da gure e Penharz-Kemper (1926). Eno e reas war-dro ar re yaouank dre grouiñ kelc'hioù studi evito, rakskeudenn ar pezh a vezo diwezhatoc'h YKAM (*Yaouankiz Kristen ar Maezioù*). Er bloavezh 1930 e kemeras perzh e Kendalc'h bras ar Sakramant e Kartago e-touez miliadoù a dud yaouank all eus ar bed holl. War-lerc'h-se e savas e levr gentañ e galleg *Éternelle Carthage* (Kartago divarvel). E 1932 ez eas, da gure atav, da Blonevez-ar-Faou e-lec'h ma prenas ur marc'h evit mont da welout e barrezianiz.

Abaoe 1921 e rae Ofis Landerne war-dro ar gouerien vretan a guitae Breizh evit mont da glask fred e Bro-Okitania, tro-dro da Limòtges, Tula pe Peirigús. Kaset e voe Fañch Meveleg du-hont da aluzener ar Vretoned harluet e 1934; ur garg a zeree peurvrat outañ. Degemeret mat e voe gant e genvroiz rak mont a rae d'o gwelout a di da di, da reiñ kalon dezho o komz brezhoneg ganto. O skoazellañ a reas da sevel frammoù war an tachennoù kevredadel ha micherel evit gwerzhañ mat o c'henderc'hadoù dre hanterouriezh ar sindikadoù labourerien-douar. Evito c'hoazh e savas pardonioù breizhek ha kelaouennoù evel *Breiz Nevez* ha, goude ar brezel, *Ar Vretoned dre ar bed*, deut da vezañ *La Plus grande Bretagne*, a zeuas er-

maez etre 1946 ha 1954 (45 niverenn). E testeni eus al labour vat graet gantañ e voe anvet da chaloni a enor eskopti Peirigús e 1953.

Kuitaat a reas bro bPeirigòrd e 1959 goude bezañ tremenet 25 bloaz eno. E-pad ar mare-se e tastumas F.Meveleg danvez a-walc'h da sevel un dezenn doktorelezh war al Lizhiri difennet gantañ er bloavezh 1966 er Sorbonne, he zitl *Étude de psychologie sociale sur le complexe d'émigration chez les Bretons d'Aquitaine*.

War-lerc'h e zistro da Vreizh e voe anvet diouzhtu da chaloni adarre, met evit eskopti Kemper ha Leon en dro-mañ. War un dro e voe kaset da aluzener e Retred Kemperle e-lec'h ma chomas c'hwec'h vloaz, betek 1965. Mont a reas goude-se da aluzener chapel ar Salette, e Montroulez. Eno e chomas betek ma'z eas da vevañ da Blougonvelen er bloavezh 1976war e leve.

Er bloavezh 1960 e voe anvet ar chaloni Meveleg da aluzener-meur ar *Bleuñ-Brug* gant pemp eskob Breizh ha lakaet ganto e penn kelaouenn ar gevredigezh, *Bleuñ-Brug* hec'h anv ivez. Met horjellet e oa ar vreuriezh gant un tabut rummadoù a zegase kudennoù a bep seurt. Ouzhpenn-se ne oa ket an doare-skrivañ implijet gant ar *Bleuñ-Brug* — hini ar chaloni Falc'hun — evit plijout d'an holl. Daoust da se e talc'has penn ar chaloni Meveleg ouzh an holl ziaesterioù en ur vezañ war un dro rener, merour o klask koumananterien ha skrivagner ar gelaouenn. Ober a reas al labour-se betek 1984 pa gouezhas ar bluenn diouzh e zorn. 83 bloaz e oa. Mervel a reas unnek vloaz diwezhatoc'h en ospital Lokournan-Leon ha douaret e voe e bered Kore, e barrez c'henidik.

Skrivañ a reas F. Meveleg un nebeud levrioù gallek dindan anvioù-pluenn hag en o zouez romantoù evel *Penhoad, De la ferme au manoir...* E oberenn dalvoudusañ a chom koulskoude an hini o tennañ d'al labour-douar, *Le Combat du paysan breton à travers les siècles* ha *Le Combat du paysan breton à son apogée* moulllet e 1974.

Kenlab.:

FHAB *Dindan banniel ar vro, martolod 'vin warc'hoaz* 8/1925/315 ☒ *Sant Fransez Asiz* 12/1926/447

TBDB *Kontadenn eus al Limouzin* 130/1956/1

BLBR Renner ar gelaouenn adalek 1960 betek dibenn 1984. *Bleuñ-Brug* 1956 91/1956/5 ☒ *Kantig Anna, mam Samuel ar profed* 238/1984/18

BRUN *Eun depign resiz euz buhez eun atant* 109/1987/56

Kantik.:

Kantik da Zantez Anna (1948)

Kantikoù all evel *Kan ar hanennou* pe barzhonegoù evel *Skoed Sant Padrig* a zo bet embannet war *Bleuñ-Brug* pe manet diembann.

Dave.:

BRUN 182/1995/3 ha 183/1995/3; TBDB 24-01-52; BREZ 110/1966/7; PRCO 28-01-1995; LLMM 288/1995/67

- P -

PERSON, Urbain Marie

Urban Vari Person

(Lannarvili 02-02-1906 /Angers (49000) 10-02-1994)

Tad misioner. Ober a reas e studioù kentañ e Skolaj Lesneven a-raok mont da Gloerdi bras Kemper. Ne chomas ket pell eno hag ez eas buan da Skol-Nevezidi an Tadoù Kabusin e Naoned. Goude-se e studias ar yezhoù estren e Bro-Saoz (Oxford) hag e Bro-Holland (Breust) kent bezañ beleget d'an 28-03-1932.

Kaset e voe da visioniñ da Vro-Indez da gentañ e-lec'h ma chomas pemzek vloaz (1933-1948) ha, goude-se, da Vro-Etiopia (1951). D'an 28 a viz Eost 1955 e voe anvet da vikel abostolek Harar (Etiopia) hag un tammig diwezhatoc'h e voe fiziet ennañ eskopti kozh Cyme (Eolia, Azia Vihanañ). Misioniñ a reas tost da dregont vloaz er broioù pell-se poblet gant kristenien disrannet abaoe pell diouzh Roma. Ur mailh

e oa deut da vezañ an tad Person, evel-just, war yezhoù Indez hag an etiopeg.

Erru kozh ha skuizh anezhañ e roas e zilez e 1982 met fellout a reas dezhañ chom c'hoazh un nebeud bloavezhioù e Nazareth (Etiopia) — betek 1992 — a-raok distreiñ da di-retred ar Gabusined e Angers, e-lec'h ma varvas d'e 88 vloaz.

Kenlab. :

VUHZ *Eun deiz pardon e bro an Indianed* 5/1935/1107 ☒ *E lochennig eur misioner koz* 21/1941/350.

BZIG *Skol katekiz* 46/1938/1.

Dave.:

VUHZ 70/1932/454; BEAV 1955, fol 21; dielloù Landevenneg.

PINAULT, Georges François Charles

Jord Frañsez Charlez Pennaod

Goulven pe Goulc'hen Pennaod, Bivomagos, drouiz Kadvan, Teudar Buan, Barth Teudar Dawas, Henri Josse, Katumanos, Armel Kernuz, M. Le Cointre, Setrepos, Subretos, Snoc Xua Trom, Sucellos, Fañch Trimer ha, marteze, *G. Tourneur, Kerrien* hag all.

(Sant-Maloù 05-03-1928/Paris (75005) 29-11-2000)

Yezhoniour anavezet gant an anv GOULVEN PENNAOD. Mab e oa da Jord Pinault eus Sant-Jakez-al-Lann ha da Garlota Josse, eus Roazhon, o-daou kenwerzhourien e Sant-Maloù. Ober a reas e studioù e Skolaj Sant-Maloù hag e Lise Roazhon. Ne oa ket c'hoazh 15 vloaz (1943) pa emzelas ouzh ar JEN (Yaouankizoù Europa Nevez), ur strollad renet gant Jacques Schweitzer hag o kenlabourat gant an Alamaned. Abalamour da se e voe bac'het e Jakez Karter Roazhon ha kondaonet d'an dizellid broadel evit pemp bloaz (1945).

Dieubet buan e voe en abeg d'e oad yaouank ha mont da reas da Bariz da labourat evel komis en un ti-bank. E *Kêr-Vreizh*, ti ar Vretoned e kêr-benn Frañs, e teskas brezhoneg ha kembraeg. Met ne blijje ket kalz e labour dezhañ hag a-benn daou vloaz e treuzas ar mor evit mont da Vro-

Gembre da vevañ hag eno e reas tammoù micherioù a bep seurt: paotr-saout, marc'hadour kelaouennoù, simiad hag all. Eno ivez e kejas, war hon eus klevet, gant paotred an I.R.A. ha kavout a reas gwelloc'h distreiñ da Vro-C'hall d'ober e goñje. E 1951, e dibenn e amzer, e tivizas chom da soudard a vicher. En em gannañ a reas da gentañ en Indez-Sina hag harzlammet e voe harzlammet war e c'houlen e Diên-Biên-Phu (Viêt-nam), d'ar 4 a viz Mae, tri miz war-lerc'h e zimeziñ gant Frañseza Maillard e Sant-Servan (12-02-1954), ha tri deiz hepken a-raok daskoridigezh al lu gall. Prizoniet e voe gant soudarded ar Viêt-minh ha gwallgaset garv ganto e-pad ur bloavezh, ar pezh a startaas e vennozhioù enepkomunour. Pa voe dieubet e vrezekleas c'hoazh e Maroko (1955), Oubangui-Chari (1958), Kongo, Kameroun met nac'hañ a reas mont da vrezeliñ en Aljeria (1960). Donezonet-tre e oa war ar yezhoù ha testeniet war ar saozneg hag ar rusianeg (M.P.C.) e oa pa guitaas an arme e 1962 gant an derez a gabiten.

Mont a reas neuze da chom e Courbevoie, e-kichen Pariz, ha diouzhtu e krouas, gant Mikael Jousseume, div gelaouennig liesskrivet, *Ar Stourmer* hag *Ar Hilhog gall, kelaouenn huehmiz ar strollad « Bro-Hall atao »*, mennozhioù flemmus hag amsentidik enno. War un dro e tarempredas Skol ar Studioù Uhel ha Kevrenn ar Skiantoù o studiañ mesk-ha-mesk ar yezhoù keltiek, europek ha yezhoù kozh a bep seurt, evel an ombrieg pa ar sanskrideg betek dont da vezañ ul lizheregour eus ar re vrudetañ o kenskrivañ gant kelenourien ouziek evel Colbert de Beaulieu pe Léon Fleuriot*. Barzh e Goursez Kernev-veur (Teudar Dawas) ha drouiz e Goursez Breizh (Kadvan) e oa dija pa grouas, gant Olier Mordrel*, e deroù ar bloavezhioù 1970, ur strollad o vodañ dalc'hidi un drouiziezh nevez. Morse ne guzhas Pennaod e vennozhioù faskour ha broadelsokialour ha, gant ar blijadur vrasañ, e taremprede e Pariz tud eus an tu dehou pellañ evel Tixier-Vignancourt pe Jean-Marie Le Pen.

Sevel a reas levrioù da studiañ ar yezhoù keltiek hag ivez kalz a bennadoù a lizheregouriezh hag a yezhonouriezh, ken e galleg ken e brezhoneg, evit un niver bras a gelaouennoù skiantel evel *Ogam, Hor Yezh, Preder* h.a. Kenlabourat a reas ivez gant kelaouennoù all a-zehou evel *Tir Nevez* renet gant O. Mordrel*, *La Bretagne Réelle, Europe-Action, An Nerzh* pe *Etudes Indo-Européennes* (1992-95) hag all. E 1986 e sinas, war un dro gant Paul Marie Duval, ar *Recueil des Inscriptions gauloises* (Teskad an enskrivadurioù galian), ul levr diwar-benn deziadur Coligny. Tri bloaz goude, en e 61 bloaz, e lakaas e anv e Skol-veur Lyon II war an amboaz da vezañ doktor gant un dezenn e galleg, renet gant Jean Haudry, diwar-benn "Labourioù a yezhouriezh ha lizheregouriezh kozh ha predenek".

Marc'heg ar Strollad a enor e oa hag ar groaz a vrezel T.O.E. en doa ivez e oa pa varvas debret gant ur c'hrign-bev en ospital-arme ar Val-de-Grâce e Pariz. Skignet e voe e relegoù e donvor Sant-Malou.

Levr.:

Yezhadur berr ar c'herneveg, Hor Yezh, 1961;

Yezhadur nevez ar c'hembraeg, Hor Yezh, 1964;

Dornlevr krennvrezhoneg PRED.59-61/1964/146 p.; eil emb. azveret Preder 1979, 176 p.

Ar c'hembraeg hep poan (gant *P. Loazel) PRED.134-137 /1970/ 128 ha 128 p.

Splet an henvrezhoneg evit ar yezh arnevez, Emb. Preder, 1977.

Skridoù adembannet ha skoueriekaet

Levr al Labourer Joakim Gwilhom, Preder, 151 p.

Novelou ancien ha devot, Preder,

Kenlab.

LLMM *Kenluskadenn* 12-13/1949/12 ☒ *Pennad d-b. "Etudes syntaxiques bretonnes" gant R. ar Glev.* 316/1999/77

TRIB *Pedenn* 16/1958/9 ☒ *Noz Nedeleg* 58/1969/2

PRED *Ur gudenn a vannouriezh* 5/1959/38 p. ☒ *Lavar 04* 138/1970/62 p.

STMR *Kentel Aljezaïr* 1/1962/9 ☒ *Al liesgerioù* 15-16/1964/129

HILG *Ad maiorem tousegorum gloriam* 2/1962/3

VROG *E koun Abeozen* 20/1963/43

HYZH *Rez, reizh, hag o c'hendam-heñvelson* 30/1963/3 ☒ *Notennoù war an niveriñ* 213/1998/51

TIRN *Diskleriadenn ar pennskrivour* 2/1967

KAKV *Hor c'hannad* 3/1964/1 ☒ *Azgenel a ray an heol* 60-61/1986/2

TEOD *Ar yezh hag ar rannyezhoù trim.* Kentañ/1967/5 ☒ *Breizh war werzh ?* 1/1975/2

OGAM

BPAR

NRZH 3 (Subritos)

CELTIA

Y FANER

KAD

Lizheroù ha notennoù labour e-barzh ar rummad *Lavar* embannet gant Preder.

Dave.:

R. Caerleon, *La Révolution bretonne permanente*, Paris, 1969, p 42-48; Méar & Merrien, *Dictionnaire de Bretagne*, 1992; Gohier, *Dictionnaire des écrivains d'aujourd'hui en Bretagne*, 1984; *Annuaire des 10 000 Bretons*, 1971; Saint-Loup, *Les Nostalgiques*; Le Progrès de Lyon, 09-05-1990, pajenn gentañ.

PRAUD LECLERC de LA MONNERIE, Roger, Francis, Théophile, Eugène Roje Praud

(Le Mans 04-031915/Le Mans 01-09-1997) *Erwan P.A. ar Pabig, R. Pradig, Kloareg Kerlean, Kloareg Keltia, Roc'h Vras, Gwennaël Kervarc'hallac'h.*

Kenlabourer da gelaouennoù brezhonek. Mab e oa da Frañsez Mari Praud ha da Ujania Viktoria Leclerc. N'ouzomp ket perak e stagas de La Monnerie ouzh anv e vamm.

Ober a reas e studi e Skolaj ar Groaz Santel, e Le Mans (72000) e-lec'h ma voe diwezhatoc'h kelenner war ar germaneg. Mont a reas da veajiñ dre Alamagn hag Italia e-kerzh an hañv 1934, e-pad e

vakañsoù, evit gwelout penaos e veve an dud dindan renadur ar faskourien. Danevellañ a reas an droiad-se, bloaz goude, er gelaouenn sizhuniek *Breiz* rak ur brezhoneger eus ar c'hentañ e oa daoust dezhañ bezañ bet ganet e Bro-C'hall.

Ober a reas e goñje evel martolod e 1936 hag o verdeiñ e oa nepell diouzh aodoù Bro-Spagn pa voe bombezet e lestr gant kirri-nij spagnol pe alaman. E-kerzh e servij e kejas gant Ernest ar Barzhig* e Cherbourg hag e lakaas anezhañ da anavezout *Gwalarn* hag ivez da skrivañ reizh hor yezh a veze dija komzet mat gant ar Roc'had evel-just.

Tommañ a reas ouzh an Emsav hag ouzh ar mennozhioù broadel e 1937 o kemer perzh e labourioù *Kevredigez Broadel Breiz* hag ar *C'hoursez* ha diskibl barzh e voe graet anezhañ dindan an anv Kloareg Keltia.

Engalvet da vartolod e voe adarre e 1939 met disoudardet bloaz goude abalamour d'an ehan-brezel. Dimeziñ a reas neuze, d'an 12-09-1940, e Le Mans (72000), gant Jenovefa Negret.

N'ouzomp ket re ar pezh a reas e-pad dalc'herezh Breizh gant an Alamaned met, diouzhtu goude dibenn ar brezel, e kenlabouras gant meur a gelaouenn vrezhonek evel *Tir Na n'Og, Al Liamm, Avel an Trec'h* hag all, hag e voe, e 1947, e-touez krouerien *Unvaniezh Difennourien ar Brezhoneg*, gant Sicard hag Olier, ha kentañ kadoriad anezhi.

Ne voe ket klevet ken e anv goude-se. Kemer a reas e retred e 1979 hag e vevas war e leve e Le Mans betek e varv.

Levr.:

Nerto gant Frédéric Mistral, troet diwar ar provañseg, Hor Yezh, 1987, 146 p.

Kenlab.

BREI *A-hed henchou an Europ* 404-418/1935/1 ☒ *Envorioù martolod* 580/1938/2.

SAV *Ar gador tabutal* 23/1942/53 ☒ *id.* 27/1943/51.

FHAB *Strivadennou* 7-8/1943/323 ☒ *Envorennoù eun den a vor* 3-4/1944/37.

TNOG *War ar menez* 1/1946/29 ☒ *Diwar ul lizher eus Bro-Iwerzhon* 2/1946/24.

LLMM *Pasion Bro-Iwerzhon* 3/1946/1 *En eñvor da Ernest ar Barzhig* 191/1978/446.

PLGB *Ar c'hourrac'h bag vroadel Bro - Iwerzhon* 15-04-1946.

ATRE *Yen-Bay* 4/1947/5.

IMBO *Meven Mordiern : kenskriverez gant R. Pradig, 1944-46* 302/1995/XIV-248 p.

Dave.:

LLMM 308-09/1998/352. Sellout ivez ouzh e skridoù moulet war BREI.

- R -

RIOU, Corentin

Kaourantin Riou

B.Y.G.; K.R.; Cpye (fazi evit Cpyr)

(Pornaleg 04-12-1913/Saint-Feliz-de-Villadeix (24510) 09-08-1995)

Skrivagner bet ganet er Rest, e Pornaleg. E dud a oa labourerien-douar.

Yaouank-tre e voe kaset da skol Sant-Gabriel Pont-'n-Abad. Goude e desteni ez eas da skol Saint-Laurent-sur-Sèvres (Vande), renet gant Frered Sant Gabriel, en amboaz da vont da vestr-skol. Echu e studioù gantañ e voe anvet da skolaer e skol sant Alan Skaer er bloavezh 1934. Mont a reas goude-se, lerc'h-ouzh-lerc'h, e Kerien, Ploneour-Lanwern, Plonevez-Porzhe, Ploeneg ha Landudeg. Re a labour vat evit ar brezhoneg a rae e Bro-Gernev moarvat rak, e 1952, e voe kaset da ober skol e Baod, e Bro-Wened. Buan-ha-buan e teskas gwenedeg hag, abred, e voe gouest adarre da gelenn hor yezh. Meur a skrid brav, savet gant e skolidi, a chom c'hoazh war e lerc'h.

Ne c'helle ket padout an traoù evel-se hag er bloavezh 1966 en doa ranket kuitaat Breizh-Izel da vat evit mont da skol labour-douar Briacé e parrez Lannerell (44430), e bro ar muskadig. Eno e kelennas *skiant ar vro*, aleze ar winouriezh, e-lec'h brezhoneg, betek 1980.

War e leve, d'e 67 vloaz, en em gavas en ur skol labour-douar all, hini Bois-Tillac e parrez Pentelloù (44640), war aber al Liger, a-raok kuitaat Breizh, e 1988, da vont da Saint-Félic-de Villadeix (24510) e-lec'h ma varvas pell diouzh ar vro.

Abred-tre e krogas K.Riou da skrivañ barzhonegoù, studiadennoù, kontadennoù e brezhoneg. Moulet int bet war veur a gelaouenn evel *Arvor*, *Al Liamm*, *Bleuñ-Brug* ha, dreist-holl, *Brud Nevez*.

Kenlabourat a reas kalz ivez gant e genvreur Visant Seite* war dachenn kelennadurezh ar brezhoneg.

Levr.:

Ar Mabinogion displeget e brezhoneg evit ar vugale. Emb. Al Liamm, Ar Baol, 1954, 15p., skeud.

Furnez Breiz (divyezhek); Emb. Jos Le Doare, 1976.

Reol ar Frered a S.Gabriel. 1986.

Mintin ha noz. (ofisoù), Emb. Emgleo Breiz, 1988, 295p.

Heñchou ar brezel, Emb. Emgleo Breiz, Brest, 1994, 144p, skeud. gant L. Gwerin.

Heñchou du, Emb. Emgleo Breiz, Brest, 1995, 168 p.

Distro ar Zent, p.59-74, in *Danevellou euz an Amzer-Vremañ*, Brud Nevez, 1980, 118p.

Henchou glaz, Emb. Emgleo Breiz, Brest, 1997, 224p. (dalif).

Kenlab.:

ARVO *Eur banne 50 lur* 29/1941/4 ☒ *Fest ar broc'h* 120/1943/4 hag ivez *Istor berr an avaloù-douar e Breizh* troet diwar galleg *Goulven Mazeas 78/1942/2 ☒ 110/1943/4.

LLMM *Krenn-lavarioù* 11/1948/39 ☒ *Ar Mabinogion* 39/1953/46.

KROB *Hon oberou mat hag an Itron Varia* 1/1948/9 ☒ *Kornig ar vugale* 33/1951/22.

SBRL *Da Gernev veur* 19/1950/4.

SLBR *Santez Anna hag ar vugale* 33/1951/23 ☒ *Ar muskadig* 190/1972/23.

BRUN *Lagad-Bran* 9/1977/7 ☒ *Iwerzton 1845* 187/1995/12.

Pennadoù all war *Echo de St-Gabriel*.

Dave.:

BLBR 207/1976/11 ha 83/1955/7; BRUN 187/1995/3; LLMM 34/1952/56 ha 292/1995/379; *Danevelloù euz an amzer-vremañ* p115.

ROLLAND, Guy Jean Désiré

Gwion Yann Dezire Rolant

Jakez Ugen

(Brest 02-08-1924/Berlin 03-06-1996)

Tad jezuist. Mab e oa da Charlez Amede Rolant, ofiser an droadourien-vor hag a voe lazhet en Afrika dek vloaz goude ganedigezh e baotr bihan, ha da Aogustina Vari Gwalc'h, skolaerez. Breur e oa ivez da Alan*, an Tad Pol a Leon. Ober a reas lodenn vrasañ e studi e Kelenndi I.-V. Wir-Sikour, e Brest, renet gant ar Jezusted. Edo e Mâcon, e-lec'h ma oa repuget gant e vamm hag e c'hoar e-pad ar brezel, pa zivizas mont da nevezriad e ti ar Jezusted e Laval (53000). Naontek vloaz e oa (1943). Kelenn a reas germaneg e Skolaj ar Groaz Santel er Mañs (72000) a-raok mont da studiañ ar brederouriezh e Vals-près-Le Puy (43000) hag an doueoniezh e Lyon-Fourvière (69000) e-lec'h ma voe beleget e 1954.

Chom a reas ur bloavezh en Alamagn (Münster, Berlin) a-raok bezañ kaset da labourat ur pennad amzer gant ar "Misionoù Breizhek" en abeg d'e anaoudegezh vat eus ar brezhoneg. E-keit-se eo e kenlabouras gant *Al Liamm*. Ne chomas ket pell e Breizh koulskoude ha, prestik, ec'h adkavas Berlin. Ober a reas ur staj en "Offene Tür" (an nor digor) a-raok bezañ avet da aluzener an armeoù. Diwar neuze e voe kaset ha digaset: Baden-Baden, Berlin, Skol-Vor Lañveog-Poulmig... Ober a reas div wech tro ar bed war *La Jeanne* gant ar "midships". Goude-se Berlin, Buhl-Baden ha Berlin adarre evit ar wech diwezhañ. Eno e varvas a-daol-trumm, pell diouzh ar vro, diwar ur waskadenn-galon, d'e 72 vloaz.

Levr.:

An tri borc'hell ruz, emb. Al Liamm, 1963.

Kenlab.:

LLMM *Bagadoù-difenn Israhel* (gant e vreur Pol) 44/1954/59 ☒ *Doñjer* 45/1954/5

Dave.:

Compagnie, kannadig Kompagnunezh Jezuz, C'hwevrer 1997.

- S -

SAINT GAL DE PONS, Madeleine

Madalen Saint Gal de Pons

Benead, Nolwen, Pons Recouvrance

(Niort (79000) 14-09-1907/Landreger 22-04-1994)

Barzhez. Merc'h e oa da Anton Saint Gal de Pons, ofiser marc'hegour anavezet evit bezañ savet ul levr gallek diwar-benn orin ar marc'h breton, ha da Vari de la Chaslerie. Chom a reas, e-pad he bugaleaj, e Pondivi, Sant-Brieg, Guéret (23000), Gwengamp... hervez kefredioù he zad. Edo e Sant-Brieg, e 1925, pa dapas ar vachelouriezh, ar pezh a oa dibaot-tre c'hoazh evit ar merc'hed.

E-pad meur a vloavezh e voe sekretourez an Ao. de Kerouartz, kannad Gwengamp ha, war un dro, sekretourez ur strollad kannaded eus an hevelep kostezenn bolitikel, gant ur burev e Sant-Brieg. E-kreiz ar brezel eo, er bloavezh 1940, e kejas Madalen Saint Gal de Pons gant ar beleg Loeiz ar Floc'h* (MAODEZ GLANNDOUR) a oa o paouez bezañ anvet da gure e Gwengamp. Tost goude e kroge gant studi ar brezhoneg hag, e 1942, e voe moulllet he barzhonegoù kentañ war *Gwalarn*. E dibenn ar bloavezh-se e oa savet ganti *Unvaniezh Speredel Breizh* evit bodañ ar gristenien vretan kar-o-yezh ha kar-o-bro. Evito e voe savet ivez, da-heul, ur c'hannadig bihan divyezhek, 12 bajenn ennañ, met ne voe nemet peder niverenn anezhañ (C'hwevrer 1943/Mae 1944).

Pa voe echu ar brezel ec'h eilas MAODEZ GLANNDOUR en e oberoù relijiel ha breizhek gant an efedusted vrasañ. Hi an hini eo a gemeras war he chouk melestradur ha moulladur *Kaieroù Kristen* (1945-49), *Ar*

Bedenn evit ar Vro, a zeuas er-maez e-pad ugent vloaz (1952-72) oc'h adkemer lec'h ha labour Unvaniezh Speredel Breizh, hep ankounac'haat ur *Studi hag Ober* nevez (1964-77) ha labourioù troidigezh ar Bibl, adalek 1942. Mont a reas da Louaneg da chom, e ti bras Keresperzh, er bloavezh 1956, pa voe anvet Loeiz ar Floc'h da berson er barrez-se. Eno e vevas e skeud ar beleg o skoazellañ anezhañ eus he gwellañ hag o kenlabourat gant meur a gelaouenn ha, dreist-holl, gant *Barr-Heol*, renet gant Marsel Klerg*, person Bulien.

N'ankounac'hae ket Madalen Saint Gal de Pons e oa-hi un obladez eus urzh Sant Benead ha treiñ a reas e brezhoneg reolenn menec'h an urzh-se. Un tammig diwezhatoc'h e roas da embann, dindan an talbenn *Gwiadenn ar vuhez*, un teskad eus he barzhonegoù hag a zo ur seurt pedenn etrezi ha Doue.

Mervel a reas en ospital Landreger eizh vloaz goude Loeiz ar Floc'h. 87 vloaz e oa.

Levr.:

Sant Benead, reolenn ar venec'h (gant Maodez Glanndour) Emb. Studi hag Ober, liesskrivet, 1974, 75p.

Gwiadenn ar vuhez. Emb. al Liamm, Brest, 1979, 36p.

Kenlab.:

GWAL *Barzhonegoù* 154-55/1942/575 ☒
Ur skrivagner iwerzhonat, lord Dunsany 162/1944/92

ARVO *Chase an aotrou Galeri* 59/1942/4
☒ *Ur C'helt, Yann Ogilvi* 144/1943/1

Kannadig USB *Katell de Francheville* 2/1943.

STOB *Teir barzhoneg* 21/1944/4.

AVEL *Diwar-benn ur brogarour* 6-7/1946/6

LLMM *Ar merc'hed e lennegezh Vreizh* (diechu) 7/1948/4 ☒ *Nedeleg* 191/1978/403, (dalif) *Frouesha* 284-85/1994/196.

SKED *Fronn an avel – Gwerelaouen* 4/1948/139

KKRS *Ur sant breizhat nevez* 5-6/1948/35
☒ *Tri c'hant vloaz 'zo* 7-8/1949/56

BLBR *Roit anoiou brezonek d'ho kezeg* 51/1952/15 ☒ *Eur stourmer all* 68/1954/7

BEAV *O furchal en istor relijiel hor bro* 9/1955/25 <> 11/1956/32 ☒ *Jord Kadoudal* 22/1971/93

BAHE *Dalc'h soñj* 24/1960/23 ☒
Brec'hiad plouz, bozad greun 41/1964/6

HYZH *Notennoù da geñver diskouezadeg Robien* 89-90-91/1973

Dave.:

LLMM 284-85/1994/202, 207 ha 286/1994/353.

SEITÉ, Vincent

Visant Seite

Abvaodez, Filhor Sant-Erwan, Turzunell Breiz, Laouenanig Breiz, Breur Melar, Roh Trevezel, V.S., Breurig, Ar Skolaer, Yvonig, L.B., ha, marteze, *Breur Bihan*.

(Kleder 23-01-1908 /Josilin 08-12-1993)

Yezhoniour, skrivagner ha kelenner war ar brezhoneg. Mab e oa da Vaodez Seite ha da Frañseza Stefan, labourerien-douar, ha breur ar beleg Jozeb Seite*.

Ganet eo bet Visant en Ogelloù, e parrez Kleder, hag eno ez eas d'ar skol gentañ betek e drizek vloaz. Chom a reas en atant goude-se betek e 17 vloaz da reiñ skoazell d'e dad. Adkregiñ a reas neuze gant e studioù, e ti Frered Plouarzhel, e Skolaj I-V. Wir-Sikour hag e Skol-brederouriezh Jerzenez, e 1927. Bloaz goude, e miz Eost, e wiskas gwiskamant Frered an Deskaduresh kristen. Bet skolaer e Skol Sant-Jerman Pleiben (1928), e Skol Sant-Jozeb Landerne (1933) a-raok bezañ lakaet da ren Skol Santez-Barba Rosko er bloavezh 1937. Bet galvet da soudard e miz Eost 1939, paket e voe gant an Alamaned e Naoned, d'an 19 a viz Mae 1940, ha lakaet da ruzañ a gamp da gamp etre Naoned, Sant-Nazer ha Saveneg kent bezañ dieubet e miz Genver 1941.

Adkavout a reas neuze e skol e Rosko betek dibenn ar brezel. Er bloavezh 1947 e voe anvet da rener Skol Dreboull-Douarnenez hag eno e chomas betek 1952. Met gwelet e oa bet gant e superioed e garantez don evit hor bro hag hor yezh hag e c'hoant da ouestlañ e amzer dezho. Ken abred hag ar bloavezh 1941 e oa deuet er-maez an

hentenn *Me a zesk brezoneg*, 22,500 skouerenn anezhi peurwerzhed dindan tri bloaz. Prestik goude, e 1944, e voe savet gantañ *Le breton par l'image* evit ar re vihanañ ha, pemp bloaz diwezhatoc'h *Yez hon tadou*. E 1952 e teuas da vezañ skolaer-baleer karget da gelenn danvez Breizh: yezh, kan, istor, douaroniezh... da vugale skolioù kristen ar peder rannvro vrezhonek. Diouzhtu goude bezañ graet e annez e Kastellin e savas kenstrivadegoù etreskol war al lenn, ar c'han, an dezrevell, an helavarded... e brezhoneg evel-just. Adalek 1948 e voe anvet da Bennsekretour ar "Bleuñ-Brug" ha mirout a raio ar garg-se betek 1965. Prientiñ a reas neuze, bep bloaz, e framm ar gevredigezh-se, kendalc'hioù niverus, unan evit pep rannvro: Leon, Treger, Kernev ha Gwened hag unan all, brasoc'h ha bravoc'h, evit Breizh a-bezh, darempredet gant un engroez stank a dud: 70,000 den e Kastell-Paol e 1950; ouzhpenn 50,000 e Landivizio-Sant-Nouga e 1955 da lidañ hanter-kant vloaz ar *Bleuñ-Brug* savet e kastell Keryann er bloavezh 1905 gant Y-V.Perrot*. War un dro e kenlabouras Seite gant *Feiz ha Breiz*, kelaouenn ar gevredigezh, adalek 1930 betek 1943 pa gouezhas e rener Y-V.Perrot, drouklazhet en abeg d'e feiz ha d'e garantezvro.

War-lerc'h ar brezel e talc'has da skrivañ, e doare ar chaloni Falc'hun*, evit meur a gazetenn met, dreist-holl, evit *Kroaz Breiz* ha, goude-se, evit *Bleuñ-Brug*, div gelaouenn o doa kemeret lec'h *Feiz ha Breiz*. Reiñ a reas dezho da embann pennadoù niverus a bep seurt: barzhonegoù, kanaouennoù, danevelloù, kontadennoù hag ivez pennadoù-kañv diwar-benn skrivagnerien ha mignoned aet da anaon evel Batani*, Geleog*, Nedeleg*, an tad Eujen (ar C'hev)* ha kalz re all.

E bennoberenn a chom koulskoude e *Skol dre Lizer* savet e 1945 e Rosko ha renet gantañ betek e vloavezhioù diwezhañ. Kontañ a reas ar Skol-se betek ouzhpenn mil skoliad skignet dre Vreizh, Bro-C'hall hag ar bed-holl. Hentennoù a bep seurt da zeskiñ brezhoneg a savas Visant Seite gant

skoazell ar skinwel, ar skeudennoù pe ar bannoù treset... Adalek 1967 e reas skol vrezhonek er skingomz; div wech ar sizhun betek 1978 hag ur wech hepken goude-se. Kas a reas al labour ramzel-se e-unan-penn pe gant harp kelennerien all evel F.Ugen*, Laorañs Stefan, Kaourantin Riou*, Meriadeg Herrieu pe Soazig Paogamm. Skuizh-divi gant ur vuhez hir a labour ha skoet-garv gant marv e vreur Jozeb e oa Visant Seite, e 1990, pa zeuas da chom da Josilin, e ti-retred Frered Lamennais. Eno e varvas tri bloaz war-lerc'h, d'an oad a 85 bloaz.

Levr.:

Sant Fransez a Asiz, mignon ar vugale, Emb. Ar Vuhez Kristen, Rosko, moul. Kenwerzhel, Roazhon, 1941, 104p., skeudennaouet.

Me a zesk brezoneg (gant F. Ugen), Moul. Oberthür, Roazhon, 1941, in-8, 148p. skedennaouet; mou. all: emb. "O-lo-lê", Landerne, mou. Bro-Leon, 1942.

Troiou-kaer Matilin an dall (lakaet e brezoneg gant *Abvaodez*), emb."O-lo-lê", Landerne, mou. Bro-Leon, Landerne, 1942, 20p. skeudennaouet gant R. Thomen. *Kantikou kroaziadur ar Zakramant*. 1942, 8p.

Va c'hatekiz bihan (gant F.Gwivarc'h* hag an tad Eujen*), Moul. Tolra, Pariz, 1943, 40p., skeud.

Va c'hatekiz krenn (gant F. Gwivarc'h* hag an tad Eujen*), Moul. Tolra, Pariz, 1943, 112p., skeud.

Va c'hatekiz braz (diembann).

Le breton par l'image, emb. "O-lo-lê", Landerne, Moul. Bro-Leon, Landerne, 1944, in-8, 77p. skeud. gant Morris; eil mou. Emb. Emgleo Breiz, Presse libérale Penn-ar-Bed, Brest, 1962, 96p., skeud. gant J. Sevelleg; trede mou. Emb. Skol dre lizer-Emgleo Breiz, moullet gant "Brud Nevez", Brest, 1985, 96p., skeud. gant J-J. Sevelleg; mou. all evit ar gwenedeg (gant M. Herrieu), Emb. Emgleo Breiz, mou. Oberthür, Roazhon, 1965, 109p.

Eñvoriou eur gakouzez, Emb. Feiz ha Breiz, mou. ar C'hreiz-kêr, Kastell-Paol, h.b., 32p., skeud. gant Langleiz.

Yez hon tadou (gant L.Stefan), levr kentañ: Emb. Kelc'h Brekilien, Roazhon, ti-moul. kenwerzhel, Roazhon, 1949, in-16, XI-172p., skeud. gant P. Peron.

Lexique breton-français et français-breton (gant L.Stefan), Emb. Presse libérale Penn-ar-Bed, moul. Bro-Gernev, Kemper, 1956, 195p.; meur a voulladur all da c'houde; 20vet moul. adwelet ha kresket *Nouveau lexique breton-français et français-breton*, Moul. rannvroel, Banaleg, 1979, 392p.; 27vet moul., Moul. rannvroel, Banaleg, 1993, 480p.

Deskom brezoneg (gant L. Stefan), Emb. Emgleo Breiz, Brest, Presse libérale Penn-ar-Bed, Brest, 1957, 206p., keud. gant P. Peron; eil moul. 1962; trede moul. Moul. Bro-Gernev, Kemper, 1972.

Koad Keo, 1964, 16p.

Alanig hag e droiou-kamm, Emb. an tad Kastor, Flammarion, Pariz, 1964, 24b. skeud. gant Beuville.

Le breton du Morbihan vannetais (gant M.Herrieu), Emb. Herrieu, Presse de la Néogravure, Pariz, 1974, 114p.

Ar brezoneg dre radio (levr kentañ), Emb. Emgleo Breiz, Moul. Bro-Gernev, Kemper, 1975, 145p., skeud gant Joel ha Ronan-Jim Sevelleg; eil emb. Moul. rannvroel, Banaleg, 1979, 145p.; moul. all: Emb. Emgleo Breiz, 1995, (dalif).

Ar brezoneg dre ar radio (eil levr), Emb. Emgleo Breiz, Brest, Moul. Bro-Gernev, Kemper, 1975, 146p., skeud. gant R. ha J-J. Sevelleg.

Ar brezoneg dre ar radio; brezoneg betek penn (trede levr), Emb. Ar Skol dre Lizer, Kastellin, moul. Brud Nevez, Brest, 1984, 100p., skeud. gant J-J. Sevelleg.

Le breton en bandes dessinées, pour débutants. Moul. rannvroel, Banaleg, 1980, 71p., skeudennaouet gant J-J. Sevelleg, gant kasedig diviz.

Va ferhirinaj en Douar-Zantel (30-05-1980/07-06-1980), Moul. I.C.A., Brest, h.b. (1981), 22p. (tennet diwar "Bleñ-Brug").

Ar marh reiz, e Bro-Leon gwechall, Embann. Emgleo Breiz, Brest, moullet gant "Brud Nevez", Brest, 1985, 344p., skeud. gant J-J. Sevelleg.

Darvoudou brezel, va Horn-Bro: 1944, Emb. Emgleo Breiz-Ar Skol-dre-lizer, Moul. Mesidou, Brest, 1987, 200p.

O pourmen dre Vreiz-Izel (daou levr), Emb. Emgleo Breiz, moul. Mesidou, Brest, 1998, 322 ha 326 p. (dalif)

Brezoneg betek penn, Emb. Emgleo Breiz, moul. Mesidou, Brest, 1999, 101 p. (dalif).

Kenlab.:

FHAB *Istor Breiz* 1/1933/24 ☒ *Gwerz war maro an ao. Perrot* 1-2/1944/21

FHBV *Ar breur hag ar c'hoar* 35/1936/3 ☒ *Bizig ha Rouzig* 61/1938/4

CDF (gant *Lann Urvan*) *Ar c'holonel Armand* 16-01-1937 ☒ 03-04-1937

VUHZ *Santez Anna ha Nikolazig* 6/1939/115 ☒ *E tal ar poull* 5/1944/135

ARVO *Va lamm kenta er brezel* 39/1941/4 ☒ *Ar barz hag ar c'houer*, hervez E.Souvestr 67/1942/4 <> 72/1942/4.

LOLOL *Kan-Bale O-lo-lê* 102/1943/2 ☒ *Sac'h biniou Cheun hag ar pemoc'h-gouez* 103/1943/2

AVEL *Kelc'h lizer d'ar Vretoned* 3/1945/5

KROB *Kelc'h lizer d'ar Vretoned* 1/1946/32

KSFR *En hor buhez lakaat Doue* 3/1946/32

KKRS *Skol dre lizer Roskov* 4/1947/33

FBRO *Ar brezoneg er skol* 10/1948/8 ☒ *Kanvou* (F.Vallée) 15/1949/11

KROB *A-dreuz Breiz-Izel* 10/1949/13 ☒ *An tan e Kelern* 31-32/1950/10

BLBR *Gwir istor Fañch Ar Su* 33/1951/18 ☒ *Feiz ha Breiz* 239 40/1985/26

TBDB *Labour ar Bleñ-Brug* 96/1955/4 ☒ *Sant Gwenole* 137/1956/6

BRUD *Tristidigez* 2/1957/7 ☒ *Merien* 3/1958

PRCO Er bloavezhioù '60 e vez kavet ur pennad bep an amzer evel *Ar jeneral ar Flo* 789/1961/4 pe *Freuz ha reuz* 1039/1966/8

AVBR *Kenstrivadegou ha skol vrezoneg* 55/1962/6

BREZ *Oh, oh, va Bro !* 97/1965/6 ☒ *Justis* 130/1968/16

BRUN *Istor ar Skol dre lizer* 6/1977/9 ☒ *Va hentig-kleuz ha Me garfe ganez...* 170/1993/3; (dalif) *Erh ha Reo* 173/1994/6

TELE *Deskom brezoneg*. Ur pennad bep sizhun er bloavezhioù 1982-1985

CLAN *Eñvorennou eus va yaouankiz*
34/1983/76

Dave.:

BREZ 16/1958/5; BRUN 171/1994/1-34;
CLAN 78/1994/65; OUF 09-12-1993;
DOER 52/1994/4.

SOUFFEZ-DESPRÈS, Yves Hervé**Raymond**

*Youenn Herve Remont SOUFFEZ-
DESPRÈS*

Youenn

(Roazhon 04-01-1922/Gwipavaz 12-01-
1998)

Emsaver. Goude bezañ bet war e studi e Skol-Veur Roazhon ez eas da Skol Vrezel Saint-Cyr evit dont da vezañ ofiser, goude bezañ bet er Rezistañs e-pad ar brezel hag eñ yaouankik-flamm c'hoazh. Servijout a reas dreist-holl e Bro-Viêt-nam hag e Bro-Alamagn. Dimeziñ a reas d'ar 14 a viz ebrel 1951 gant Klaodina Quillard a roas seizh bugel dezhañ.

Penn bataillon troadegezh e oa pa guitaas an arme war-dro ar bloavezh 1960. Dont a reas neuze da chom gant e diegezh da Sant-Brieg e-lec'h ma voe kelenner war an Istor hag ar brezhoneg, ur yezh desket gantañ. Anvet e voe goude-se da gelenner e Lise Kerichen Brest. Ur broadelour eus ar gwellañ a voe Youenn Souffez-Després, a-dra-sur, met un den a feiz gredus war un dro. Setu perak e voe, e Roazhon, e-touez krouerien *Emglev an Tiegezhioù*, ur gevredigezh o startaat liammoù etre ar familhoù katolik, hag ivez, e Brest, e-touez saverien *Oaled Sant Erwan*, ur greizenn sevenadurel e-lec'h ma veze graet bodadegoù, prezegennoù ha kentelioù brezhonek.

Skoet e voe, e 1994, gant un hanterseizi ha bevañ a reas e vloavezhioù diwezhañ en ur gador-ruilh. Marc'heg a enor urzh S. Yann Jeruzalem, marc'heg ar Strollad a enor e oa hag ar groaz a vrezel en doa pa varvas d'e 76 vloaz.

Kenlab.

BLBR *Ur weladenn da barrez Tay-Hai*
95/1956/10 ☒ *Maro it. Konan*
196/1973/34

KRZH Pennadoù 'zo

BAHE *Ar Vretoned e kañv e Kanada hag e Breizh* 76/1973/55

IMBO *Breudeur diheñchet* 81/1976/27 ☒
Ur sizhunvezh e Roma 120/1979/557 hag
ivez *Lizhiri* en niv. 74.

LLMM *Lizher da rener Al Liamm*
195/1979/310.

Dave.:

Annuaire des 10 000 Bretons, p.732;
LLMM 306/1998/81; IMBO 340/1998;
KAIM 20/2001/4.

- T -**TERS, François Mathieu*****Frañsez Mazhev Ters***

Stivellig an Dour Don, Saik an Teuz, Fañch
(Brest 02-02-1909/Saint-Cloud (92310) 28-
10-1993)

Kelenner ha keltiegour. Ober a reas e studioù e Lise Brest ha, goude-se, e Skol ar Studioù-Uhel e Pariz. Gounit a reas e aotreegezh war al Lizhiri klasel hag ur skrid-testeni war ar Studioù-uhel.

Er bloavezh 1932 e voe anvet da gelenner war al Lizhiri hag ar yezhadur e Lise Flers (61100). Kaset e voe da Lise Saint-Germain-en-Laye (78100) er bloavezhioù 1948-50 ha, war un dro, lakaet gant ar Greizenn Vroadel an Imbourc'hioù Skiantel (CNRS) da ren Ensavadur Imbourc'hioù war ar Gelennouriezh (INRP) e-lec'h ma chomas betek e retred e 1965.

Enklask a reas, e 1953, war aodoù Bro-Oueloù evit dastum an anvioù-lec'h. Disoc'h e imbourc'hioù a voe moulet bloaz war-lerc'h gant Servijoù Dourlec'hiadurel ar Verdeadurezh. Mont a reas gant ar C'hoursez ha drouiz e voe graet anezhañ, e 1950, dindan an anv STIVELLIG AN DOUR DON. Bet ezel eus ar Poellgor hag eiler an drouiz-meur Eostig Sarzhaw (Pêr Loisel*) eus 1976 betek 1980. Daremprediñ a reas

ivez *Kêr Vreizh* e Pariz, er bloavezhioù 1953-54 dreist-holl, ha meur a gentel hag a brezegenn a reas eno, evel da skouer: *Anvioù-lec'h Bro-Oueloù, Ar Werzaouriezh vrezhonek pe Oberenn Tangi Malmanche* pa voe krouet eno "Skol-Veur ar Bobl". Kelenn a reas ivez brezhoneg ken e Kêr-Vreizh ken e Versailles.

Anvet e voe da Varc'heg an Deskadurezh e 1960 hag ofiser un nebeud bloavezhioù diwezhatoc'h. Mervel a reas Frañsez Ters d'e 85 bloaz, ankounac'haet un tammig gant ar Vretoned.

Levr.:

Toponymie nautique, côtes du Goelo, Moul. Broadel, Pariz, 1954, 75p.

Kenlab.:

SKBB *Anvioù-lec'h Bro-Welo* 1/1954/7

TBDB *En enor d'ar brezhoneg: A-us d'an noz* 233/1958/1

ABKE *Penaos e vez graet keltezh* 26/1961/25.

Dave.:

TBDB 28/952/1; AVBR 35/1960/2; LLMM 281/1993/452; Le Monde 01-11-1993; *Annuaire des 10 000 Bretons*.

TILLY, Jean Michel**Yann Vikael Tilli**

Ar C'hog

(Sant-Brieg 20-10-1930/Gwengamp 07-06-1992)

Emsaver. Mab da Loeiz Mari Tili ha da Anna-Vari Virginia ar Beskont. Goude bezañ bet kretaer e-pad un nebeud bloavezhioù ez eas Y-V. Tilli da labourat en embregerezh gounezvouederezh Gwioñvarc'h, e Plagad, ma teuas da vezañ ar rener anezhañ.

Tommañ a reas ouzh an Emsav e deroù ar bloavezhioù 1970. Dilennet e voe da brezidant Kelc'h Sevenadurel Roparz Hemon Gwengamp. Prestik goude e lakaas e anv war roll izili Strollad Ar Vro. Dorn a roas da Glaod Herri (Henry), e dibenn 1973, da sevel gant berzh ur gelaouenn *Evit ar brezhoneg*, graet evit deskiñ d'an dud lenn brezhoneg.

Er bloavezh 1982 e voe lakaet Tilli e penn ar strollad politikel POBL (Strollad evit Adsevel ur Vreizh Dieub) hag e chomas gant ar garg-se betek e varv. Meur a wech ez eas war ar renk er votadegoù met hep berzh. Re skuizhus e oa an holl draoù-se evit e yec'hed o vont war fallaat ha, daou viz hepken war-lerc'h mouezhiadegoù rannvro ha kanton 1992 ma oa war ar renk e varvas en un doare trumm en e di e Gwengamp.

Kenlab.:

LLMM *Touellerezh dañjerus* 179/1976/423

AVBR *Atantoù ar vro* 315/1987/5 ☒
Kokoriko! 366/1992/3

BREM *An Emsav goude an dilennadegoù* 128/1992/5.

Dave.:

AVBR 367/1992/4; BREM 130-31/1992/22; CBEM 79/1992/18; LLMM 272/1992/247; OUF 09-06-1992; PPLB2 342/1992/11

TRELLU, Daniel**Deniel Trelu**

Raymond, Colonel Chevallier

(Kemeneven 1919/?23/04/1998)

Stourmer komunour. Emezelañ a reas ouzh ar Yaouankizoù komunour e 1936. Edo e Skol an danvez mistri e Kemper, e 1939, pa voe galvet da soudard. E-pad dalc'hidigezh an Alamaned e stourmas gant an eneberezh en ur ingaliñ kelaouennoù kuzh, traktoù, o lakaat an tan e-barzh kirri an enebourien hag all. Eñ an hini eo a savas ar "strouezheg" kentañ e Breizh. Gant an anv Raymond ha, goude-se, ar C'horal Chevallier e voe lakaet e penn FTPF (Frank-emgannerien ha dalc'herien c'hall) evit departamant Penn-ar-Bed. Abalamour da se e voe, e-kerzh an hañv 1943, e-touez ar strollad bihan a aotreas drouklazh Yann-Vari Perrot*.

Echu ar brezel e labouras da adsevel ar strollad komunour ma chomas feal dezhañ e vuhez-pad. Deniel Trelu a voe skolaer ha

kelenner war ar galleg a-raok mont da vevañ war e leve e Sant- Hern war ribl kanol Naoned-Brest. Eno e savas meur a varzhoneg, ken e galleg ken e brezhoneg, ar re-mañ a voe embannet gant *Brud Nevez*.

Levr.:

Barzonegou, BRUN 52/ 1976 , 139 p. (divyezhek)

Geriou ha soniou, Emb. Brud Nevez, Brest, 1997

Kenlab.:

FALZ2

Dave.:

BRUN 209/1998/3 ha 6; LLMM 308-09/1998/379; Gohier p.288; Th. Guidet *Qui a tué Yann-Vari Perrot*, 1986, p. 131.

TRICOIRE, Jean Clément*Yann Klemañs Tricoire*

(Saint-Martin-des-Noyers (85140) 28-01-1921/Kastell-Briant 17-03-1994)

Doktor war ar vezegiezh ha yezhour. Ganet e voe e Bro-Vande, e-kichen La Roche-sur-Yon ha Chantonay, en un tiegezh n'en doa liamm ebet gant Breizh. Paket e vachelouriezh gantañ ez eas da Naoned da studiañ ar vezegiezh. Echu e studi ez eas da Gastell-Briant evel medisin war gleñvedoù ar skevent hag an alergologiezh. Ur mailh war e vicher a voe an Dr Tricoire aet gantañ ur priz digant an akademiezh vezegiezh, evit e labourioù e 1950.

A-holl-viskoazh e voe dedennet gant studi ar yezhoù estren. Setu perak, goude e zimeziñ gant Ivona Allenou, ur Vreizhadez eus Groñvel, e teskas brezhoneg evit bezañ barrek da gomz gant e vamm-gaer na ouie ket galleg (1948). Peurzeskiñ a reas hor yezh goude-se (1952) betek sevel un hentenn da zeskiñ brezhoneg, e stumm kaieroù gant pladennoù, adembannet meur a wech gant Emgleo Breiz adalek 1955. Asantiñ a reas bezañ lakaet e penn ar gevredigezh-se, e miz Du 1961, da heul an Dr. Dujardin*.

Ar c'hargoù sevenadurel-se a zilezas tamm-ha-tamm adalek 1980, en abeg d'e yec'hed o vont war fallaat hag, e miz Du 1993, eo e verc'h a zeuas en e lec'h da Zinan da zegemer Kolier an Erminig a oa bet roet dezhañ gant Skol Uhel ar Vro. Mervel a reas c'hwec'h miz hepken goude an devezh-se.

Levr.:

Komzom, lennom ha skrivom brezoneg (lodenn gentañ), Ti-moul. Bodet, Roazhon, 1955, 48p. Skeudennaouet gant an oberour (gant ur bladenn)

Komzom, lennom ha skrivom brezoneg (lodenn gentañ), Embann. Emgleo Breiz, Brest, "Presse Liberale Penn-ar-Bed", Brest, 1955, 150p. Skeudennaouet gant J. Trotreau; moull. all: 1970, 1974, 1983, Brest, 151p.; Un eil moulladur gant arroudennoù hepken a zo bet embannet gant Emgleo Breiz, Brest, h.b., 48p.

Komzom, lennom ha skrivom brezoneg (eil lodenn), Emgleo Breiz, Brest, Brest, 1963, 230p., skeudennaouet gant J. Trotreau; Moul. all: 1989.

Komzam, lennam ha skrivam brehoneg (gant Brazideg ha Merser), Hentenn evit Bro-Wened-Uhel, emb. Skol vrehoneg ar merher, Brest, liesskrivet, h.b. (1979), 24p.

Me a gomzo brezoneg, ti-moul S.B.I., Brest, 1990, 152p.

Brezoneg an tourist (bruderezh), Emb. Emgleo Breiz, Brest, h.b.

Kenlab.:

BRUD *Paotred ha merhed yaouank* 1/1957/123 ☒ *Geriadur ha geriadur a zo* 7/1959/89

BLBR *Korn al liziri* 80/1955/14 ☒ *E Breiz hag e leh all* 143/1963/24

BREZ *Brezonegerien* 80/1964/8.

Dave.:

BREM 151/1994/2; LLMM 283/1994/170; BRUN 174/1994/3 ha 175/1994/15; OUF 22-03-1994.